

Selvitys Walter ry:n KYTKE-projektista

Avarakatseisuus ja yksilöllinen erilaisuus yläkoulun nuorten kokemana

”Me katotaan maailmaa eri tavalla ja me tykätään eri asioista ja täällä on kaikkia tällasia pieniä erilaisuuksia, jotka sitten tekee meistä omia itsejämme ja ihan erilaisia kun muut.”

Lokakuu 2015

Helsingin yliopisto – Koulutuksen arviointikeskus

Raisa Ahtiainen, Ninja Hienonen, Meri Lintuvuori ja Risto Hotulainen

Tiivistelmä

Suomi muuttuu kielellisesti, kulttuurisesti ja etnisesti yhä moninaisemmaksi, ja usealla yhteiskunnan taholla on viime aikoina koettu tarpeelliseksi lisätä lasten ja nuorten ymmärrystä monen eri kulttuurisen tai muutoin yksilöllisen tekijän kautta rakentuvaa erilaisuutta kohtaan. Walter ry on yksi tällä kentällä vaikuttavista toimijoista. Yhdistyksen toimintaideologian ydin on kulttuurien välisen vuorovaikutuksen lisääminen, ihmisten arvomaailmaan vaikuttaminen ja sen kautta muiden ihmisten kunnioittamisen sekä välittämisen tunteiden ja vastuunottamisen edistäminen. Tämä raportti käsittelee Walter ry:n Kytke-projektiin keväällä kohdistetun selvityksen keskeisiä tuloksia. Selvitys jakautui karkeasti kahteen osa-alueeseen, joista ensimmäinen kuvaa Kytke-projektia kokonaisuudessaan, ja toinen, tarkastelee projektiin kuuluvaa työpajatoimintaa kouluilla keväällä 2015 kerätyn kysely-, havainnointi- ja haastatteluaineiston kautta. Selvityksen pääpaino on jälkimmäisessä, työpajoja käsittelevässä osuudessa. Selvityksen aineistonkeruu toteutettiin keväällä 2015 ja aineistoista tehdyt analyysit ja raportointi syksyllä 2015.

Oppilaille ja opettajille suunnatut kyselyt sisälsivät työpajan yleisiin teemoihin liittyviä väittämiä ja kysymyksiä sekä itse työpajatoimintaan kohdistuvia kysymyksiä. Ne esitetään raportissa kuvailevina tunnuslukuina ja graafeina. Lisäksi kyselyjen avulla katsottiin pajatoimintaan keväällä 2015 osallistuneiden oppilaiden (N = 179) käsitteiden ymmärryksessä tapahtuvaa muutosta. Vastaava eroa käsitteiden ymmärryksessä katsottiin myös vuosina 2013–2015 pajatoimintaan osallistuneiden (N = 739) ja osallistumattomien oppilaiden (N = 628) osalta.

Arviointikeskuksen tutkijat vierailivat viidessä koulussa, jossa Kytke-työpaja järjestettiin kevään 2015 aikana. Vierailujen aikana kirjattiin havainnointimuistiinpanoja ja neljällä vierailukouluista haastateltiin työpajaan osallistuneita nuoria. Työpajatoiminnan havainnointi ja oppilasryhmähaastattelut (24 kpl, N = 110) toteutettiin neljän tutkijan toimesta. Haastattelujen rakenne muodostui tutkijoiden työpajoissa keskeisiksi määrittämien teema-alueiden perusteella seuraavasti: työpaja, ennakkoluulot, erilaisuus ja sen hyväksyminen sekä syrjintä.

Kytke-projektin selvitys on tuottanut tietoa Walter ry:n toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta suhteessa toiminnalle asetettun tavoitteeseen. Yleisesti tulkittuna selvityksen keskiöön nostetut Kytke-työpajat kuvautuvat tutkimuksessa merkityksellisenä toimintana, joka välittyy niin oppilas- ja opettajakyselyiden kuin oppilashaastatteluidenkin kautta. Kyselyt osoittivat oppilaiden käsitteiden itsearvioitun ymmärryksen kehittyvän pajatoimintaan osallistumisen seurauksena. Lisäksi pajatoimintaan osallistuneet arvioivat ymmärtävänsä työpajoissa käsiteltyjä keskeisiä käsitteitä paremmin kuin työpajoihin osallistumattomat oppilaat. Haastatteluiden kautta tuli esiin nuorten rikas tapa ymmärtää ja käsitellä työpajan teemoja. Etenkin nuorten pohdinnat koskien ihmisten keskinäistä erilaisuutta ja samanlaisuutta sekä syrjintää toivat esiin teemojen monimuotoisuuden. Näyttää siltä, että sekä kyselyiden että haastatteluiden perusteella Kytke-työpajatoiminta ja siitä välittyvä yksilöllisen erilaisuuden hyväksymisen lisääminen nuorten keskuudessa koetaan tärkeäksi ja tarpeelliseksi keskusteluteemaksi niin oppilaiden kuin opettajienkin joukossa. Yhteenvetona voidaan todeta, että Walter ry:n työpajatoiminta vastaa hyvin sille asetettua tavoitetta ja kyseiselle työpajatoiminnalle on edelleen tarvetta.

Sisällys

Tiivistelmä.....	2
1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen toteutuksen ja aineistojen kuvaus.....	3
2.1 Walterin Kytke-projekti	3
2.2 Tutkimuskoulut.....	4
2.2.1 Kyselyt.....	4
2.2.2 Kouluvierailut.....	6
2.2.3 Haastattelut.....	6
3 Toiminnan kuvaus.....	7
3.1 Kytke-projekti	7
3.2 Työpajatoiminnan kuvaus.....	8
4 Kyselyt.....	9
4.1 Työpajan teemojen merkitykselliseksi kokeminen.....	9
4.2 Työpajan käsitteistö.....	11
4.3 Avarakatseisuus	15
4.4 Erilaisuus ja erilaisuuden hyväksyntä	18
4.5 Syrjintä.....	23
5 Haastattelut.....	31
5.1 Työpaja	31
5.2 Ennakkoluulot.....	33
5.3 Erilaisuus, samanlaisuus – erilaisuuden hyväksyminen	35
5.4 Syrjintä.....	38
6 Lopuksi.....	42
Lähteet.....	45

1 Johdanto

Tämän selvityksen kohteena on ollut Walter ry:n järjestämän Kytke-projektin, ja etenkin sen puitteissa toteutettujen työpajojen, kuvaaminen ja arviointi suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin. Raportissa esitellään projekti kokonaisuutena pääpainon ollessa kuitenkin Kytke-työpajoissa ja niiden toiminnan tarkastelussa. Vapaasti muotoiluna kysymme: Miten hyvin Walter ry onnistuu Kytke-työpajatoiminnassa vastaamaan toiminnalleen asettamaan tavoitteeseen? Tämä tutkimuksellinen painotus tuodaan esiin terminologisesti kirjoittamalla yhtäältä Kytke-projektista, toisaalta Kytke-työpajoista tai -työpajatoiminnasta.

Yleisesti ottaen Walter ry:n toimintaideologian keskeinen tavoite on kulttuurien välisen vuorovaikutuksen lisääminen, ihmisten arvomaailmaan vaikuttaminen ja sen kautta muiden ihmisten kunnioittamisen sekä välittämisen tunteiden ja vastuunottamisen edistäminen. Kytke on yksi Walter ry:n väylistä, jonka avulla edellä mainittuja keskeisiä tavoitteita viedään käytäntöön kouluilla järjestettävien työpajojen kautta. Kytke-työpajojen vetäjinä toimivat suomalaiset monikulttuurisen taustan omaavat urheilijat ja taiteilijat. Toiminta aloitettiin pilottiluonteisesti vuonna 2010, ja vuonna 2012 se laajentui valtakunnalliseksi. Joulukuussa 2014 Walter ry:n edustajat ja Koulutuksen arviointikeskuksen tutkijat kävivät keskustelun Kytke-työpajatoimintaa koskevasta selvityksestä ja käsillä oleva arviointiraportti vastaa Arviointikeskuksen projektisuunnitelmassa asetettuun kysymykseen.

Walter ry:n tavoitteenasettelua, ja tarkemmin Kytke-projektia, sen laajan toimintakontekstin eli suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltaessa, on todettava sen ajankohtaisuus. Suomi kokonaisuudessaan on muuttumassa kielellisesti, kulttuurisesti ja etnisesti yhä moninaisemmaksi. Tämä yleisemmän tason ilmiö näkyy myös koulumaailmassa perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS) tekstien muutoksena. Vuoden 2004 opetussuunnitelman arvoperustaa käsittelevä tekstikappale nostaa perusopetuksen perustaksi suomalaisen kulttuurin kun taas vuoden 2014 tekstissä perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle (Opetushallitus 2004, 2014). Syksystä 2016 alkaen portaittain käyttöön otettava POPS 2014 korostaa myös aikaisempaa enemmän eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevien ihmisten kohtaamista sekä tutustumista moninaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin.

Kasvatuksen ja koulutuksen kentällä toimiville opettajille ja ohjaajille edellä kuvattu yhteiskunnan muutos asettaa haasteita, ja edellyttää valmiuksia kohdata maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria yhdenvertaisesti yhdessä muiden oppilaiden kanssa ja myös samalla toimimaan niin, että kaikki oppivat arvostamaan eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevia koulu yhteisön jäseniä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kouluissa ja oppilaitoksissa tulee panostaa toimintatapoihin, jotka edesauttavat kulttuurisen monimuotoisuuden ja monikielisyyden arvostamisen sekä kielitietoisuuden kehittämistä (Harju-Luukkainen, Kuukka, Paavola & Tarnanen 2015). Tämä kehitys ei kuitenkaan ole itsestään selvää, kuten suhteellisen tuoreessa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) ”*Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä*” -arvioinnissa todetaan. Arvioinnissa koulutuksen järjestäjille, opettajille ja toisen asteen opiskelijoille laaditun kyselyn perusteella näyttäisi sille, että maahanmuuttajataustaisten oppijoiden määrä vaikuttaa siihen, missä määrin ja kuinka tarkasti heitä koskevia linjauksia ja tavoitteita on huomioitu opetuksen ja koulutuksen järjestäjien laatimissa asiakirjoissa (Ouakrim-Soivio & Pirinen 2015). Määrällä näyttäisi olevan vaikutusta myös siihen, kuinka hyvin tavoitteeksi asetettu käytäntö toteutuu (ks. Kuusela ym. 2008).

Toivotun kaltainen toimintakulttuurin muutos näyttää siis kehittyvän reaktiivisesti eli pääsääntöisesti reaaliaikaisen tilanteen ja sen vaatimusten mukaan, ei niinkään suunnitelmallisesti eikä ennakkoiden. Tässä koko

kouluyhteisöön kohdistuvassa muutoksessa aikuiset, opettajat ja rehtori, ovat keskeisessä roolissa suunnan näyttäjinä. Kuitenkin Karvin arvioinnin mukaan näyttäisi siltä, että opettajan kautta tulevaan esimerkkiin ei aina voitaisi täysin nojata, vaan opettajien keskuudessa esiintyy maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetukseen liittyen asenteellisiksi tulkittavia näkemyksiä. Opettajat kirjasivat Karvin kyselyssä ylös huomioita, joissa toivotaan toimittavan ”maassa maan tavalla” tai ollaan kriittisiä ”maahanmuuttajien hyysäämisen” suhteen sekä puhutaan ”maan tavoille oppimisesta” (Kuukka, Ouakrim-Soivio, Paavola & Tarnanen 2015). Tämän kaltaiset esimerkit paikoin esiintyvistä näkemyksistä asettavat lisähaastetta koululaitoksemme kehittämiselle entistä avarakatseisempaan ja suvaitsevampaan suuntaan suhteessaan eri kulttuuri- ja kielitaustoista tuleviin oppilaisiin.

Yhtenä proaktiivisena keinona lisätä koulun sekä oppilaiden ja heidän vanhempiansa ymmärrystä erilaisuudesta, ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulukokemuksista, ovat juuri Walter ry:n kaltaisten tahojen järjestämät suunnitelmalliset kouluvierailut. Monikulttuurisen taustan omaavien nuorten aikuisten omakohtaiset kertomukset aikaisemmista koulukokemuksistaan sekä avarakatseisuuden ja suvaitsevaisuuden tai niiden puuttumisen merkityksestä heidän koulutiensä sujumuuden ja yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta, tarjoavat todellisiin tarinoihin pohjaavia oppimiskokemuksia. Oletuksena on, että kyseisissä tilaisuuksissa keskustelemalla edellä mainituista seikoista koulun nuorten ja heidän vanhempiansa kanssa on mahdollista vähentää eri kulttuuri- ja kielitaustan omaaviin nuoriin ja aikuisiin kohdistuvia ennakkoluuloja ja samalla vahvistaa koulun yhteisöllistä ilmapiiriä.

Tämä raportti kuvaa Kytke-projektia pääasiassa työpajatoiminnan kautta, tällä painotuksella muita toimintamuotoja mitenkään väheksymättä. Työpajat ovat Kytke-projektin näkyvin ja laajamittaisin väylä vaikuttaa kansallisesti ja tuoda tavoitteenasettelunsa mukaisia teemoja yleiseen keskusteluun. Raportoinnissa lähdemme liikkeelle tutkimuksellisista lähtökohdista, toteutustavoista ja kerätyistä tutkimusaineistoista. Tämän jälkeen esitellään Kytke-projektia ja sen eri muotoja ja luodaan katse erityisesti keväällä 2015 toteutuneisiin yläkoulujen työpajoihin toiminnan rakenteellisen kuvauksen kautta. Tutkimuksessa kerätty aineisto käsitellään kahden laajan erillisen kokonaisuuden alla, joista ensimmäinen tuo esiin kyselyaineiston tuloksia, ja jälkimmäinen yläkoulun nuorten oman äänen haastatteluissa esiintyneiden pohdintojen läpikäynnin muodossa. Lopuksi koko tutkimusprojektia ja sen antia tarkastellaan kokonaisuutena yhdistäen tutkimusosioiden tuloksia ja niistä vedettyjä johtopäätöksiä.

2 Tutkimuksen toteutuksen ja aineistojen kuvaus

Tutkimuksessa selvitettiin Walter ry:n järjestämää Kytke-projektin puitteissa tapahtuvaa toimintaa. Toteutuksen osalta tutkimus jakaantui kahteen päälinjaan ”Toiminnan kuvaaminen” [1] ja ”Kytke-projektin työpajat yläkouluilla” [2], joista painotus oli vahvasti jälkimmäisessä. Työpajapainotuksesta johtuen tässä raportissa puhutaan Kytkestä pääsääntöisesti työpajatoimintana. Näin asia ilmaistiin toteutussuunnitelmassa:

”[1] Selvityksen tausta ja johdanto muodostuvat Walter ry:n Kytke-projektiin liittyvästä kirjallisesta aineistosta, johon kuuluvat muiden muassa: projektin raportointi, Walter ry:n ja OKM:n rahoitukseen liittyvät dokumentit ja Walter ry:n työpajoissa keräämä kyselydata. Kuvaus tuo esiin Kytke-projektin piirissä tapahtuvan toiminnan kaikki muodot.”

”[2] Selvityksen pääasiallisena kohteena on peruskoulun vuosiluokille 7–9 kohdistettu työpajatoiminta. Työpajatoimintaa voidaan kuvata kolmella tasolla: tavoitteiden tasolla, sisällön ja käytettyjen vaikuttamiskeinojen tasolla. Pääasiallisen kohderyhmän muodostaa työpajatoimintaan osallistuneet oppilaat ja heidän kokemuksensa ja toiminnalle antamien merkitysten taso.”

Selvityksen keskiöön asettui yhdistyksen Kytke-projektin kuvaaminen ja toiminnan eli työpajojen ja niiden merkityksellisyyden arvioiminen suhteessa Kytke-projektille asetettuihin tavoitteisiin. Käytännön tutkimustyönä tämä tarkoitti, että Kytke-projektiin liittyvän kirjallisen materiaalin pohjalta luotiin toiminnalle viitekehys, johon voitiin peilata työpajatoiminnan kohderyhmän omia kokemuksia. Työpajahavainnointien ja keräämiemme kysely- ja haastatteluaineistojen pohjalta muodostettiin kuvaus työpajatoiminnasta, sen keskeisistä käsitteistä ja teemoista. Lisäksi aineiston pohjalta syntyi tulkintoja työpajoissa käsiteltyjen teemojen koetusta merkityksestä niin yleisellä kuin yksilönkin tasolla. Kytke-työpajatoiminnan kohderyhmään kuuluvat peruskoulun yläluokkien nuoret, ja tässä tutkimuksessa mukaan tavoiteltiin sekä Kytke-toimintaan osallistuneita että osallistumattomia nuoria pääpainon kuitenkin ollessa ensin mainituissa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2015. Keruu tapahtui pääasiallisesti oppilaille ja opettajille suunnatuilla sähköisillä e-lomakekyselyillä sekä kouluvierailuilla. Vierailujen aikana seurassimme työpajatoimintaa ja haastattelimme oppilaita. Lisäksi aineistona käytettiin Walter ry:n työpajamateriaaleja. Seuraavassa tutkimuksen toteutusta kuvataan tarkemmin esittelemällä aineistonkeruumenetelmät ja aineistojen rakenteet.

2.1 Walterin Kytke-projekti

Tutustuimme Walterin Kytke-projektiin pääosin yhdistykseltä saadun laajan dokumenttiaineiston sekä Walter ry:n nettisivuille tuotetun materiaalin kautta. Lisäksi saimme runsaasti lisätietoa Kytke-tematiikasta useissa walterilaisten kanssa käydyissä keskusteluissa tutkimusprosessin käynnistysvaiheessa. Walterilaisten tutkimusryhmälle luovuttama dokumenttiaineisto sisälsi toimintaa esittelevää materiaalia: keskeisiä käsitteitä esittelevät määritelmäkortit, Walter ry:n käyttämät palautelomakkeet, kouluille suunnatut materiaali-paketit, prosessikaaviot, projektin vuosiraportit 2012–2014, tilasto- ja tutkimusmateriaalia, työpajan esityksiä, työpajan aikatauluja ja Kytke-toiminnan hankesuunnitelman. Kytke-työpajan viimeaikaisia kuulumisia ja työpajakierrosten etenemistä seurattiin yhdistyksen nettisivujen ja Facebook-ryhmän kautta. Tämä rikas ja monipuolinen materiaali mahdollisti kuvauksen laatimisen toiminnasta kokonaisuudessaan, mikä on tämän tutkimuksen keskiöön asettuvia työpajoja monimuotoisempi. Näin muotoutui kokonaisymmärrys Kytke-projektista ja siihen olennaisesti kuuluvasta työpajatoiminnasta, mikä mahdollisti tutkimuksellisen viitekehysten rakentamisen ja Kytke-maailmaan astumisen. Kytke-projektia kuvataan kokonaisuudessaan luvussa 3.

2.2 Tutkimuskoulut

Valitsimme tutkimukseen 10 kuntaa niiden paikkakuntien joukosta, joissa Kytke-työpajoja oli järjestetty lukuvuonna 2013–2014 tai tulittiin järjestämään lukuvuoden 2014–2015 aikana. Yksi valituista kunnista kieltäytyi tutkimuskutsusta ja tämä korvattiin toisella kunnalla. Kunnat valittiin seuraavilla perusteilla: jokaiselta AVI-alueelta¹ osallistui vähintään yksi kunta sekä niin, että osallistuneita kuntia oli pienemmästä alle 30 000 asukkaan kunnasta suurempaan eli useamman sadantuhannen asukkaan kuntaan. Jokaisesta kunnasta valittiin kouluja, joissa Walter ry:n Kytke-työpaja oli vierailut ja koulujen valinnan pohjana käytettiin Walter ry:ltä saatua Kytke-koulujen listausta. Tämän ohella jokaisesta tutkimuskunnasta valittiin mukaan kouluja, joissa Kytke-työpaja ei ollut vielä vierailut. Yhteensä mukaan valittiin 55 koulua, joista Kytke-kouluja oli 34 ja muita kouluja 21. Kaikkien mukaan valittujen koulujen rehtoreita lähestyttiin sähköpostitse ja puhelimitse. Mukaan tutkimukseen saatiin 18 Kytke-koulua ja kuusi muuta koulua. Tutkimuksen ajankohta vaikutti jossain määrin koulujen mahdollisuuksiin osallistua tutkimukseen, sillä kevät oli erityisesti yläkouluissa kiireistä aikaa normaalin koulutyön ohessa suoritettavien kansallisten arviointien ja kyselyiden takia. Aikatauluissa kuitenkin joustettiin koulujen kohdalla siten, että kahdessa koulussa oppilaat vastasivat oppituntien ulkopuolella ja yhdessä soveltuvien luokka-astein. Suuri osa kouluista oli kunnallisia, jolloin koulujen suostumusten pohjalta kuntien opetus- ja sivistystoimista haettiin luvat tutkimuksen toteuttamiselle. Mukana olleiden yksityisten koulujen kanssa käytiin erilliset tarvittavat lupaneuvottelut. Kahdessa kunnassa vaadittiin vanhempien aktiivinen kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiselle. Kaikissa kouluissa oppilaiden vanhempia tiedotettiin tutkimuksesta.

2.2.1 Kyselyt

Keväällä 2015 toteutimme viisi erilaista sähköistä kyselyä. Kyselyt toimitettiin koulujen rehtoreille opettaja-ohjesaatekirjeineen ja kyselyihin ohjeistettiin vastaamaan normaalin koulutyön ohessa. Kouluille lähetettiin tarvittaessa muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta. Kyselyt 1 ja 2 oli suunnattu oppilaille niissä kouluissa, joissa Koulutuksen arviointikeskuksen tutkijat vierailivat saman kevään aikana. Kysely 1 lähetettiin ennen kuin Kytke-työpaja vieraili koululla ja kysely 2 heti työpajan jälkeen. Kyselyt sisälsivät osittain samoja kysymyksiä, jotta aineiston analyysivaiheessa tuli mahdolliseksi vertailla nuorten näkemyksiä ennen ja jälkeen - tilanteessa. Jälkimmäinen kysely sisälsi myös työpajaa koskevia väittämiä.

Kysely 3 suunnattiin oppilaille niissä valitsemissamme kouluissa, joissa oli järjestetty Kytke-työpaja lukuvuoden 2013–2014 tai 2014–2015 aikana. Kysely sisälsi työpajan teemoihin liittyviä väittämiä ja kysymyksiä liittyen käsitteiden ymmärtämiseen sekä työpajatoimintaan kohdistuvia kysymyksiä. Kysely 4 oli puolestaan suunnattu oppilaille kouluissa, joissa Kytke-työpaja ei vielä toistaiseksi ollut vierailut ja se sisälsi samat työpajan yleisiä teemoja koskevat kysymykset kuin kyselyt 2 ja 3 (ks. ed.). Kysely 4 toteutettiin, jotta oli mahdollista vertailla työpajaan osallistuneiden ja osallistumattomien nuorten näkemyksiä. Kysely 5 oli suunnattu opettajille kaikissa Kytke-kouluissa samanlaisena ja se sisälsi samoja kysymyksiä kuin oppilaille suunnatut kyselyt. Taulukossa 1 on esitelty kyselyihin vastanneiden oppilaiden ja opettajien lukumäärät, koulujen lukumäärät, tyttöjen ja poikien sekä luokka-asteiden 7–9 osuudet vastanneista.

¹ Manner-Suomessa AVI- eli aluehallintovirastoalueita on kaikkiaan kuusi (Etelä-, Itä-, Pohjois- ja Lounais-Suomi, Länsi- ja Sisä-Suomi sekä Lappi).

Taulukko 1 Kyselyjen aineistot

Kysely	N	Koulu	Tytöt %	Pojat %	7.luokka %	8.luokka %	9.luokka %
1	477	3	54	46	28	38	34
2	179	3	59	41	33	26	41
3	739	10	51	49	54	35	11
4	628	5	50	50	37	33	30
5	74	14	64	36			

1 Kysely tutkimuksen vierailukoulujen oppilaille ennen työpajaa (liite 1)

2 Kysely tutkimuksen vierailukoulujen oppilaille työpajan jälkeen (liite 2a ja 2b)

3 Kysely oppilaille muihin kouluihin, joissa oli järjestetty työpaja (liite 3a ja 3b)

4 Kysely oppilaille muihin kouluihin, joissa ei ole järjestetty työpajaa (liite 4)

5 Kysely opettajille kaikissa kouluissa, joissa oli järjestetty työpaja (liite 5a ja 5b)

Kyselyt 2–3 sekä 5 rakennettiin siten, että niihin oli mahdollista vastata, vaikkei vastaaja olisikaan osallistunut työpajaan. Erittelevänä kysymyksenä näissä lomakkeissa vastaajilta kysyttiin, olivatko he osallistuneet koulussa järjestettyyn Kytke-työpajaan. Kysymykseen vastanneista (N = 883) oppilaista 462 (52 %) oli osallistunut työpajaan ja 421 (48 %) ilmoitti, ettei ollut osallistunut. Samaan kysymykseen vastanneista opettajista (N = 73) vastaavasti 42 (57 %) ilmoitti osallistuneensa työpajaan. Taustakysymyksinä oppilailta kysyttiin sukupuolta ja luokka-astetta, opettajilta sukupuolta, kyselykohtaiset osuudet näkyvät taulukossa 1. Vastausten sukupuolijakauma on kohtalaisen tasainen, ainoastaan vierailukoulujen jälkikyselyyn (2) sekä opettajakyselyyn (5) tuli tytöiltä/naisilta hiukan enemmän vastauksia. Luokka-asteet olivat edustettuina kaikissa kyselyissä suhteellisen tasaisesti, ainoastaan kyselyssä 3 vastaajista yli puolet oli seitsemäsluokkaisia ja yhdeksäsluokkalaisten osuus jäi noin kymmenesosaan.

Luvussa 4 kyselyaineistoja 1–5 käsitellään eri tavoin yhdisteltynä: joko useamman kyselyn yhtenäisenä vastaajajoukkona tai niistä eriteltynä joukkona (esim. osallistunut työpajaan/ei osallistunut työpajaan) tai kyselyittäin omina vastaajaryhminään riippuen analysoitavasta kysymyksestä ja aiheesta. Analyysit on tehty niin, että jokaisen kysymyksen kohdalla on käytössä aina rikkain mahdollisin aineisto. Käytetty aineisto ilmoitetaan aina jokaisen kysymyksen kohdalla erikseen.

Kaikkien kyselyiden kattavina teemoina olivat avarakatseisuus ja syrjintä. Osa kysymyksistä muotoiltiin suoraan Kytke-työpajoissa käsitellyistä aiheista, jotta esimerkiksi vertailu ennen ja jälkeen työpajojen tai työpajaan osallistuneiden ja osallistumattomien kesken olisi mahdollista. Lisäksi osa kysymyksistä muotoiltiin samoin kuin Nuorisobarometrin vuoden 2014 kysymykset (Myllyniemi 2015), jolloin tämän kyselyn vastauksia olisi mahdollista peilata nuorisobarometrin aineistoon. Lisäksi kyselyt 2, 3 ja 5 sisälsivät joukon väittämiä, jotka käsittelevät Kytke-työpajaa.

Kyselyjen aineistot ovat numeerisessa muodossa ja esitämme ne luvussa 4 kuvailevina tunnuslukuina ja kuvioina. Vertailtaessa kysymyksiä vastaajatyypeittäin käytettiin analyysissä tavallisimpia tilastollisia menetelmiä (esim. t-testi).

2.2.2 Kouluvierailut

Koulutuksen arviointikeskuksen tutkijat vierailivat yhteensä neljällä koululla huhti-toukokuussa 2015. Ennen varsinaisia tutkimuskouluja tutkijat vierailivat alkuvuodesta yhdellä koululla tutustumassa työpajatoimintaan. Kolmessa tutkimuskoulussa vierailuja edelsi verkkokysely oppilaille ja työpajojen jälkeen oppilaille ja opettajille lähetettiin täytettäväksi kysely, joka sisälsi osittain samoja avarakatseisuuteen liittyviä kysymyksiä kuin esikysely ja osittain työpajaan liittyviä kysymyksiä. Kaikissa tutkimuskouluissa tehtiin fokusryhmähaastatteluja, joihin haastateltavat valittiin työpajaan osallistuneiden nuorten keskuudesta. Yksi koulu kieltäytyi kyselyistä, ja tässä koulussa suoritettiin vain vierailu haastatteluineen. Työpajoja seuraamassa oli aina kaksi tutkijaa. Tutkijoiden kenttämuistiinpanoja on käytetty kuvattaessa työpajatoimintaa.

2.2.3 Haastattelut

Kaikki neljä kouluvierailupäivää koostuivat kolmesta työpajasta, yksi kullekin luokka-asteelle (7–9). Jokaisen työpajan jälkeen tutkijat haastattelivat kaksi 3–6 oppilaan ryhmää. Jokaista luokka-astetta kohden kertyi kahdeksan haastattelua, yhteensä haastatteluja tehtiin 24. Haastattelujen kestot vaihtelivat kahdeksasta minuutista 35 minuuttiin, ja haastattelumateriaalia kertyi yhteensä noin kuusi ja puoli tuntia.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 110 oppilasta, joista 64 oli tyttöjä ja 46 poikia. Kahden kunnan alueella vierailukouluissa edellytettiin oppilaiden huoltajilta kirjallinen aktiivinen lupa tutkimukseen osallistumiselle. Luvat kerättiin paperisella lupalomakkeella. Lupia näissä kouluissa palautui vaihtelevasti luokka-asteittain, mikä vaikutti haastateltavien valintaan. Kahdessa muussa vierailukoulussa haastateltavat voitiin valita koko oppilasjoukosta. Haastateltavat oppilaat valittiin työpajojen aikana yhdessä koulun opettajien kanssa.

Haastattelut suoritettiin rauhallisissa tiloissa, ja ne nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelujen pohjana ollut haastattelurunko muokattiin ensimmäisen kouluvierailun jälkeen, ja siten kuusi ensimmäistä ryhmähaastattelua poikkeavat sisällöllisesti hieman 18 muusta haastattelutilanteesta. Ero näkyy pääsääntöisesti siinä, että ensimmäinen haastattelurunko (liite 6) keskittyi työpaja- ja ennakkoluuloteemaan, kun taas toinen, ensimmäisen pohjalta muokattu, kattoi näiden lisäksi myös erilaisuuden hyväksymiseen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä (liite 7). Haastatteluja käsitellään luvussa 5.

3 Toiminnan kuvaus

3.1 Kytke-projekti

Walter ry:n Kytke-projekti on käynnissä jo kuudetta vuotta, ja se on toimintavuosiensa aikana laajentunut niin tavoitettavuuden kuin toimintamuotojensakin suhteen. Kytke-projekti lähti liikkeelle toiminnan pilotoinnilla Vantaan peruskoulujen yläluokilla vuonna 2010, ja se laajentui valtakunnalliseksi puolitoista vuotta käynnistymisensä jälkeen alkuvuodesta 2012. Projektia rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Kytke-projektista on runsaasti materiaalia ja tietoa saatavilla Walter ry:n verkkosivustolla sekä Kytke-yhteisön Facebook-ryhmässä.

Kytke-projektin ensisijaisia asiakkaita ovat kunnat ja koulut, ja toiminnan keskiössä ovat peruskoulun yläluokkien nuoret, ja viime aikoina toimintaa on suunnattu myös peruskoulun alaluokkien oppilaille. Projektin pääpaino on kouluilla järjestettävissä työpajoissa, jotka ovat myös tämän selvityksen erityisenä kohteena (työpajatoiminnan tarkempi kuvaus luvussa 3.2). Vuosien 2012 ja 2014 välillä Kytke-työpaja on tavoittanut kymmeniä tuhansia oppilaita ja satoja opettajia useilla kymmenillä eri paikkakunnilla, ja esimerkiksi vuoden 2014 aikana Walter arvioi tavoittaneensa noin 15 555 oppilasta ja 471 opettajaa 25 paikkakunnalla ympäri Suomen. Tämän valtakunnallista kattavuutta tavoittelevan työpajatoiminnan ohella Kytke-projektin puitteissa tehdään myös pienimuotoisemmin työtä ja tarjotaan materiaaleja monikulttuurisuuteen ja kulttuurien väliin vuorovaikutuksen myötä esiin nouseviin kysymyksiin.

Seuraavassa esitellään lyhyesti Kytke-projektin piiriin kuuluva, selkeästi kuudelle osa-alueelle profiloitunut toiminta. 1. Työpajat. 2. Oppimateriaalit. Kytke-projekti on laatinut Avarakatseinen koulu -nimisen kaksiosaisen kokonaisuuden, johon kuuluu opettajille suunnattu vihko (Avarakatseinen opettaja) ja oppilaille tarkoitettut tehtäväkortit (Avarakatseinen oppilas). Materiaalin avulla työpajoissa käsiteltävien teemojen käsittelyä voi jatkaa kouluissa, ja näin saada pitkäjänteisyyttä ihmisten yhdenvertaisen ja kunnioittavan kohtelun pohdiskeluun kouluyhteisössä. 3. Tukipalvelut (Kytke-luuri, -chat ja vertaistuki). Kytken tukipalvelut on tarkoitettu nuorille ja heidän vanhemmilleen, kun he tarvitsevat neuvoa tai apua syrjintää tai monikulttuurisuutta koskevissa kysymyksissä. 4. Sovittelu. Sovittelutoiminta on koulujen oppilaille ja opettajille tarjottu ulkopuolinen sovittelu koskien kouluyhteisöjen piirissä syntyneitä monikulttuurisuuskysymyksiin kohdistuvia riskitilanteita. Sovittelu tähtää haastavien tilanteiden monipuoliseen tarkasteluun, pohtien syitä ja seurauksia kaikkien osapuolten näkökulmasta. 5. Vanhempainillat. Vanhempainilloissa työpajoille yhteneväisiä teemoja käsitellään oppilaiden vanhempien kanssa vuorovaikutteisesti. Tämä nähdään väylänä avata lasten ja nuorten ajattelumaailmaa, vanhempien oman ohella, Kytke-työpajan teemoista. 6. Tutkimus. Walter ry on tuottanut ja tilannut tutkimustyyppistä materiaalia Kytke-tematiikkaan liittyen, ja tämä materiaali on tarjolla heidän verkkosivustollaan. Näiden kuuden osa-alueen lisäksi Kytke-projektin puitteissa on yhteistyötä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa.

Walter ry on toimintansa edetessä arvioinut itse toimintansa merkittävyyttä keräämällä työpajaa koskevaa palautetta sekä oppilailta että opettajilta, ja lisäksi tilannut tutkimuspalveluita ulkopuoliselta palveluntarjoajalta (Aivoriihi 2014, Fountain Park). Tässä selvityksessä ei pureuduta tarkemmin selvityksen aineistoksi luovutettuun palautteiden kautta tuotettuun tietoon, tiedonkeruun välineisiin tai raportointiin. Ulkopuolisen arvioijan kommenttina ehdotamme lomakkeiden tuottaman tiedon toisiinsa vertautuvuuden tarkempaan pohdintaan tulevia lomakkeita laadittaessa etenkin lomakkeissa esitettyjen väittämien sisällöllisten muotoilujen osalta.

3.2 Työpajatoiminnan kuvaus

Walter ry:n Kytke-projektin työpajat toimivat systemaattisesti suunnitellun prosessikaavion esittämän rakenteen mukaisesti. Prosessikaavio piirtää kuvan oppilaista ja heidän opettajistaan koostuvan yleisön mielenkiinnon herättämisestä, asioiden selkeästä esittämisestä ja yleisön luottamuksen herättämisestä. Tätä kaikkea vahvistetaan tuomalla työpajaan mukaan työpajan vetäjien omia kokemuksia. Kaikki toiminta, yhteisten sääntöjen esittelyä ja säännöistä muistuttamista myöden, tapahtuu vuorovaikutteisesti osallistujien kanssa. Työpajan prosessikaavion kautta tapahtuva toteutus mahdollistaa työpajojen riittävän yhtenäisen toteutumisen vetäjäkokoonpanosta riippumatta, sillä kaaviosta on mahdollista muodostaa yhteneväinen ymmärrys siitä, kuinka työpaja tulisi toteuttaa.

Tutkimuksen aikana seurasimme kaikkiaan 13 Kytke-työpajaa viidellä eri paikkakunnalla. Työpajat sisältöineen olivat keskeinen osa tutkimuksen rakentumista sikäli, että ne tuottivat yleisen temaattisen viitekehysten. Työpajojen ja Walter ry:n tuottaman kirjallisen materiaalin pohjalta rakentui käsitteellinen kuvaus Kytke-toiminnalle ominaisesta yleisemmän tason ilmiöstä, jonka kautta muotoiltiin niin sähköiset lomakekyselyt kuin haastattelutkin. Pohjustuksena tutkimustulosten läpikäynnille esittelemme lyhyesti työpajatoiminnan päälinjat ja havainnoimamme keskeiset tekijät.

Seuraamamme työpajat olivat selkeästi strukturoituja ja ne rakentuivat alun etnisiin taustoihin painottuvien henkilöesittelyjen jälkeen seuraavista toiminnallisista osa-alueista: käsitteiden määrittely, koko ryhmän yhteislämmittely tietovisan avulla, pienryhmätyöskentely ja sen osa-alueittainen yhteispurku sekä työpajan teeman summaava lopetus monikulttuurisista henkilöistä. Käsitteiden osalta työpajan osallistujille annettiin lyhyet määritelmät rasismille, syrjinnälle ja ulkomaalaisuudelle sekä tehtiin merkitysero kansallisuuden ja kansalaisuuden välille. Lämmittelyosuudessa arvuuteltiin kaikille yhteisen tietovisan myötä kysymyksiä Suomessa olevien ulkomaalaisten lukumäärästä sekä suurimmasta ulkomaalaisryhmästä.

Työpajojen ydin oli selkeästi ryhmätyöskentelyssä, sen tuottamisessa keskusteluissa, pohdinnoissa ja sen myötä valikoituvien tarinoiden ja näkemysten yhteisessä jakamisessa. Ryhmätyöskentely myös määritti ja täsmensi osallistujille työpajan ydinviestiä rasismiin ja syrjintään liittyen, ja näin ollen rakensi keskusteluympäristön, jossa ihmisten yksilölliseen erilaisuuteen ja siihen suhtautumiseen ja myös sen hyväksymiseen liittyviin kysymyksiin oli mahdollista pureutua. Ryhmätyöskentelyvaiheessa nuoret pohtivat kysymyksiä suomalaisuuden määrittäjistä (kansalaisuus, kansallisuus/etnisyys, uskonto, ulkonäkö, äidinkieli/kielitaito, asuinpaikka, nimi), rasismien syntyä ihmisessä, rasismiin ja syrjintään vaikuttamisen keinoja sekä mahdollisia oma-kohtaisia kokemuksia. Työpajan lopuksi pohdittiin vielä yhteisesti ja työpajassa käsiteltyä summata ja reflektoiden valikoitujen monikulttuuristen henkilöiden suomalaisuuden määrittymistä.

Olenainen työskentelymuoto Kytke-työpajoissa oli vuorovaikutteisuus työpajan vetäjien ja nuorten välillä sekä nuorten osallisuuden tukeminen työpajan etenemisen ja keskustelun suunnan valikoitumisen myötävaikuttajina. Pienryhmäkeskusteluissa osallistujille annettiin tilaa omalle keskinäiselle pohdinnalle, jota oli mahdollista syventää ja edelleen kehittää työpajan vetäjien ryhmissä kierteilyn ja keskusteluun osallistumisen myötä. Merkitykselliseen asemaan nousi myös pienryhmäkeskustelujen ohjattu jakaminen koko työpajan kesken, ja tämä osaltaan laajensi jokaisen mahdollisuuksia pohtia omassa ryhmässä esiin tulleita seikkoja yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla.

4 Kyselyt

Tässä luvussa käsitellään keväällä 2015 toteutettuja verkkokyselyjä aihealueittain. Jokaisen alaluvun aluksi esitellään, mitä kyselyjä on aineistona kulloinkin käytetty. Tarkemmat kuvaukset jokaisen kyselyn vastaajajoukosta löytyvät luvusta 2.1.1.

Kyselyt sisälsivät pääosin samat kysymykset kaikille vastaajaryhmille. Ainoastaan työpajaa koskevat väittämät oli jätetty pois niiltä oppilailta ja opettajilta, jotka eivät olleet osallistuneet työpajaan. Kyselyt koostuivat enimmäkseen Likert-asteikollisista väittämistä sekä työpajojen teemoihin liittyvistä listauksista, joissa vastaa-jia oli pyydetty valitsemaan eniten aihetta kuvaavia tai tärkeimpinä pitämiään tekijöitä. Kysymyksestä riip-puen vastaajajoukkoa² on käsitelty eri tavoin jaoteltuna esimerkiksi sen mukaan, ovatko oppilaat osallistu-neet työpajoihin vai eivät. Lisäksi erottelevina muuttujina on käytetty sukupuolta ja oppilas/opettaja -sta-tusta. Jokaisen luvun aluksi mainitsemme, minkälaisesta vastaajajoukosta milloinkin puhumme.

Osa kysymyksistä ja väitteistä oli muotoiltu samanlaisiksi Nuorisobarometrin vuoden 2014 kysymysten kanssa, jotta tämän tutkimuksen kyselyillä nuorilta saatuja vastauksia voidaan peilata jokseenkin saman ko-koiseen ja samaan aikaan kerättyyn aineistoon. Nuorisobarometri on Valtion nuorisosiain neuvottelukun-nan ja Nuorisotutkimusverkoston vuodesta 1994 toteuttama kyselytutkimus, jonka vuoden 2014 teema on ollut yhdenvertaisuus. Barometrin otoksen muodostavat 15–29-vuotiaat nuoret, mikä on ikäryhmältään sel-västi tämän selvityksen vastaajajoukkoa laajempi (N = 1 903) ja osaltaan myös kohdistuu 15-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin nuoriin ja nuoriin aikuisiin Kytke-aineiston ikäjakauman ollessa 13–16-vuotiaissa. Osa barometrin tuloksista on kuitenkin raportoitu ikäryhmittäin, jolloin saamiamme vastauksia on mahdollista peilata baro-metrin nuorimman ikäryhmän, 15–19-vuotiaiden vastaajien tuloksiin³. Nuorisobarometrin aineisto on ke-rätty puhelinhaastatteluina, jolloin aineistonkeruutapa poikkeaa tämän tutkimuksen aineistonkeruusta, mikä on hyvä ottaa huomioon vastauksia vertailtaessa.

Tutkimuskuntia ja -kouluja valitessamme huomioimme, että kaikilta AVI-alueilta saatiin tasaisesti mukaan kouluja. Kyselyihin tuli eri kouluista ja kunnista kuitenkin hyvin eri määrä vastauksia, mikä on huomioitava tuloksia tulkittaessa. Saimme vastauksia runsaasti, jolloin ne antavat kuvaa siitä, miten nuoret näkevät tässä raportissa käsiteltyjä asioita, mutta varsinaisia yleistyksiä niistä ei voida tehdä. Opettajakyselyyn vastauksia tuli niukalti, joten niiden osalta yleistyksien tekemisessä on oltava vieläkin varovaisempia.

4.1 Työpajan teemojen merkitykselliseksi kokeminen

Kyselyt 2 ja 3⁴ alkoivat kysymyksellä, oliko oppilas osallistunut koululla järjestettyyn työpajaan. Kyselyn 2 vas-taajista 112 (63 %) ja kyselyn 3 vastaajista 350 (50 %) oli osallistunut työpajaan. Heistä 55 oli osallistunut työpajaan lukuvuonna 2013–2014 ja valtaosa oppilaista (251) lukuvuonna 2014–2015. Oppilaista 29 ei muis-tanut työpajan ajankohtaa. Opettajille suunnatun kyselyn vastaajista 42 oli osallistunut työpajaan, viisi luku-vuonna 2013–2014 ja 31 lukuvuonna 2014–2015.

² Kyselyjä 1 ja 2 ei missään vaiheessa ole käsitelty yhtenä joukkona, sillä tietoa siitä, missä määrin nämä kaksi aineistoa sisältävät samoja vastaajia, ei ole. Näitä kahta kyselyä on siis käsitelty vain vertailtaessa niiden vastauksia toisiinsa, lähinnä kuitenkin suuntaa-antavasti edellä mainitusta syystä.

³ Osa vastauksista oli raportoitu erittelemättä vastaajia ikäryhmittäin tai sukupuolen mukaan. Jokaisen kysymyksen kohdalla on aina kerrottu, mihin joukkoon tämän tutkimuksen vastauksia peilataan.

⁴ Kysely 2 oli tutkimukseen osallistuneiden vierailukoulujen oppilaille työpajan jälkeen ja 3 muihin työpajaan osallistuneiden koulujen oppilaille.

Näille 457 oppilaalle ja 42 opettajille, jotka ilmoittivat osallistuneensa työpajaan, aukesi verkkolomakkeessa 14 väittämää sisältävä osuus koskien Kytke-työpajaa. Väittämiin vastattiin Likert-asteikolla (1 = täysin eri mieltä – 5 täysin samaa mieltä). Taulukoissa 2 on esitetty oppilaiden ja taulukossa 3 opettajien väittämökoh-
taiset keskiarvot.

Taulukko 2 Työpajan toimintaa koskevat väittämät oppilailta (N = 457)

Työpajaa koskevat väitteet	KA
Työpajassa käsitellyistä asioista on mielestäni tarpeellista keskustella	4,1
Työpajassa käytetyt työtavat sopivat mielestäni hyvin asian käsittelyyn	4,0
Minulla on omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsiteltyihin asioihin liittyen	2,6
Työpajassa käsitellyt aiheet herättivät uusia ajatuksia	3,4
Olen jo aiemmin miettinyt paljon niitä asioita, joita työpajassa käsiteltiin	3,2
Työpajan vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa	4,4
Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi	4,1
Ymmärsin mistä työpajassa keskusteltiin	4,4
Työpajassa käyty keskustelu avasi suhtautumistani ihmisten erilaisuuteen	3,8
Työpajassa käsitellyt asiat ovat itselleni tärkeitä	3,5
Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme oppilaille	3,9
Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme opettajille	3,9
Koulussamme on aiemmin käsitelty työpajassa esiin nousseita teemoja	3,1
Koulussamme tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja	3,5

Pääosa oppilaista koki työpajoissa käsitellyt asiat itselle tärkeiksi. Nämä asiat koettiin yleisellä tasolla vielä tärkeämmäksi sekä oman koulun muille oppilaille että opettajille, joskaan muiden oppilaiden ja opettajien välillä ei ollut eroa. Omakohtaisia kokemuksia käsiteltyihin asioihin liittyen oli selvästi harvemmalla, miltei puolet oppilaista vastasi, ettei heillä ollut aiempia omakohtaisia kokemuksia. Noin 40 % oppilaista vastasi pohtineensa käsiteltyjä teemoja jo aiemmin. Valtaosa oppilaista oli sitä mieltä, että työpajojen vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa. Pääosa oppilaista myös vastasi ymmärtäneensä mistä työpajassa keskusteltiin ja että työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi. Noin puolet oppilaista oli sitä mieltä, että heidän koulussaan tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja, kun taas hiukan harvempi koki, että koulussa oli käsitelty näitä teemoja aiemmin.

Oppilaat olivat pääosin saman mielisiä vastauksissaan ainoastaan siinä, oliko vastaajalla omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsitellyistä asioista ja oliko hän aiemmin pohtinut työpajassa käsiteltyjä teemoja. Jonkin verran vastauksissa oli hajontaa myös sen osalta, kokivatko oppilaat työpajassa käsitellyt asiat itselle tärkeiksi ja tulisiko koulussa käsitellä näitä teemoja.

Myös opettajat kokivat vahvasti, että työpajassa käsitellyistä asioista on tarpeellista keskustella ja että käsitellyt aiheet ovat itselle tärkeitä. Opettajat kokivat käsitellyt aiheet jonkin verran tärkeimmiksi koulunsa opettajille ja oppilaille kuin oppilaat. Aivan kuten oppilaiden vastauksissa, aiheita ei koettu juuri omalla kohdalla yhtä tärkeiksi. Kuten oppilaidenkin vastauksissa, myös opettajien vastauksista kävi ilmi, että heidän koulussaan tulisi enemmänkin käsitellä työpajassa esiin nousseita teemoja ja ettei niitä kuitenkaan ole aiemmin käsitelty koulussa kovinkaan paljoa. Aivan kuten oppilaiden, opettajienkin vastauksissa oli eniten hajontaa siinä, missä määrin heillä oli omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsitellyistä asioista ja olivatko he pohtineet näitä asioita aiemmin.

Taulukko 3 Työpajan toimintaa koskevat väittämät opettajille (N = 42)

Työpajaa koskevat väitteet	KA
Työpajassa käsitellyistä asioista on mielestäni tarpeellista keskustella	4,5
Työpajassa käytetyt työtavat sopivat mielestäni hyvin asian käsittelyyn	4,2
Minulla on omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsiteltyihin asioihin liittyen	3,1
Työpajassa käsitellyt aiheet herättivät uusia ajatuksia	3,9
Olen jo aiemmin miettinyt paljon niitä asioita, joita työpajassa käsiteltiin	3,8
Työpajan vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa	4,7
Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi	4,3
Ymmärsin mistä työpajassa keskusteltiin	4,7
Työpajassa käyty keskustelu avasi suhtautumistani ihmisten erilaisuuteen	3,9
Työpajassa käsitellyt asiat ovat itselleni tärkeitä	4,3
Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme oppilaille	4,7
Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme opettajille	4,6
Koulussamme on aiemmin käsitelty työpajassa esiin nousseita teemoja	3,6
Koulussamme tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja	4,0

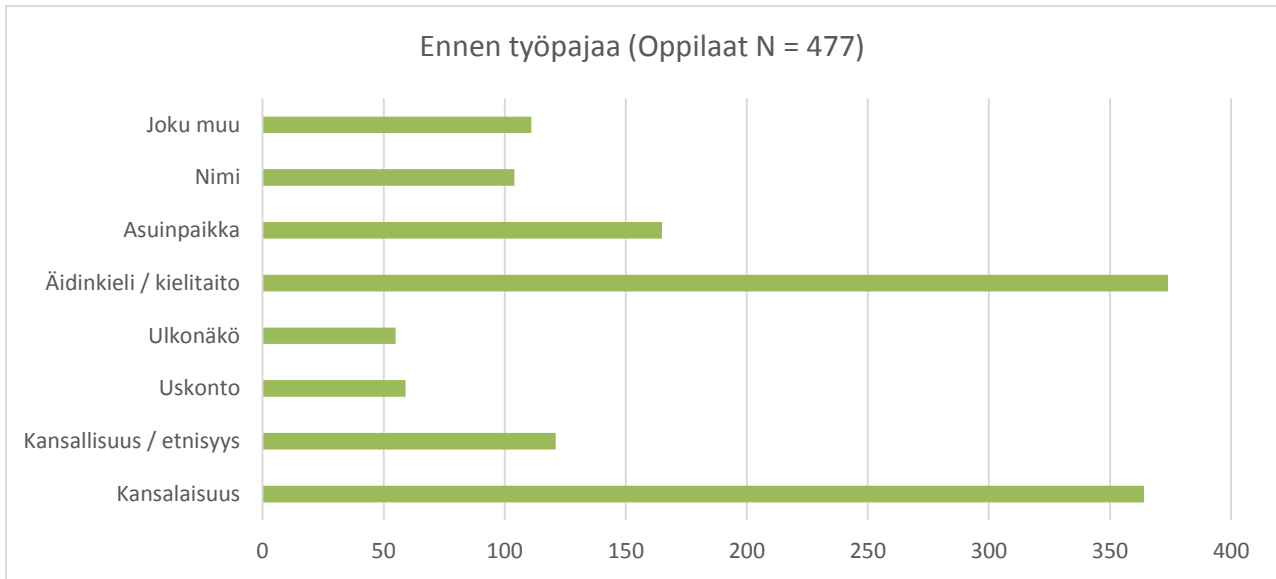
4.2 Työpajan käsitteistö

Olimme sisällyttäneet kyselyymme yhden työpajoissa käsitellyn kysymyksen juuri sellaisena, kuin se esitettiin työpajoissa oppilaille. Pyysimme oppilaita valitsemaan seitsemän eri tekijän joukosta ne *kolme* tekijää, jotka ovat heidän mielestään suomalaisuuden tärkeimpiä määrittäjiä. Seuraavassa esitämme oppilaiden vastauksia kahdesta eri näkökulmasta:

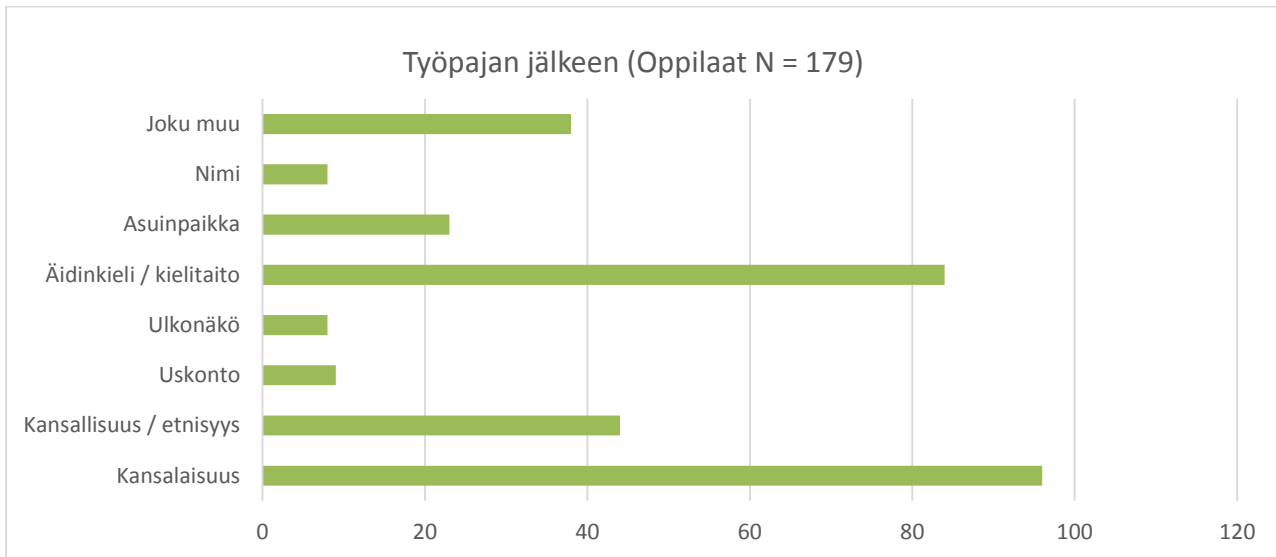
- 1) vertaamme kyselyiden 1 ja 2 vastauksia keskenään, toisin sanoen tarkastelemme, onko oppilaiden vastauksissa havaittavia eroja ennen ja jälkeen työpajaan osallistumisen, mikä kertoisi mahdollisesta muutoksesta;
- 2) vertaamme niiden oppilaiden vastauksia, jotka ilmoittivat osallistuneensa Kytke-työpajaan (kyselyt 2–3) suhteessa niiden oppilaiden vastauksiin, jotka eivät olleet osallistuneet työpajaan (kyselyt 2–4).

Seuraavia vastauksia tulkittaessa on syytä huomioida, että mahdollista muutosta vastauksissa ei katsota yksittäisten oppilaiden osalta vaan koko vastaajajoukon kesken. Emme sisällyttäneet kyselylomakkeisiin yksilöiviä kysymyksiä vastaajista, joten aineiston perusteella ei voi tarkalleen määritellä missä määrin työpajaa edeltävään kyselyyn ja sitä seuranneeseen kyselyyn vastasivat samat oppilaat. Näin ollen tuloksia voidaan pitää lähinnä suuntaa-antavina. Kyselyyn vastasi oppilaita kolmesta vierailukoulusta.

Tärkeimmiksi suomalaisuutta määrittäviksi tekijöiksi sekä ennen työpajaa että sen jälkeen nousivat kansallisuus sekä äidinkieli ja kielitaito (kuviot 1 ja 2). Seuraavaksi eniten oppilaat olivat vastanneet suomalaisuutta määrittäviksi tekijöiksi kansallisuuden ja etnisyyden sekä asuinpaikan.

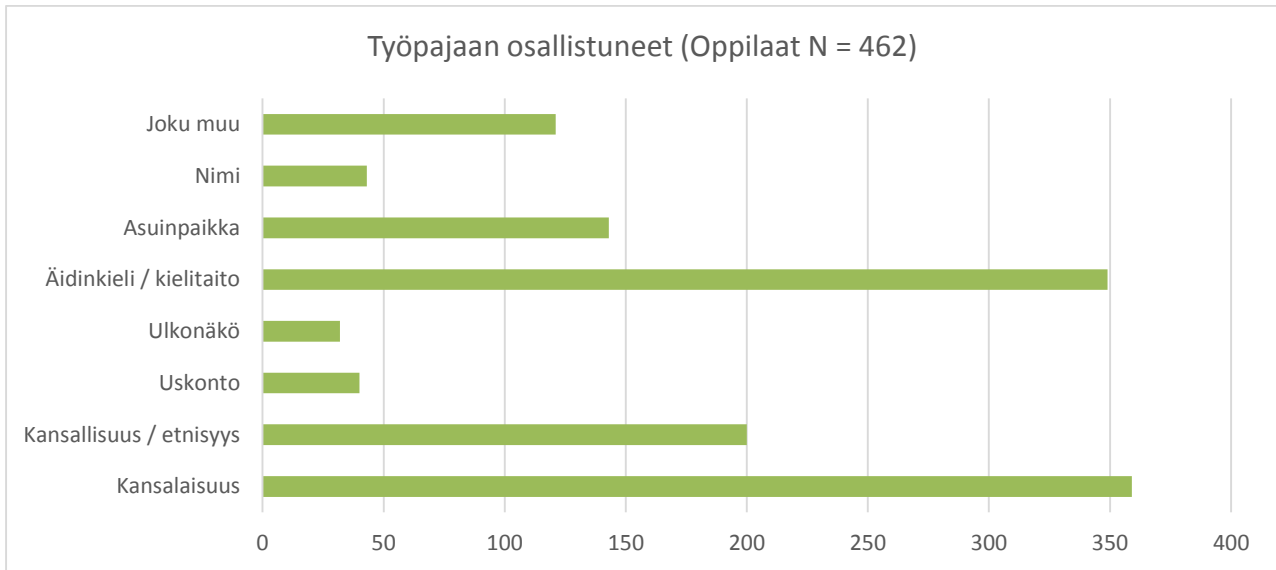

Kuvio 1 Suomalaisuutta määrittävät tekijät ennen työpajaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

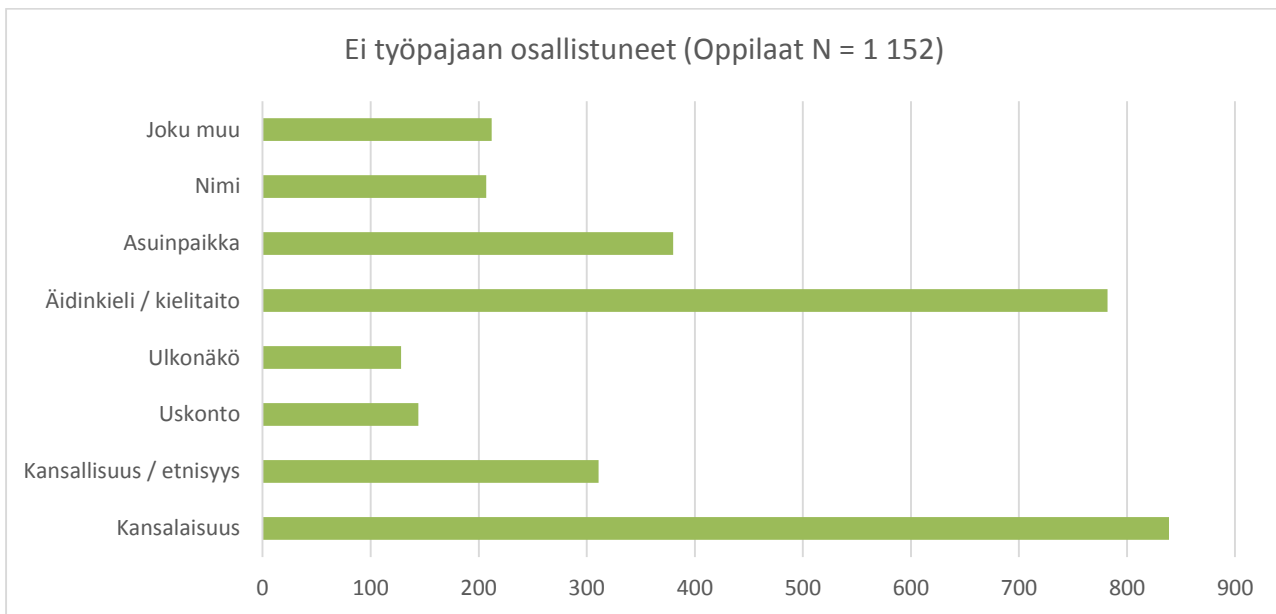

Kuvio 2 Suomalaisuutta määrittävät tekijät työpajan jälkeen (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Seuraavassa katsomme vastauksia kaikkien oppilaiden osalta, jotka olivat osallistuneet Kytke-työpajaan suhteessa niiden oppilaiden vastauksiin, jotka eivät olleet osallistuneet työpajaan. Kuten kuvioista 3 ja 4 nähdään, myös tässä vertailussa oppilaiden mukaan tärkeimmiksi suomalaisuutta määrittäviksi tekijöiksi nousivat kansalaisuus sekä äidinkieli ja kielitaito ja näiden jälkeen seuraavaksi eniten mainintoja saivat kansallisuus ja etnisyys sekä asuinpaikka. Kaiken kaikkiaan näyttää siis siltä, että jakaumat ovat hyvin samanlaiset riippumatta siitä, vertaillaanko näkemyksiä ennen ja jälkeen työpajan tai työpajaan osallistuneiden ja siihen osallistumattomien oppilaiden kesken.

Kuvio 3 Suomalaisuutta määrittävät tekijät työpajaan osallistuneilla oppilailla (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Kuvio 4 Suomalaisuutta määrittävät tekijät ei työpajaan osallistuneilla oppilailla (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Opettajien vastaukset jakautuivat aivan samoin kuin oppilaiden.

Työpajojen aluksi oppilaiden kanssa käytiin läpi työpajan kannalta keskeiset käsitteet (avarakatseisuus, rasismi, kansalaisuus, kansallisuus, syrjintä ja ulkomaalainen). Kysyimme oppilailta sekä opettajilta, onko heille selvää, mitä näillä käsitteillä tarkoitetaan. Kysymys toteutettiin Likert-asteikollisena (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä), sillä käsitteiden ymmärtäminen ei välttämättä ole joko-tai -kysymys vaan käsite saattaa olla myös joko täysin ymmärretty, osittain ymmärretty, osittain vieras tai täysin vieras.

Väittämä siis kuului, ”minulle on selvää, mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan”, ja seuraavassa vastauksia katsotaan ennen ja jälkeen -työpajojen sekä työpajaan osallistuneiden ja osallistumattomien kesken.

Taulukko 4 Käsitteiden ymmärtäminen oppilailta ennen ja jälkeen työpajan (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Ennen työpajaa (N = 464)	KA	Työpajan jälkeen (N = 110)	KA
Avarakatseisuus	3,9	Avarakatseisuus	4,3
Rasismi	4,5	Rasismi	4,7
Kansalaisuus	4,1	Kansalaisuus	4,4
Kansallisuus	4,0	Kansallisuus	4,3
Syrjintä	4,5	Syrjintä	4,7
Ulkomaalainen	4,6	Ulkomaalainen	4,6

Sekä ennen että jälkeen työpajan selkeimpiä käsitteitä oppilaille olivat rasismi, syrjintä ja ulkomaalaisuus ja hiukan vähemmän selviä avarakatseisuus ja kansallisuus (taulukko 4). Avarakatseisuus-käsitteen kohdalla myös vastausten sisällä oli eniten hajontaa sekä ennen että työpajan jälkeenkin, kun taas ulkomaalaisuuden käsitteen ymmärtämisessä oli ennen työpajaa eniten hajontaa ja työpajan jälkeen rasismin ja syrjinnän käsitteiden kohdalla. Kaikkien käsitteiden kohdalla näyttää hiukan useampi vastanneen työpajan jälkeen ymmärtävänsä, mitä mainituilla käsitteillä tarkoitetaan. Vierailukoulujen oppilaiden vastauksia tarkasteltaessa ennen ja jälkeen työpajojen kaikkien käsitteiden kohdalla, lukuun ottamatta ulkomaalaisuuden käsitettä, erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Työpajojen jälkeen oppilaat siis kokivat ymmärtävänsä käsitteet paremmin. On kuitenkin hyvä huomioida, että muutosta ei voida katsoa yksittäisten oppilaiden tasolla.

Kun tarkastelimme samaa kysymystä työpajaan osallistuneiden ja osallistumattomien kesken, vastaukset olivat hyvin samansuuntaiset (taulukko 5), jälleen molempien vastaajaryhmien kohdalla selvimpiä käsitteitä olivat rasismi, syrjintä ja ulkomaalainen kun taas avarakatseisuus käsitteenä koettiin vaikeimmin ymmärrettäväksi. Esimerkiksi rasismin käsitteen osalta yli 80 % työpajaan osallistuneista oppilaista vastasi ymmärtävänsä käsitteen ja työpajaan osallistumattomistakin yli 70 %, kun taas kansallisuuden käsitteen vastasi työpajaan osallistuneista ymmärtävänsä noin puolet vastaajista ja työpajaan osallistumattomista noin viidennes. Tässäkin vertailussa eniten hajontaa vastauksissa oli avarakatseisuus-käsitteen osalta kummassakin vastaajaryhmässä.

Taulukko 5 Käsitteiden ymmärtäminen työpajaan osallistuneilla ja osallistumattomilla oppilailta (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Ei osallistuneet (N = 1 058)	KA	Työpajaan osallistuneet (N = 444)	KA
Avarakatseisuus	3,7	Avarakatseisuus	4
Rasismi	4,5	Rasismi	4,8
Kansalaisuus	4,2	Kansalaisuus	4,3
Kansallisuus	3,9	Kansallisuus	4,2
Syrjintä	4,5	Syrjintä	4,7
Ulkomaalainen	4,6	Ulkomaalainen	4,7

Yhteenvedon voidaan todeta, että ne oppilaat, jotka olivat osallistuneet työpajaan, vastasivat kaikkien käsitteiden kohdalla hiukan useammin ymmärtävänsä, mitä niillä tarkoitetaan. Erot testattiin vielä tilastollisesti⁵.

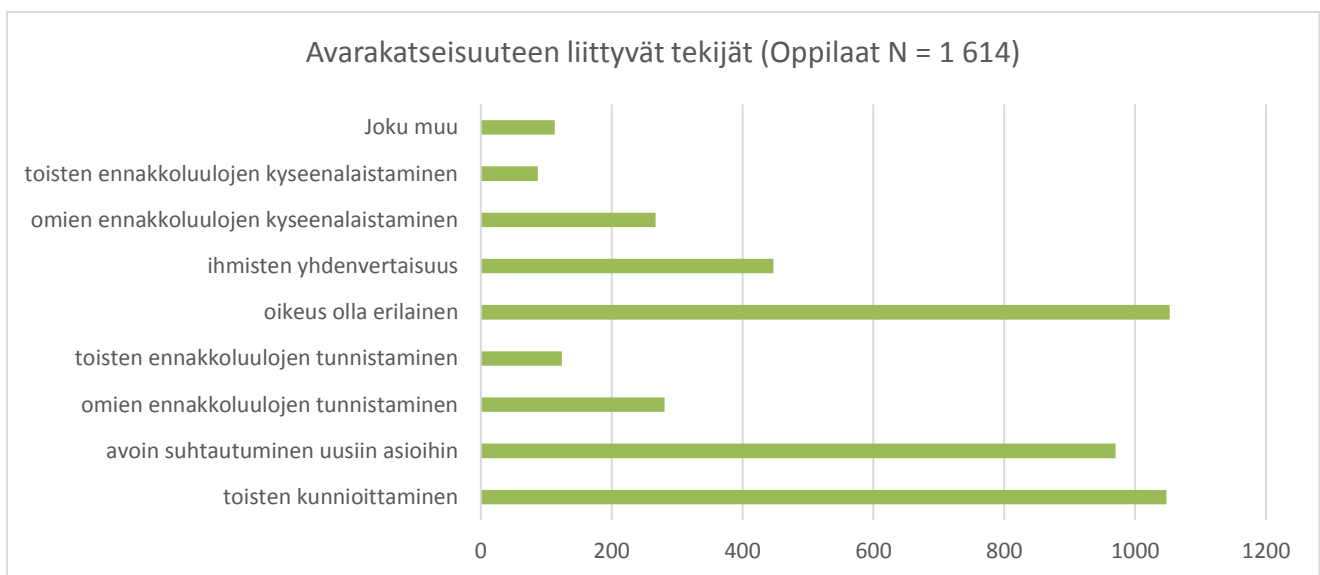
Kun asiaa katsottiin suuremmalla vastaajajoukolla, kaikkien työpajaan osallistuneiden ja siihen osallistumattomien kesken, erot siinä, miten vastaajat kertoivat ymmärtävänsä käsitteet, olivat tilastollisesti merkitseviä kaikkien muiden käsitteiden, paitsi rasmin ja ulkomaalaisuuden kohdalla.

Pääosa opettajista vastasi ymmärtävänsä kaikki käsitteet erittäin hyvin, eikä vastauksissa juuri ollut hajontaa. Jälleen avarakatseisuus oli ainoa käsite, jota opettajat eivät arvioineet ymmärtävänsä aivan niin hyvin, lisäksi tämän käsitteen kohdalla vastauksissa oli enemmän hajontaa mutta selvästi vähemmän kuin oppilailla.

4.3 Avarakatseisuus

Kartoitimme oppilaiden näkemyksiä avarakatseisuudesta kahdella kysymyksellä, joista ensimmäisellä selvitimme, mitä asioita vastaajien mielestä *liittyy* avarakatseisuuteen ja toisella, mitkä tekijät heidän mielestään *vaikuttavat* sen kehittymiseen.

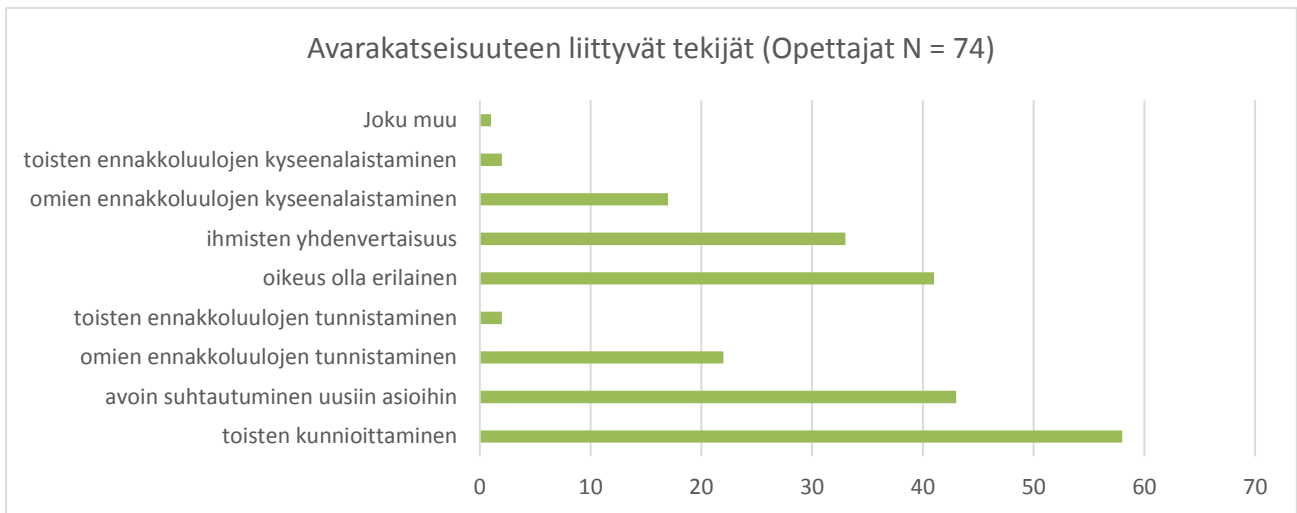
Avarakatseisuuteen liittyviä tekijöitä kysyttiin kahdeksalla vastausvaihtoehdolla, joista vastaajan tuli valita *kolme mielestään tärkeintä* tekijää. Kuvioissa 5 on esitetty kaikkien kyselyihin 2, 3 ja 4 vastanneiden (N = 1 614) oppilaiden näkemykset asiasta.

Kuvio 5 Avarakatseisuuteen liittyvät tekijät oppilaiden mukaan (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Eniten valintoja keräsivät oikeus olla erilainen ja toisten kunnioittaminen sekä avoin suhtautuminen uusiin asioihin. Neljä vastausvaihtoehdoista käsitteli ennakkoluuloja kahdella eri ulottuvuudella mitattuna: niiden tunnistamista ja kyseenalaistamista sekä omia että toisten ennakkoluuloja. Omien ennakkoluulojen tunnistaminen ja kyseenalaistaminen keräsivät enemmän valintoja kuin vaihtoehdot, joissa käsiteltiin toisten ennakkoluuloja. Tätä ennakkoluulon käsitettä ylipäänsä sekä omien ennakkoluulojen ja toisaalta muiden ennakkoluulojen tunnistamista katsotaan tarkemmin haastatteluaineiston käsittelyn myötä luvussa 5.

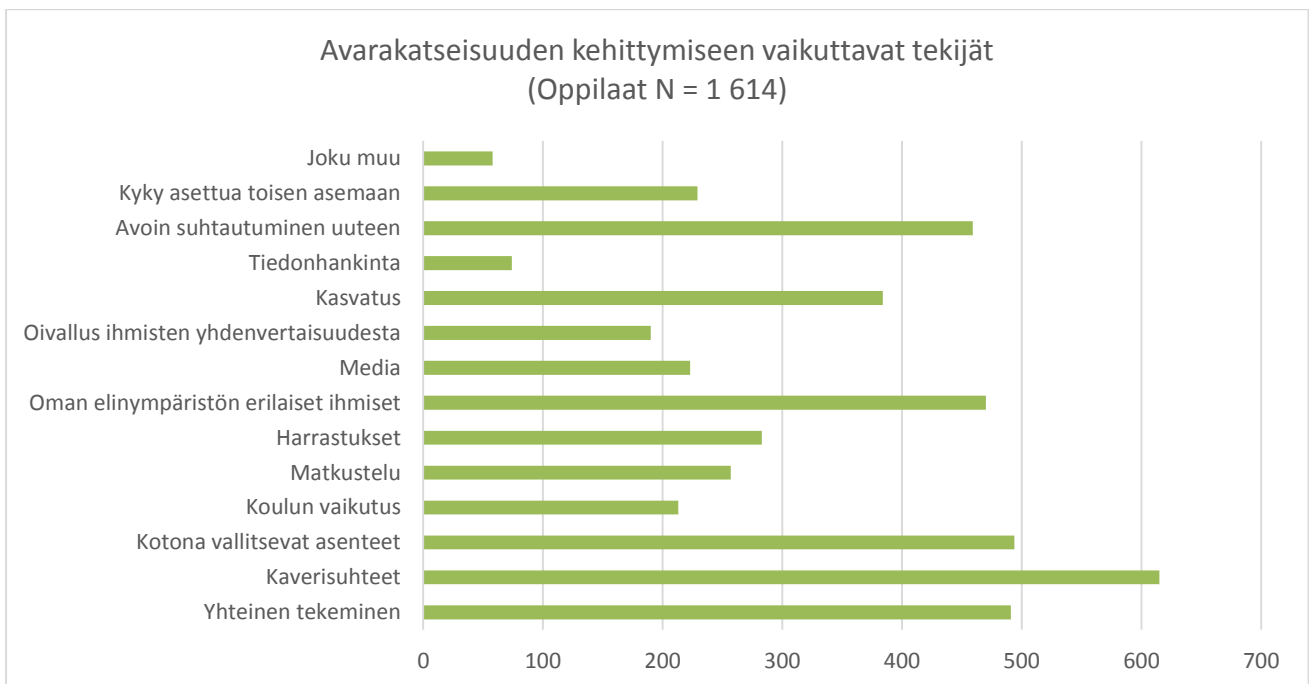
⁵ Kahden riippumattoman otoksen t-testi

Kuvio 6 Avarakatseisuuteen liittyvät tekijät opettajien mukaan (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Opettajien vastauksissa toisten kunnioittaminen nousi tärkeimmäksi ja avoin suhtautuminen uusiin asioihin toiseksi tärkeimmäksi avarakatseisuuteen liittyväksi tekijäksi. Siinä, missä oppilaiden vastauksissa oikeus olla erilainen nousi tärkeimmäksi tekijäksi, opettajien vastauksissa tämä vaihtoehto sai kolmanneksi eniten valintoja. Myös opettajien vastauksissa omien ennakkoluulojen tunnistaminen ja kyseenalaistaminen keräsivät enemmän valintoja suhteessa toisten ennakkoluulojen tunnistamiseen ja kyseenalaistamiseen.

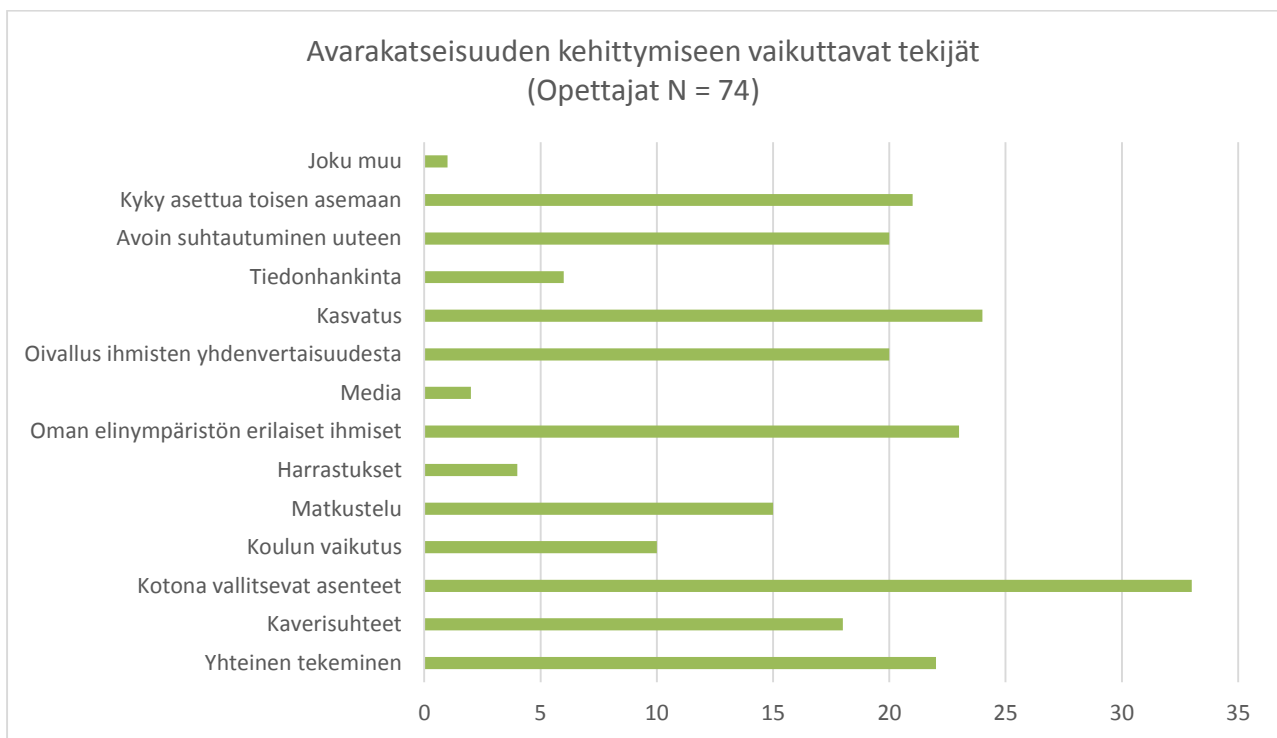
Avarakatseisuuden *kehittymiseen* vaikuttavia tekijöitä kysyttiin 13 tekijää sisältävällä listauksella, joista vastaajan tuli jälleen valita *kolme mielestään tärkeintä* tekijää. Kuten edellä, seuraavassa kuviossa 7 on esitetty valintojen jakauma kyselyiden 2, 3 ja 4 perusteella.

Kuvio 7 Avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttavat tekijät oppilaiden mukaan (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Eniten nuoret kokivat kaverisuhteiden vaikuttavan avarakatseisuuden kehittymiseen, tälle vaihtoehdolle keräsi selvästi eniten valintoja. Seuraavaksi eniten valintoja keräsivät kotona vallitsevat asenteet sekä yhteinen tekeminen. Koulun vaikutus keräsi selvästi vähemmän valintoja kuin kotona vallitsevat asenteet ja kasvatusta, tosin tässä kohdassa jää auki, mielsivätkö vastaajat kasvatusta vain kotona vai myös koulussa tapahtuvaksi. Runsaasti valintoja keräsivät myös oman elinympäristön erilaiset ihmiset sekä avoin suhtautuminen uuteen. Ensin mainittu liittyy siis kiinteästi siihen, millaisessa ympäristössä nuori viettää aikaansa kun taas jälkimmäinen enemmän nuoren omiin asenteisiin. Kiinnostavana havaintona voidaan todeta, että media keräsi koulua enemmän valintoja (ero on tosin suhteellisen pieni, 223 vs. 213 valintaa). Lisähuomiona voidaan esittää se, että media nousi esiin haastatteluihin lukeutuneessa ennakkoluuloteemassa (ks. luku 5.2). Myös matkustelun ja harrastusten nähdään jossain määrin vaikuttavan avarakatseisuuden kehitykseen.

Sama kysymys esitettiin myös opettajille, ja heidän valintansa esitetään kuviossa 8.

Kuvio 8 Avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttavat tekijät opettajien mukaan (valitse mielestäsi kolme tärkeintä)

Opettajien vastauksissa selvästi tärkeimmäksi tekijäksi nousivat kotona vallitsevat asenteet, kun taas oppilaiden vastauksissa tärkeimmäksi nousivat kaverisuhteet. Seuraavaksi eniten valintoja keräsivät kasvatus sekä oman elinympäristön erilaiset ihmiset. Myös opettajien vastauksissa kasvatusta vaikutuksen edelle, kun taas koulun vaikutus keräsi mediaa enemmän valintoja, tosin kun oppilaiden vastauksissa. Siinä, missä opettajien keskuudessa avoin suhtautuminen uuteen sekä kyky asettua toisen asemaan keräsivät miltei yhtä paljon valintoja, oppilaiden vastauksissa avoin suhtautuminen uuteen keräsi selvästi enemmän valintoja kuin kyky asettua toisen asemaan. Kuten oppilaidenkin vastauksissa, matkustelu ja harrastukset keräsivät jonkin verran mainintoja.

Molempien kysymysten vastauksia luettaessa on syytä huomioida, että kysymyksillä on pyritty selvittämään lähinnä sitä, millaiset tekijät vastaajien mielestä kuvaavat tai liittyvät käsitteeseen avarakatseisuus, ei siis

vastaajien omaa avarakatseisuutta tai sen astetta. Koska kysymykset ovat rakentuneet valmiiden vastausvaihtoehtojen pohjalle, joista vastaajan on tullut valita kolme mielestään tärkeintä tekijää, vastausten ulkopuolelle on luultavasti rajautunut joukko muita tärkeiksi koettuja tekijöitä. Näin ollen se, että jokin tekijä on saanut vähemmän valintoja, ei suoraan tarkoita, etteikö se silti olisi tärkeä. Avarakatseisuuden käsitettä ei määritelty vastaajille, ja kuten luvussa 4.2 kävi ilmi, oli tämä käsitteistä juuri se, jonka ymmärtämisessä vastauksissa oli eniten hajontaa. Lisäksi on syytä huomioida, että vastaajia ei ole pyydetty laittamaan valintojaan tärkeysjärjestykseen, vaan tarkoituksena oli selvittää, millaisia tekijöitä vastaajat *liittävät* avarakatseisuuden käsitteeseen.

4.4 Erilaisuus ja erilaisuuden hyväksyntä

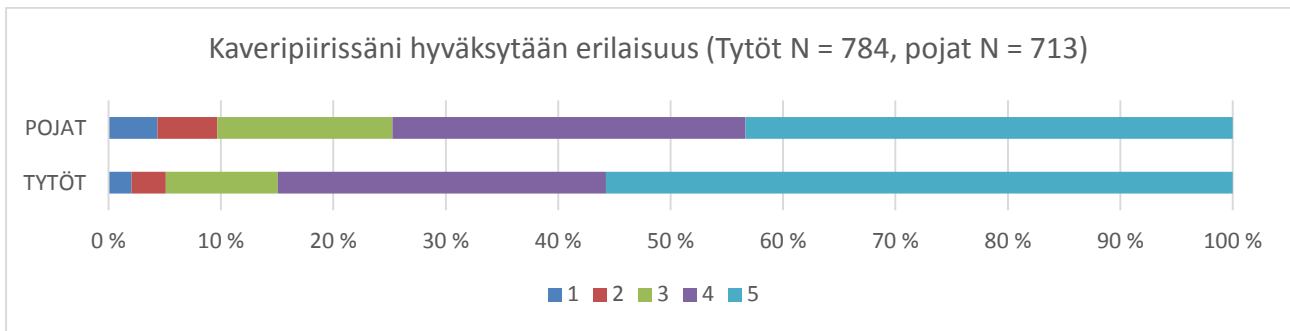
Kysely sisälsi 20 väittämän osion, jossa käsiteltiin muun muassa erilaisuutta, erilaisuuden hyväksyntää, syrjintää ja ennakkoluuloja. Osa väittämistä käsitteli koulua, osa yhteiskuntaa laajemmin. Tässä ja seuraavassa luvussa näitä väittämiä käydään läpi kahteen pääteemaan jaettuna: erilaisuus ja sen hyväksyntä sekä syrjintä. Erilaisuutta käsitellään niin lähipiirin ja koulun tasolla samoin kuin laajemminkin yhteiskunnassa. Syrjintää (luku 4.5) käsitellään yleisellä ja koulun tasolla sekä vastaajien omien kokemusten kautta. Väittämät oli esitetty kyselylomakkeessa sekalaisessa järjestyksessä, toisin kuin tässä raportissa, jossa ne esitetään teemoittain.

Kysymyksistä osa oli muotoiltu samanlaisiksi Nuorisobarometri 2014 -tutkimuksen (Myllyniemi 2015) kysymysten kanssa. Näiden kysymysten osalta vastauksia voidaan siis peilata Nuorisobarometrin vastauksiin (N = 1 903). Kaikki väittämät on analysoitu kyselyiden 2, 3 ja 4 koko vastaajajoukolla⁶. Osa väittämistä on lisäksi analysoitu opettaja-aineistolla. Väittämiin vastattiin 5-portaisella Likert-asteikolla (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä).

Esitetyistä väittämistä seitsemän käsitteli eri tavoin erilaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä sekä ennakkoluuloja. Näitä samoja teemoja pohdittiin myös oppilaiden haastatteluissa, joita esitellään luvussa 5. Tässä raportoitavista ensimmäiset kolme väittämää kartoittivat enemmän vastaajien omia kokemuksia ja seuraavat neljä vastaajien omia asenteita ja näkemyksiä erilaisuutta kohtaan. Kaksi väittämistä liittyi löyhästi ennakkoluuloihin: mielipiteiden muodostukseen ja yleistämiseen.

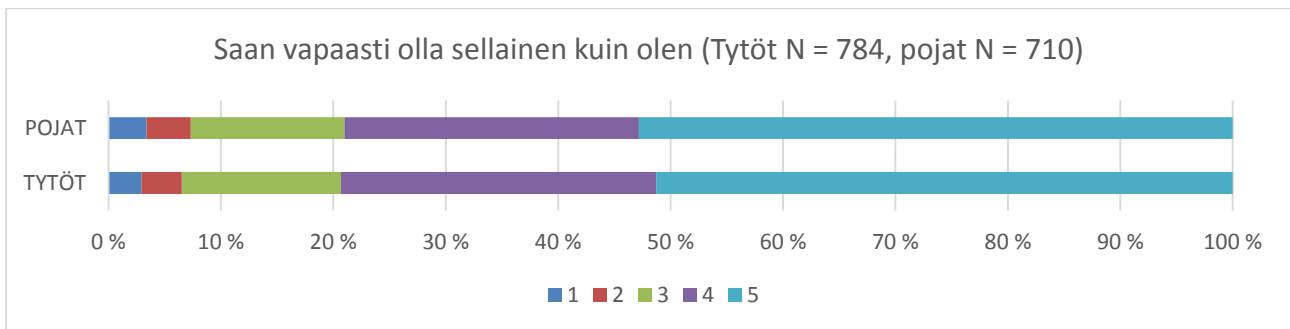
Ensimmäinen nuorten omia kokemuksia käsitellyt väittäjä kuului: kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus. Pojista 75 % ja tytöistä 85 % koki, että heidän kaveripiirissään hyväksytään erilaisuus. Pojista 10 % ja tytöistä 5 % oli väittämän kanssa eri mieltä.

⁶ Eri väittämien kohdalla vastausten määrä vaihtelee, näin ollen jokaisen väittämän kohdalla on erikseen ilmoitettu, kuinka monta vastausta on ollut mukana analyysissa.

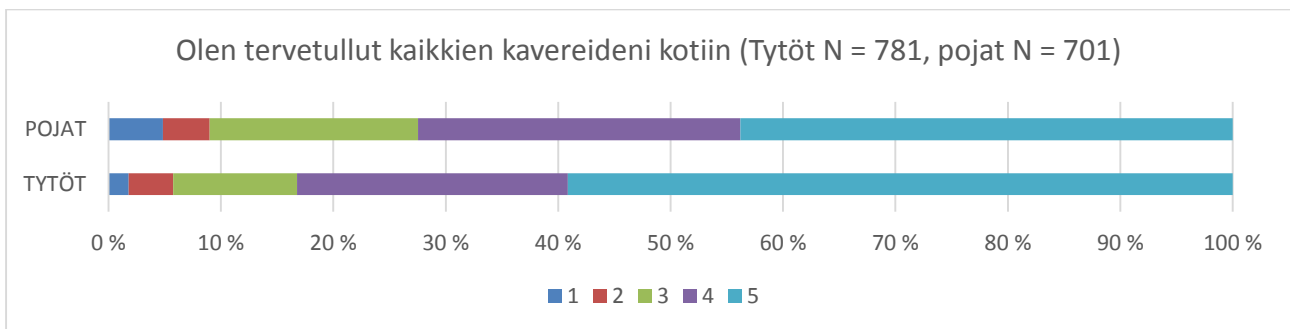
Kuvio 9 Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Seuraava väittämä käsitteli edellisen tapaan erilaisuuden hyväksymistä kuitenkin niin, ettei se ei ollut suoraan sidottu kaveripiiriin kontekstiin. Tytöt ja pojat olivat vastauksissaan hyvin yksimielisiä siitä, saavatko he vapaasti olla sellaisia kuin ovat, molemmista vastaajaryhmistä yli puolet oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja täysin tai jokseenkin samaa mieltä noin 80 %. Nuorisobarometrin vastaajista, erittelemättä ikäryhmittäin tai sukupuolen mukaan, 70 % oli täysin samaa mieltä siitä, että he saavat olla vapaasti sellaisia kuin ovat (Myllyniemi 2015).

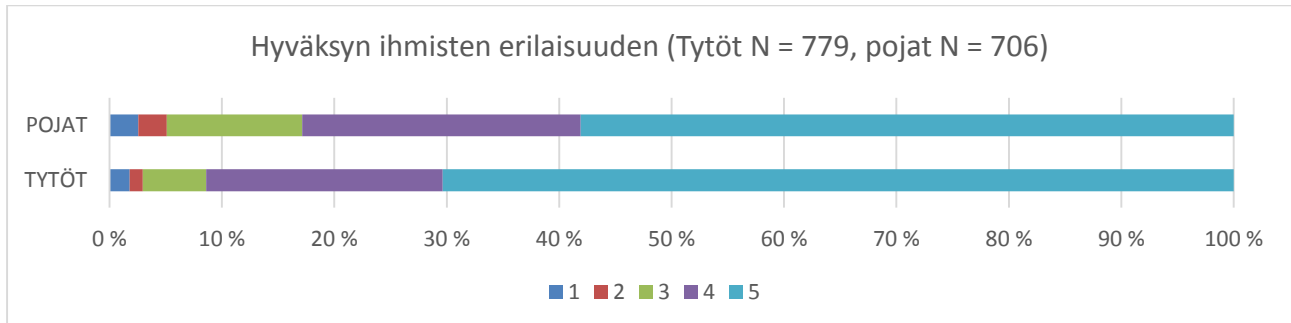
Kuvio 10 Saan vapaasti olla sellainen kuin olen (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Kolmas väittämä oli sidottu puolestaan nuorten kaveripiirejä laajemmin heidän kavereidensa koteihin ja perheisiin ja väittämä kuului: olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin. Pojista 73 % koki olevansa tervetullut kavereidensa koteihin ja tytöistä 10 prosenttiyksikköä enemmän, 83 %. Pojista (14 %) puolestaan hiukan tyttöjä (8 %) useampi vastaavasti koki, ettei ollut tervetullut.

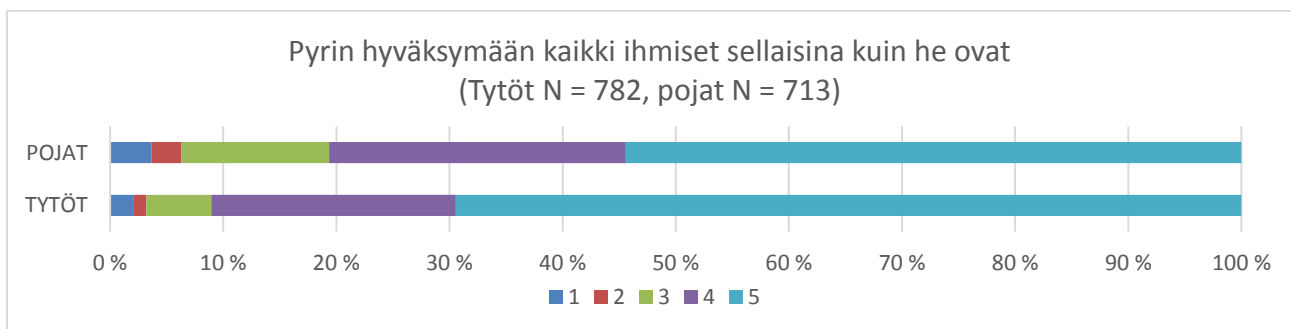

Kuvio 11 Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Kaksi seuraavaa väittämää käsittelivät erilaisuuden hyväksymistä, pienellä sävyerolla: ensimmäinen kartoitti erilaisuuden hyväksymistä ja jälkimmäinen enemmän pyrkimystä hyväksyä erilaisuus. Tytöistä yhtä suuri osuus (91 %) vastasi sekä pyrkivänsä hyväksymään ihmisten erilaisuuden ja myös tekevänsä niin, pojista samoin (81 %).

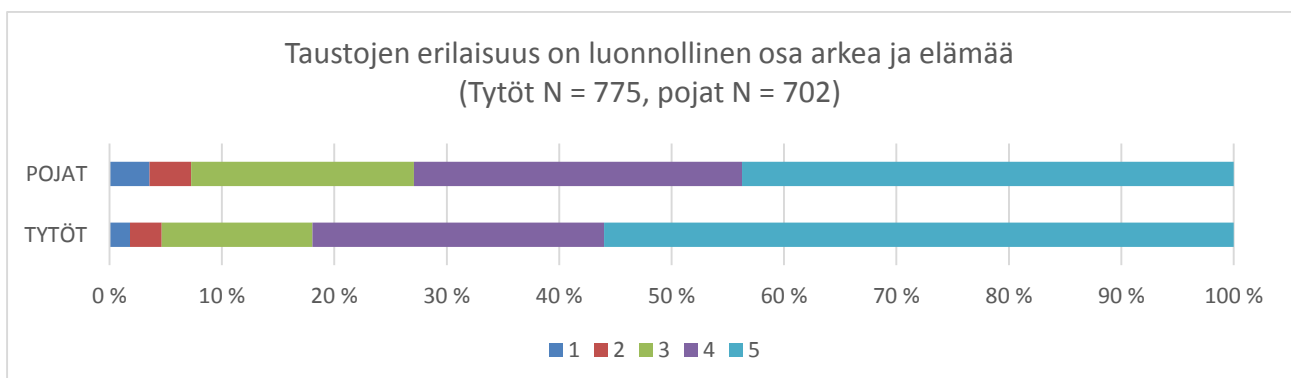

Kuvio 12 Hyväksyn ihmisten erilaisuuden (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

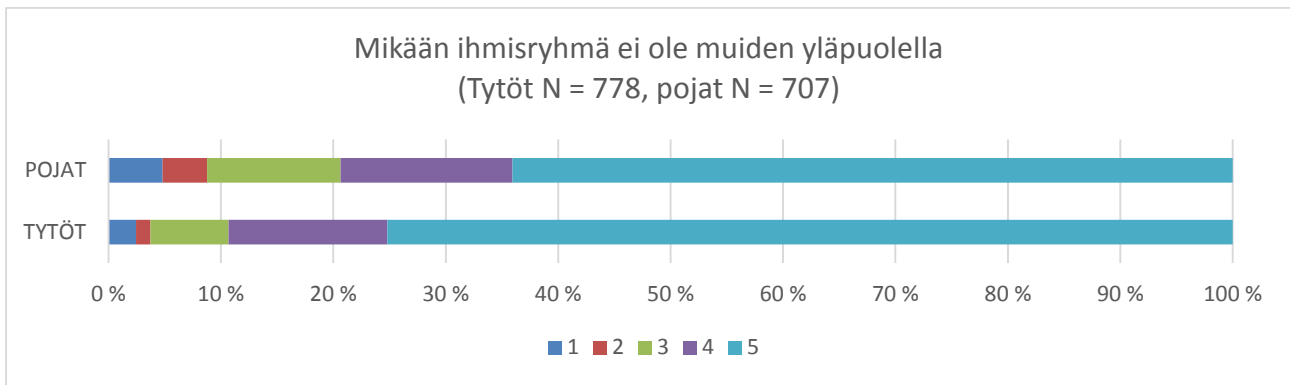

Kuvio 13 Pyrin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Valtaosa sekä pojista (73 %) että tytöistä (82 %) oli samaa mieltä siitä, että ihmisten taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää, samoin kuin siitä, ettei mikään ihmisryhmä ole muiden yläpuolella (pojat 73 % ja tytöt 82 %). Pojista kuitenkin hieman useampi kuin tytöistä näki asian myös toisin. Heistä noin joka kymmenes oli eri mieltä siitä, että mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella, tytöistä vain 4 %.

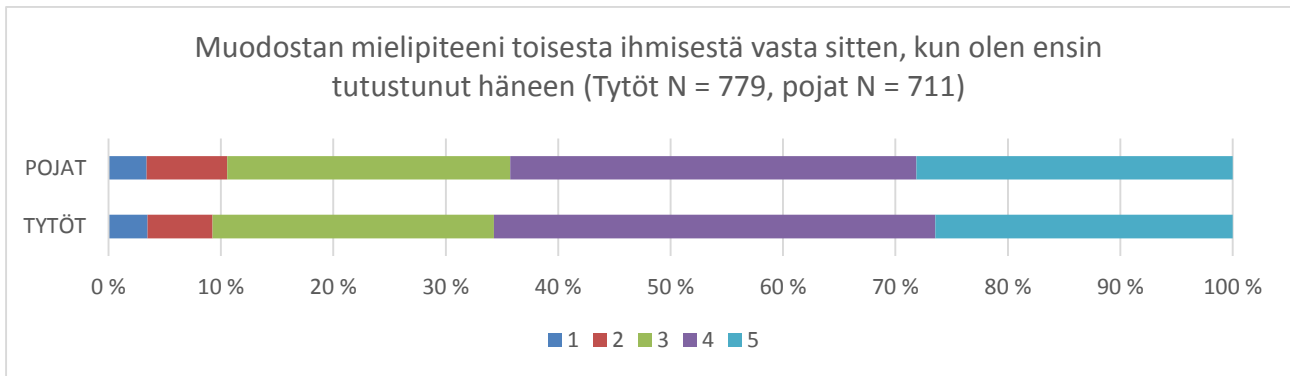

Kuvio 14 Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

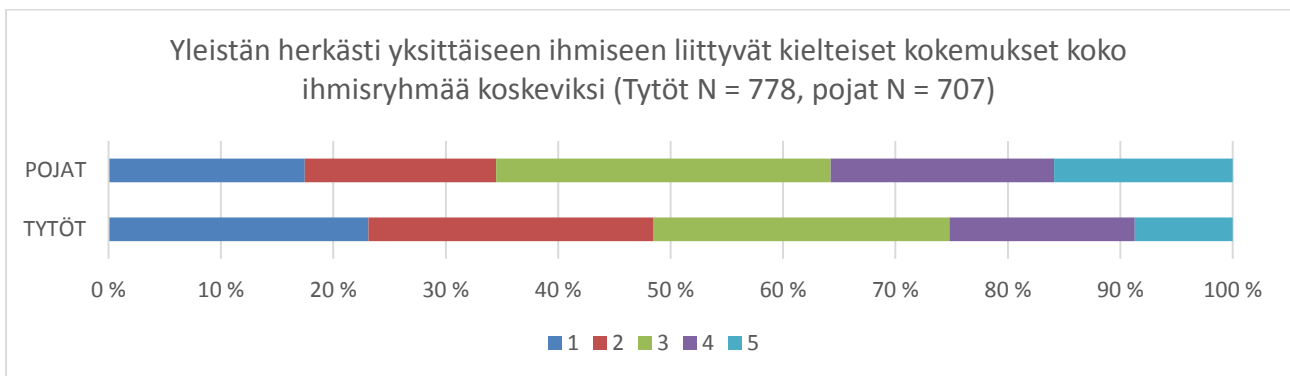
Kuvio 15 Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Kaksi kyselyssä esitetystä väitteistä käsitteli mielipiteen muodostamista ja yleistämistä ennakkoluulojen pohjalta, ensimmäinen näistä kuului: muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen. Poikien ja tyttöjen vastaukset olivat hyvin yhtenäiset, reilu puolet molemmista ryhmistä oli samaa mieltä väitteen kanssa, ja vastaavasti kymmenesosa molemmista oli eri mieltä väittämästä.

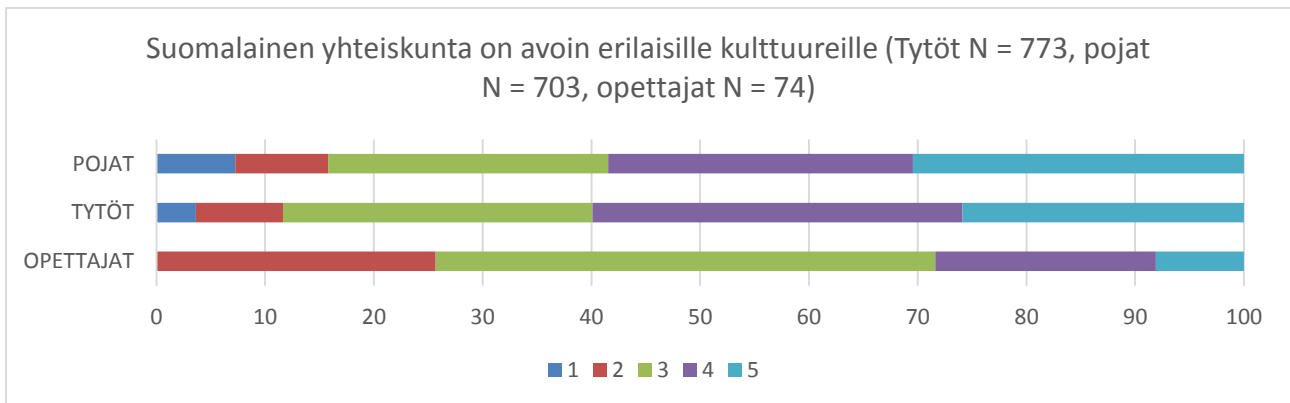
Kuvio 16 Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Pojista jonkin verran tyttöjä suurempi osuus vastasi yleistävänsä yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset herkästi koko ihmisryhmää koskeviksi kun taas tytöistä puolet vastasi, ettei toimi näin.

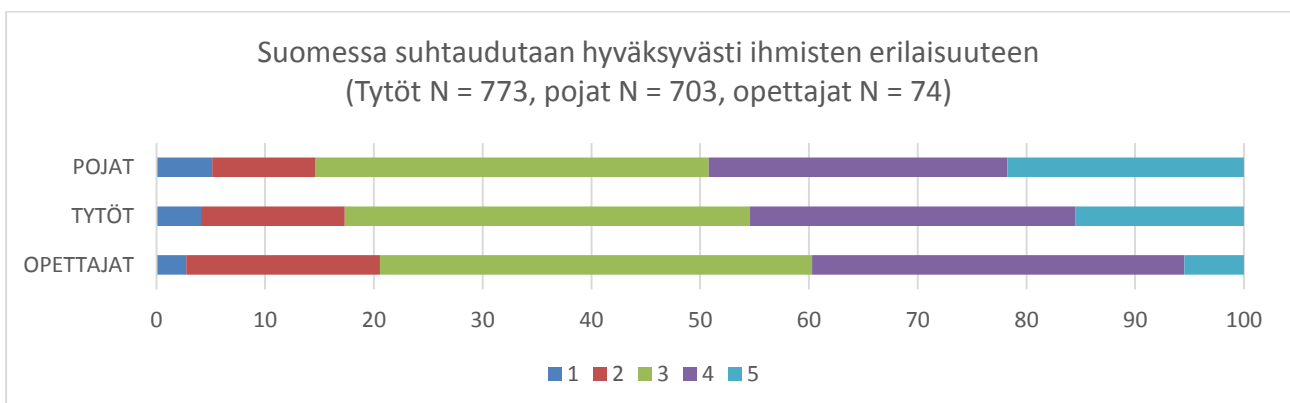
Kuvio 17 Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Viimeiset neljä erilaisuutta ja sen hyväksyntää käsitellyttä väitettä lähestyivät erilaisuuden ja hyväksynnän teemoja enemmän yhteiskunnallisesta kontekstista käsin. Sekä pojista että tytöistä miltei 60 % oli sitä mieltä, että suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille. Pojista (16 %) hiukan suurempi osuus kuin tytöistä (12 %) näki asian myös toisin päin. Opettajat puolestaan eivät nähneet Suomea läheskään yhtä avoimena paikkana, vain vajaa 30 % heistä koki, että yhteiskuntamme on avoin erilaisille kulttuureille ja miltei yhtä suuri osa oli sitä mieltä, ettei väite pidä paikkaansa.

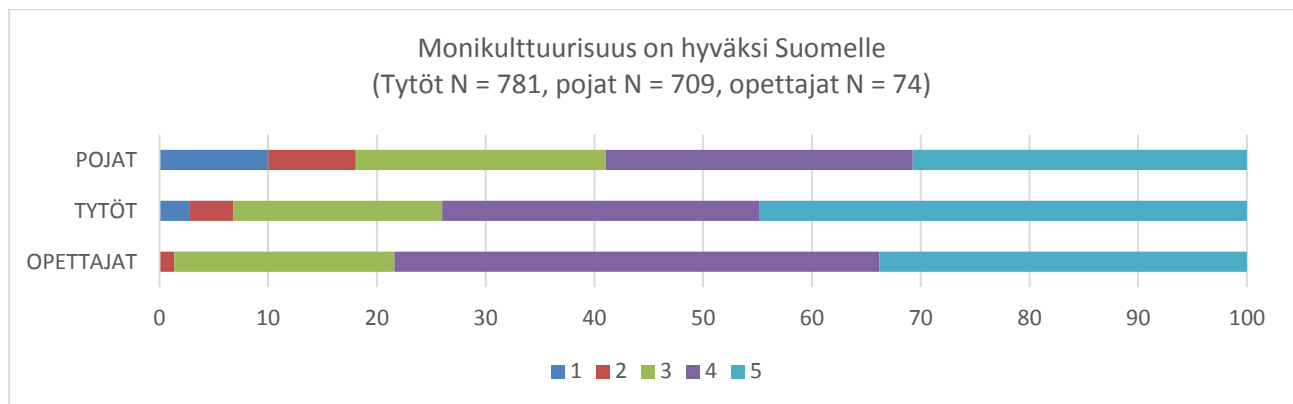
Kuvio 18 Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Jonkin verran pienempi osuus, noin puolet, sekä pojista että tytöistä taas näki, että ihmisten erilaisuuteen ylipäänsä suhtaudutaan Suomessa hyväksyvästi. Tytöt myös suhtautuivat väitteeseen aavistuksen poikia kielteisemmin. Nuorisobarometrin koko vastaajajoukosta selvästi suurempi osuus, noin 60 % oli sitä mieltä, että erilaisuuteen suhtaudutaan Suomessa hyväksyvästi ja vain alle kymmenesosa vastaajista oli asiasta eri mieltä (Myllyniemi 2015). Opettajat suhtautuivat hiukan oppilaita skeptisemmin siihen, miten hyväksyvästi Suomessa hyväksytään erilaisuus. Opettajista 40 % oli sitä mieltä, että suhtautuminen on hyväksyvää, ja viidenes sitä mieltä, ettei näin ole.

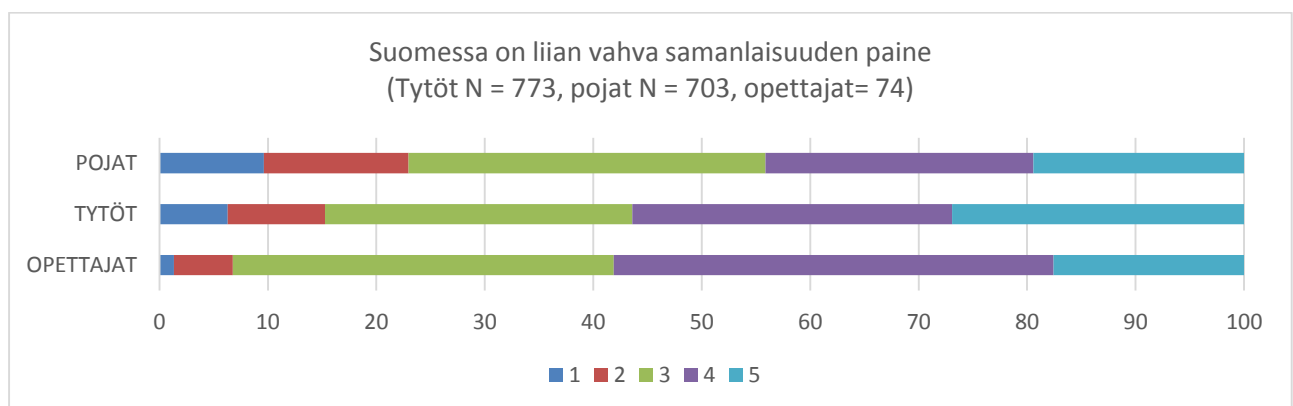
Kuvio 19 Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Tyttöjen ja poikien näkemykset erosivat selvästi siinä, onko monikulttuurisuus hyväksi Suomelle. Pojista väitteen kanssa samaa mieltä oli 59 % ja tytöistä 74 %. Lisäksi tytöistä (7 %) selvästi harvempi oli eri mieltä väitteen kanssa kun taas pojista miltei viidennes ei ollut sitä mieltä, että monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle. Opettajista valtaosa (79 %) oli samaa mieltä väitteen kanssa, eikä eriäviä mielipiteitä oikeastaan ollut.

Kuvio 20 Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Pojista vajaa puolet (44 %) koki, että Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine kun taas tytöistä näin näki olevan yli puolet vastaajista (56 %). Pojista noin kolmannes ei nähnyt Suomessa olevan vahvaa samanlaisuuden painetta, tytöistä näin ajatteli selvästi harvempi (15 %). Nuorisobarometrin vastausten perusteella jopa 72 % koki, että samanlaisuuden paine on meillä vahva, mikä oli selvästi enemmän kuin tässä tutkimuksessa (Myllyniemi 2015). Opettajat näkivät samanlaisuuden paineen hiukan oppilaita vahvemmin, 60 % heistä oli sitä mieltä, että samanlaisuuden paine Suomessa on liian vahva.

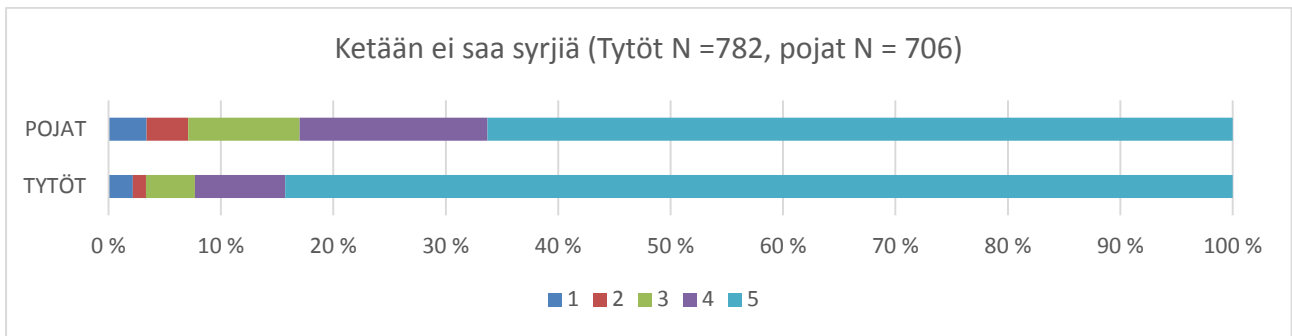

Kuvio 21 Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

4.5 Syrjintä

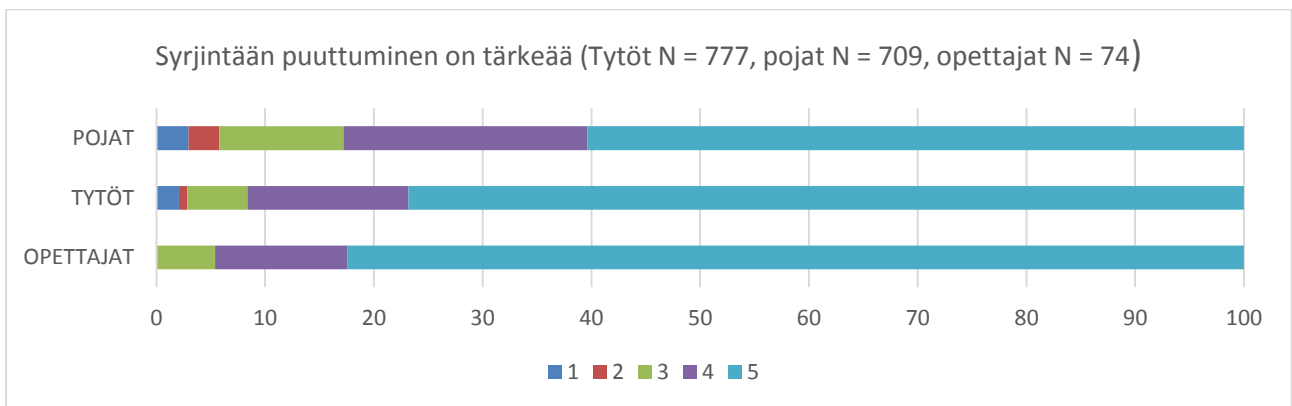
Syrjintää kartoitettiin yleisellä tasolla viidellä väittämällä ja koulukontekstissa kolmella väittämällä. Omakoh- taisten syrjintään liittyvien kokemusten yleisyyttä taas kartoitettiin kolmella väittämällä.

Ensimmäinen väittämä kuului ”ketään ei saa syrjiä” ja yli 75 % vastaajista ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä. Vastaajista pieni vähemmistö, 5 % ilmoitti kuitenkin olevansa väitteen kanssa eri mieltä. Tytöistä use- ampi, yli 80 %, oli väitteen kanssa samaa mieltä, pojista 60 %.

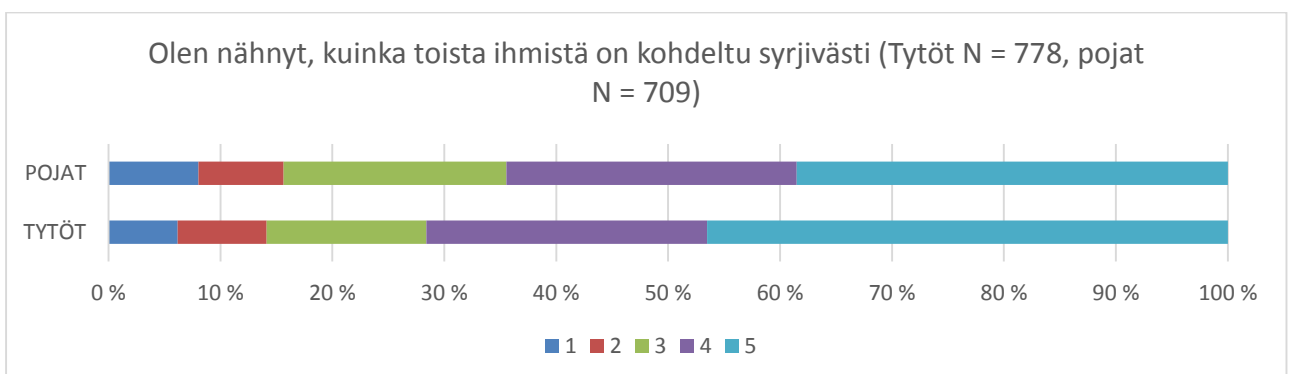
Kuvio 22 Ketään ei saa syrjiä (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Syrjintään puuttumisen koki tärkeäksi tytöistä miltei 90 %, pojistakin yli 80 % ja opettajista yli 90 %. Nuorisobarometrin vastaajista jopa 99 % oli väitteen kanssa samaa mieltä (Myllyniemi 2015).

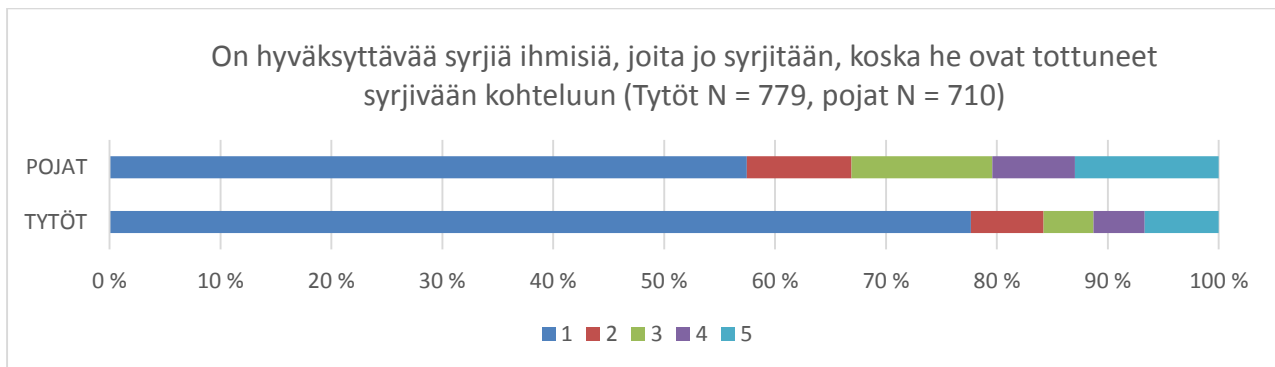
Kuvio 23 Syrjintään puuttuminen on tärkeää (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajista selvä enemmistö (64 %) vastasi nähneensä syrjivää kohtelua, pojista 65 % ja tytöistä 72 %. Pojista hiukan suurempi osa on vastannut kysymykseen valitsemalla arvon kolme, mikä voi kertoa siitä, että ei olla varmoja, onko nähty tai tunnistettu syrjivää käytöstä. Syrjivän käytöksen havaitsemista ja siihen puuttumista käsitellään yksityiskohtaisemmin haastattelujen syrjintäteeman alla (ks. luku 5.4).

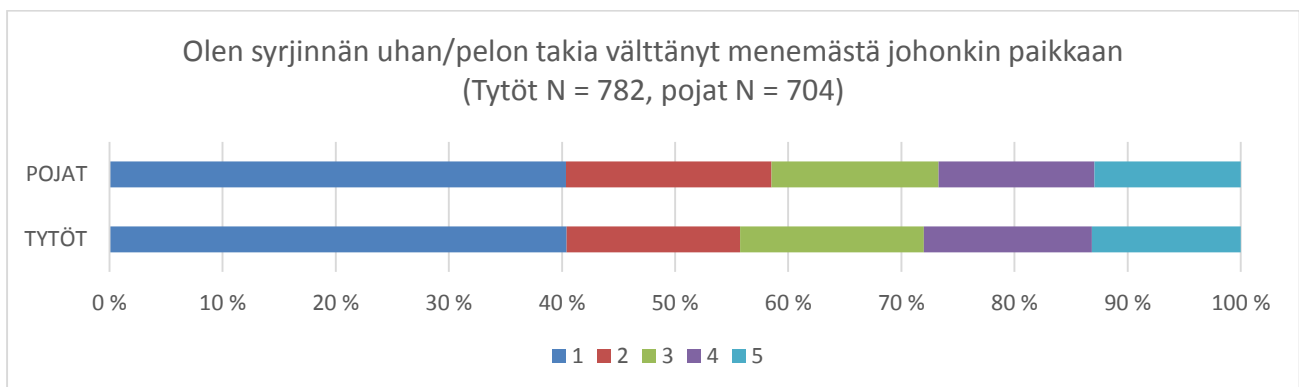
Kuvio 24 Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Seuraava väittämä kuului: on hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun. Pääosa tytöistä (78 %) oli täysin eri mieltä väitteen kanssa, pojista 58 %. Sekä tytöissä, että pojissa oli kuitenkin myös joukko, joka vastasi olevansa väitteen kanssa täysin samaa mieltä.

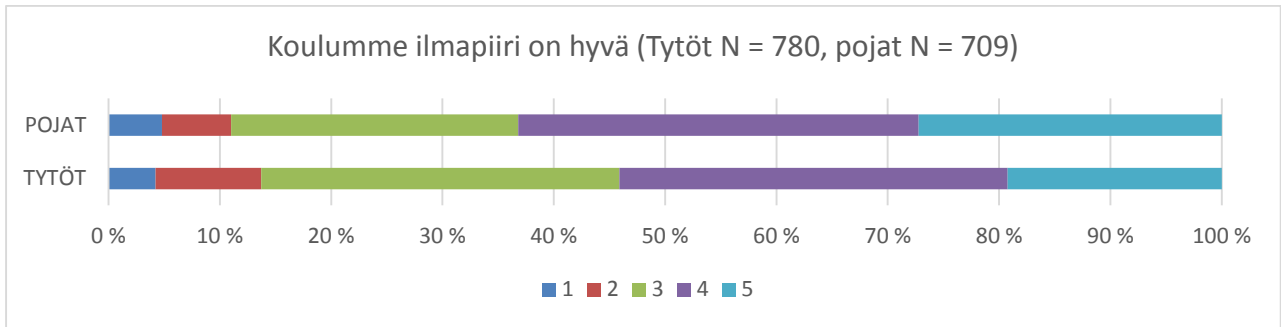
Kuvio 25 On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Kun vastaajilta kysyttiin, ovatko he syrjinnän pelon tai uhan takia välttäneet menemästä johonkin paikkaan, poikien ja tyttöjen vastaukset olivat hyvin yhteneväiset. Noin 40 % vastasi, ettei ole joutunut tilanteeseen, jossa syrjinnän pelon takia olisi joutunut välttämään jotain paikkaa, mutta samaan aikaan vastauksista oli tulkittavissa, että vajaa 30 % vastanneista oli kokenut syrjinnän pelkoa. Nuorisobarometriin vastanneista nuorista noin viidennes vastasi joutuneensa välttämään jotakin tilannetta syrjinnän uhan takia.

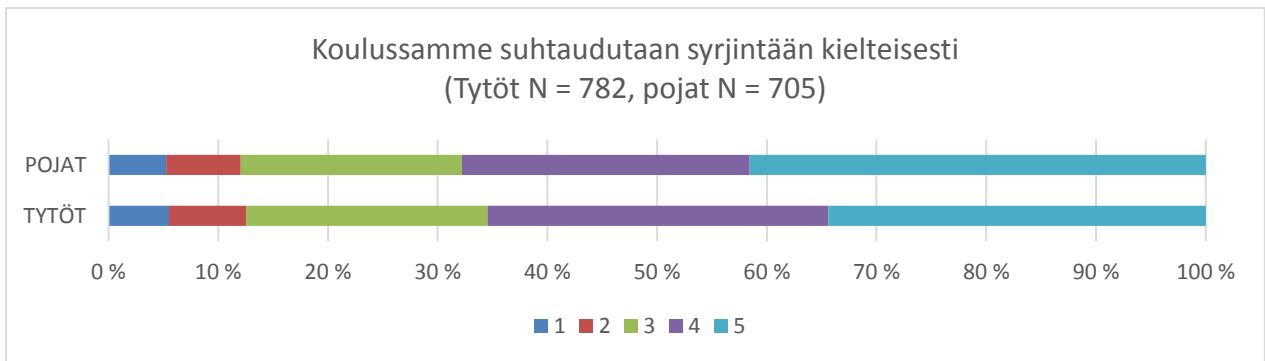
Kuvio 26 Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Suoraan nuorten kouluun liittyviä väittämiä oli kolme, joista ensimmäisellä selvitettiin koulussa vallitsevaa yleistä ilmapiiriä ja kahdella muulla koulun suhtautumista ja toimintaa syrjintätilanteissa. Pojat kokivat koulunsa ilmapiirin hyväksi tyttöjä useammin, ja tytöistä taas useampi oli eri mieltä väitteen kanssa.

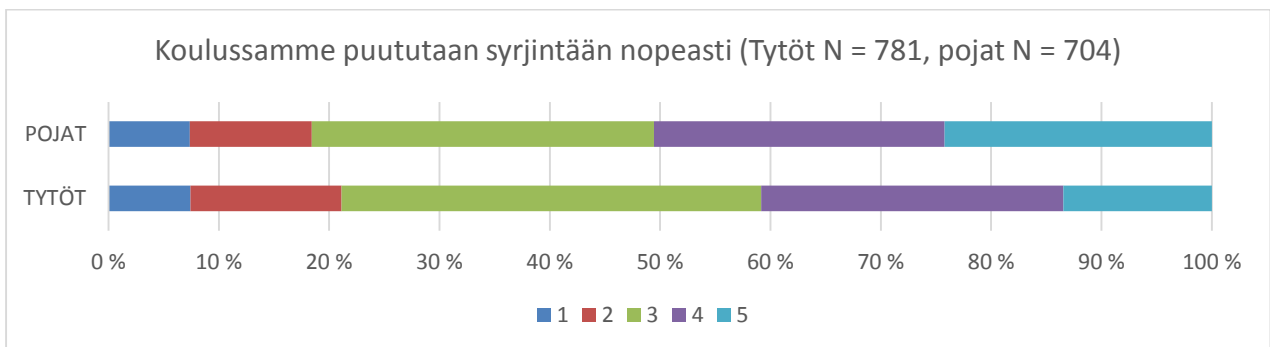

Kuvio 27 Koulumme ilmapiiri on hyvä (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Koulunsa suhtautumisesta syrjintää kohtaan tytöt ja pojat olivat jokseenkin saman mielisiä, valtaosa (67 %) vastaajista koki, että siihen suhtaudutaan heidän koulussaan kielteisesti kun taas siitä, puututaanko syrjintään omassa koulussa nopeasti, tytöt ja pojat eivät olleet aivan yhtä mieltä. Pojista puolet koki, että syrjintään puututaan nopeasti, tytöistä vastaavasti 40 %. Tytöt olivat myös taipuvaisempia vastaamaan, ettei näin ollut (aiheen osalta katso myös luku 5.4).

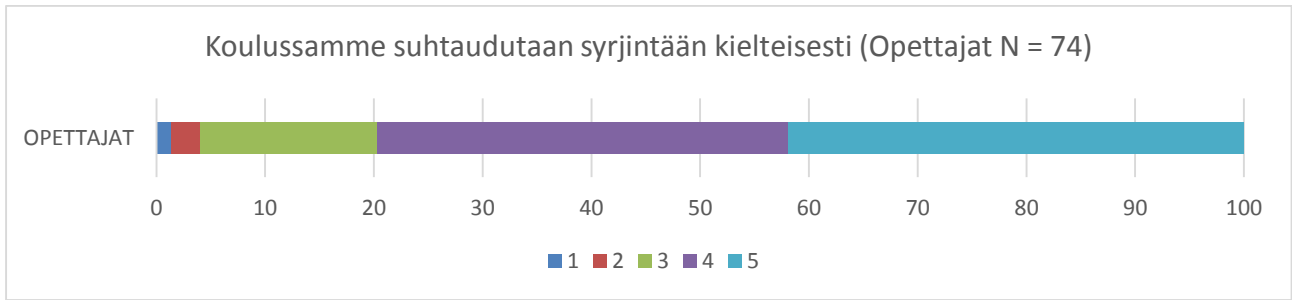

Kuvio 28 Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

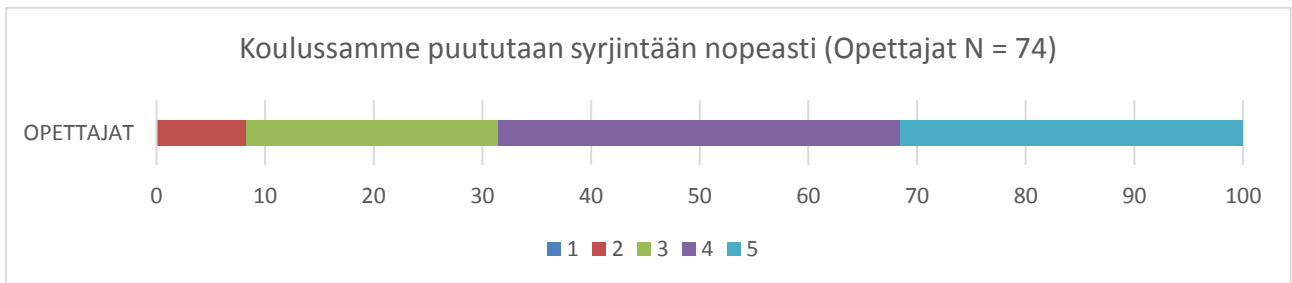
Kuvio 29 Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Opettajista peräti 80 % oli sitä mieltä, että heidän koulussaan suhtaudutaan syrjintään kielteisesti (kuvio 30), kun oppilaista tätä mieltä oli 67 %. Vain pieni vähemmistö opettajista (4 %) koki, että heidän koulussaan syrjintään ei suhtauduttaisi kielteisesti.

Kuvio 30 Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti, opettajat (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Valtaosa opettajista (69 %) myös koki, että syrjintään puututaan heidän koulussaan nopeasti, oppilaista näin koki vajaa puolet. Vähän alle kymmenosa opettajista oli jokseenkin eri mieltä kun oppilaista eri mieltä väitteen kanssa oli viidennes.

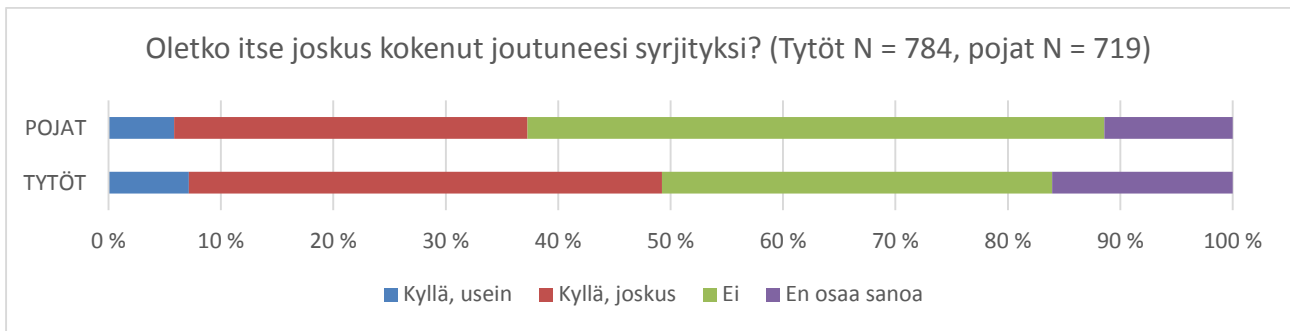

Kuvio 31 Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä)

Edellä esitettyjen väittämien lisäksi kysely sisälsi vielä kolme syrjintää koskevaa kysymystä, joilla selvitettiin vastaajien omakohtaisia kokemuksia. Kysymykset oli muotoiltu samoin kuin Nuorisobarometri 2014 -tutkimuksessa (ks. Myllyniemi 2015). Kysymyksiin vastattiin neliportaisella asteikoilla: kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa. Väittämät on analysoitu kyselyiden 2, 3 ja 4 koko vastaajajoukolla.

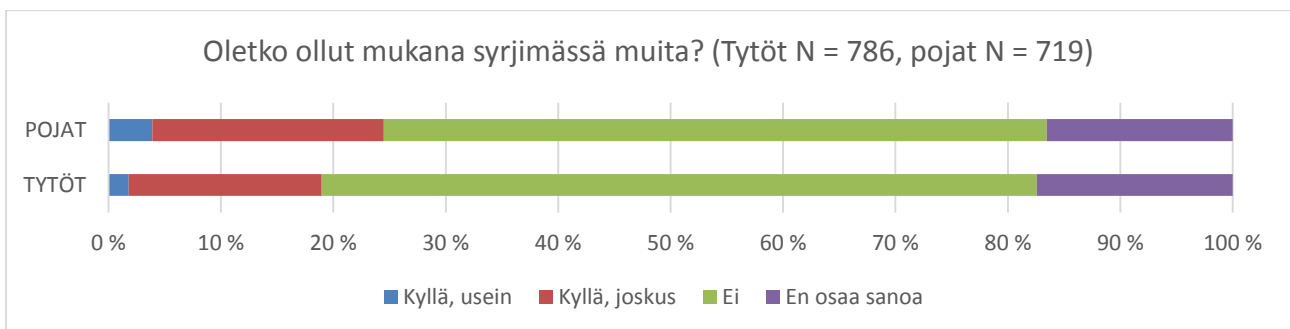
Kysyttäessä, oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi (N = 1 531), 6 % vastaajista ilmoitti näin olleen usein ja 37 % joskus. Vastaajista 43 % vastasi, ettei ole kokenut joutuneensa syrjityksi ja 14 % ei osannut sanoa. Nuorisobarometrissa kysymys oli muotoiltu aavistuksen toisin ja se kuului: oletko itse jossain elämäsi vaiheessa kokenut joutuneesi syrjityksi? Vastanneista 15–19-vuotiaista (N = 627) noin puolet (52 %) ilmoitti kokeneensa tulleen syrjityksi, usein syrjityksi vastasi joutuneensa 8 % ja joskus 44 %. Luvut ovat hyvin samansuuntaisia meidän aineistomme kanssa.

Tyttöjen (N = 719) ja poikien (N = 784) välillä ei ollut kovin suuria eroja syrjityksi tulemisen kokemuksissa, tytöistä 7 % ja pojista 6 % ilmoitti kokevansa syrjintää usein. Joskus syrjintää vastasi kokeneensa tytöistä 42 % ja pojista hiukan vähemmän, 31 %. Nuorisobarometrin aineistossa (N = 1 903) sukupuolittain tarkasteltuna vastaukset olivat hyvin samansuuntaiset, siinä tytöistä (N = 929) 8 % ja pojista (N = 974) 6 % ilmoitti kokeneensa syrjintää usein ja joskus sitä vastasi kokeneensa tytöistä 50 % ja pojista 46 % (Myllyniemi 2015).

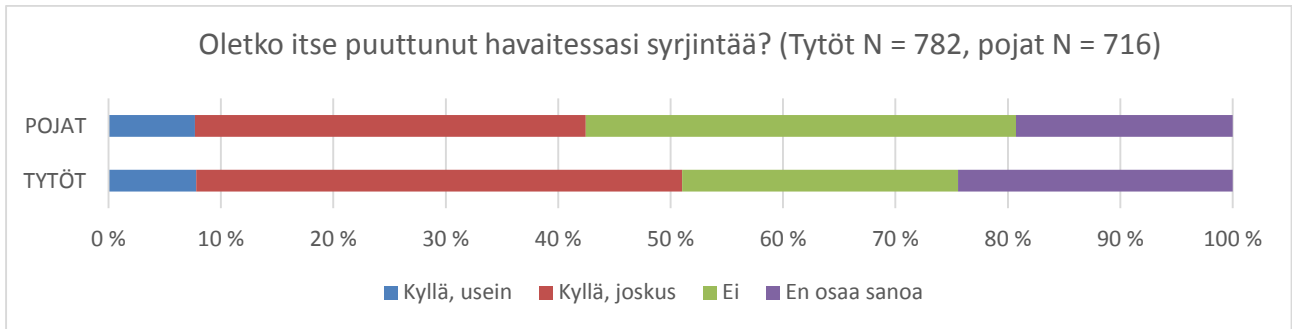
Kuvio 32 Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

Oppilailta myös kysyttiin, ovatko he itse olleet mukana syrjimässä muita. Vastanneista (N = 1 534) vain 3 % ilmoitti näin olleen usein ja vajaa viidesosa joskus. Vastanneista 61 % ilmoitti, ettei ole ollut mukana syrjimässä muita ja vajaa viidennes ei osannut sanoa. Nuorisobarometrin aineiston mukaan (N = 1903) vajaa kolmannes (31 %) vastasi itse olleensa mukana syrjimässä muita (Myllyniemi 2015). Raportissa ei ollut eritelty kyllä-vastausten jakaumaa tarkemmin ulottuvuudella usein–joskus mutta voidaan siis todeta, että aineistossamme hiukan harvempi (22 %) tunnusti olleensa mukana syrjimässä muita. Katsottaessa erikseen tyttöjen ja poikien vastauksia, pojista (N = 786) hiukan suurempi osuus ilmoitti olleensa syrjimässä muita: 4 % usein ja 21 % joskus. Tytöistä (N = 719) 2 % ilmoitti olleensa usein mukana syrjimässä muita ja 17 % joskus. Nuorisobarometrin aineiston mukaan pojista (N = 974) yhteensä 36 % ilmoitti olleensa usein tai joskus syrjimässä muita, tytöistä (N = 929) puolestaan 27 %. Meidän kyselyssämme vastaavat luvut olivat 25 % pojista ja 19 % tytöistä.

Kuvio 33 Oletko ollut mukana syrjimässä muita? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

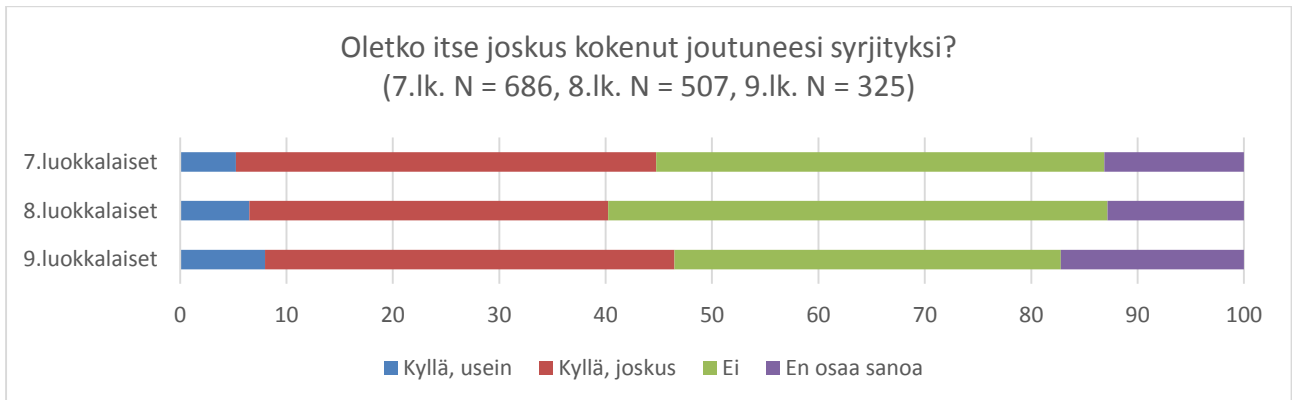
Kolmannella oppilaiden omakohtaisia syrjinnän kokemuksia kartoittaneella kysymyksellä selvitettiin, oliko vastaaja itse puuttunut tilanteeseen havaitessaan syrjintää? Vajaa kymmenesosa vastaajista ilmoitti puuttuneensa syrjintään sitä havaitessaan usein ja miltei 40 % joskus. Vajaa kolmannes vastasi, ettei ole puuttunut syrjintään ja 22 % ei osannut sanoa. Nuorisobarometrin aineistossa 15–19-vuotiaista (N = 627) valtaosa (79 %) vastasi ainakin joskus puuttuneensa syrjintään sitä havaitessaan, mikä on selvästi meidän aineistossamme esittämää osuutta enemmän. Nuorisobarometrin koko vastaajajoukosta ainakin joskus syrjintään kertoi puuttuneensa tytöistä 66 % ja pojista 64 %. Omassa aineistossamme ainakin joskus syrjintään ilmoitti tytöistä puuttuneensa 43 % ja pojista 35 %. Usein siihen ilmoitti puuttuvansa yhtä suuri osa tytöistä kuin pojista.

Kuvio 34 Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

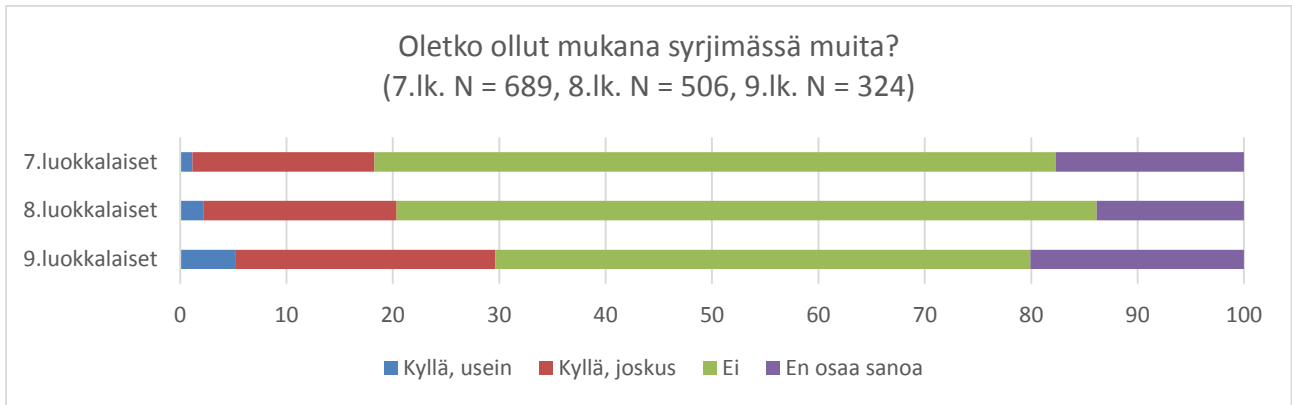
Vastauksia luettaessa on hyvä huomioida, että vaihtoehtojen kyllä, usein ja kyllä, joskus, kohdalla näitä määreitä ei määritelty vastaajille. Vastaukset kuitenkin kertovat suuntaa-antavaa tietoa kunkin vastaajan omista kokemuksista.

Katsoimme näitä syrjintään liittyviä, omakohtaisia kokemuksia kartoittavia kysymyksiä, myös luokka-asteittain. Siinä, missä määrin eri luokka-asteilla opiskelevilla on omakohtaisia kokemuksia syrjinnästä, ei juurikaan näyttänyt olevan eroa. Kahdeksasluokkalaisten näytettiin näiden vastausten perusteella olevan aavistuksen vähemmän syrjinnän kokemuksia.

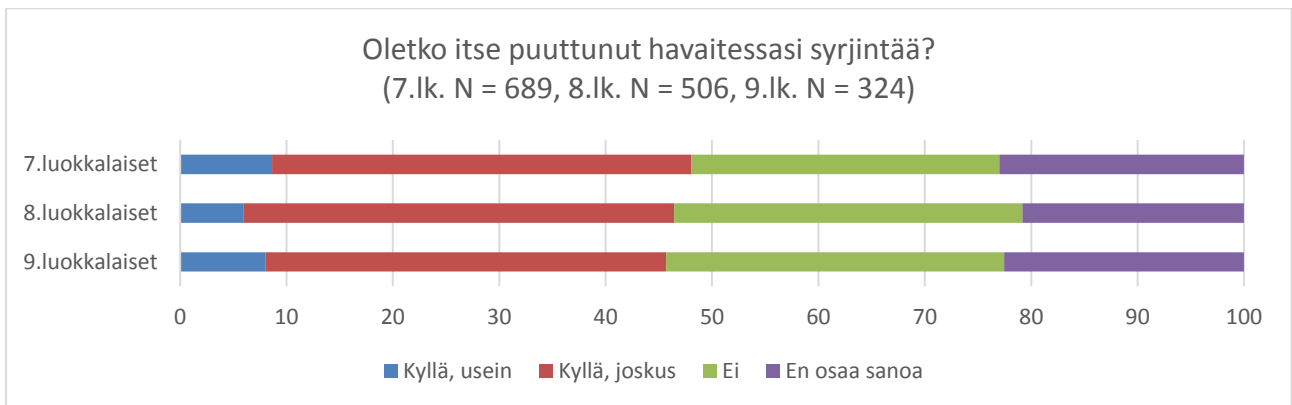
Kuvio 35 Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

Suuria eroja luokka-asteiden välillä ei ollut siinäkään, ovatko oppilaat olleet mukana syrjimisessä muita. Ainoastaan yhdeksäsluokkalaisten vastauksissa hiukan useampi ilmoitti tehneensä näin ainakin joskus, noin 30 % vastaajista.

Kuvio 36 Oletko ollut mukana syrjimässä muita? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

Viimeisessä syrjintää käsittelevässä kysymyksessä kartoitettiin syrjintään puuttumista, ja tässäkin luokka-asteittain tarkasteltuna vastaukset olivat hyvin yhteneväiset.

Kuvio 37 Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää? (Kyllä, usein; kyllä, joskus; ei; en osaa sanoa)

5 Haastattelut

Haastattelut toteutettiin peruskoulun yläluokilla (7–9) luokka-asteittain 3–6 oppilaan ryhmähaastatteluina pääasiassa kahden tutkijan toimesta heti työpajan jälkeen, ja tämän toimintavan katsottiin lisäävän haastattelujen yhdenmukaisuutta haastattelujen rakenteen ja sisällön osalta. Haastattelut olivat tilanteina keskustelunomaisia ja ne ohjautuivat ennalta laaditun haastattelurungon mukaan. Haastattelut olivat yksilöllisiä ja tilannesidonnaisia kuitenkin siten, että jokainen haastattelu painotuksineen määräytyi lopullisesti vasta itse haastattelun aikana ottaen huomioon haastattelua edeltäneen työpajan esiin nostamat ajatukset ja tunteukset sekä nuorten omakohtaiset kokemukset työpajan teema-alueista. Kaiken kaikkiaan haastatteluihin osallistui 110 oppilasta, joista 64 oli tyttöjä ja 46 poikia.

Tässä luvussa haastatteluaineiston käsittely on jaettu haastatteluja ohjanneiden pääteemojen mukaisiin osaluokkiin. Haastattelujen analyysi ja tulkinta kuljettaa mukanaan lainauksia nuorten pohdinnoista ja kommentteista, ja näin olemme saaneet nuorten oman äänen mukaan tutkimuksen raportointiin. Haastattelujen kautta saimme myös lisäulottuvuuksia kyselyillä tuotettuun tietoon, etenkin ennakkoluulojen ja syrjinnän osalta. Haastattelusitaateista olemme kuitenkin jättäneet pois haastateltavia yksilöivät tiedot, kuten luokka-aste ja sukupuoli, koska näillä ei nähty olevan merkitystä tutkimuskokonaisuuden rakentumisen kannalta.

Esitettyjä tuloksia (oppilaiden kokemukset) ja tulkintoja lukiessa on kuitenkin syytä pitää mielessä tämän haastatteluaineiston yleistettävyyden rajallisuus. Haastatteluaineisto kerättiin neljällä eri paikkakunnalla, joista jokainen sijaitsee eteläisessä osassa Suomea. Kuitenkin on todettava, että haastateltavat edustavat sekä isoja että pieniä kuntia, joissa oli hieman eroa seudun ja koulun monikulttuurisuuden suhteen. Näistä eroista huolimatta nuorten näkemykset olivat samansuuntaisia ja aineistosta ei ollut erotettavissa ratkaisevia näkemyseroja suhteessa mainittuihin tekijöihin. Haastattelu, etenkin ryhmämuotoisena, ohjautuu herkästi ryhmän dynamiikan ja haastatteluhetkeä edeltävien tapahtumien mukaan, jolloin ryhmä saattaa joko rikastuttaa tai rajoittaa jäsentensä kerrontaa. On kuitenkin todettava, että kenties arkaluontoisista asioista puhuminen saattaisi jopa helpottaa (esimerkiksi tämän tutkimuksen ennakkoluulo- ja syrjintäteema), kun sen voi kanavoida ryhmän yhteiseen kerrontaan sen sijaan, että se kohdistuisi yksittäiseen henkilöön itseensä. (Mm. King & Horrocks 2010). Joka tapauksessa, haastatteluissa tuotettu kerronta on kerrontaa juuri tiettyinä hetkenä, tietyssä ajassa, ja näkemykset ovat muutosherkkiä tilanteiden muutoksille. (Peräkylä 1995).

5.1 Työpaja

Haastattelut käynnistyivät työpajaan liittyvällä keskustelulla, jonka aikana pohdittiin yleisesti työpajan toteutusta sekä työpajassa käsiteltyjen teemojen tärkeyttä ja tarpeellisuutta niin omassa koulussa kuin yleisemminkin. Lisäksi nuorille tarjottiin mahdollisuus antaa vapaasti palautetta ja mahdollisia kehittämissuhteita työpajojen järjestäjille.

Työpajassa esiin tuodut käsitteet ja teemat olivat suurimmalle osalle haastattelemistamme nuorista ainakin pääosin entuudestaan tuttuja. Nuoret kokivat työpajatyöskentelyn omaa ymmärrystä täydentävänä ja täsmäntävänä. Pohdittaessa työpajan teemojen merkitystä oman koulun piirissä tai yleisemminkin nuoret pitivät asioiden esillä pitämistä ja asioista ”muistuttamista” tärkeänä seikkana. Nuoret näkivät työpajan toimivan keskustelua ja ajatuksia aktivoivana omassa ikäryhmässään ja totesivat vastaavalle toiminnalle tai keskustelun avaamiselle olevan tarvetta myös niin itseään nuorempien, kuten ala-aste tai jopa päiväkotikäisten, kuin omien vanhempiensa ja muiden aikuisten keskuudessa.

Yleisesti ottaen nuoret olivat tyytyväisiä työpajassa käytettyihin työtapoihin. Etenkin mahdollisuus osallistua ja olla vuorovaikutuksessa tuntuivat mielekkäiltä, sillä ne koettiin arjen koulutyöstä mukavalla tavalla poikkeaville ja motivoiville tavoille työskennellä.

”Se oli kiva kun voi kommunikoida niiden muiden kaa siinä. Yleensä jos tulee joku kertomaan, niin sitten vaan kuuntelette ja sit se lähtee pois. Mut et tossa pysty rakentaan keskustelua.”

”(..) se myös tuntu aika erikoiselta se, että ekaa kertaa ei keräännytä mihinkään tuoleille, eikä olla missään saleissa. Ja mekin saatiin kirjoittaa työskennellä ryhmissä ja vastata omilla sanoilla. Se tuntu oikein mukavalta, kun myös kuuli toistenkin mielipiteitä.”

”No anto aika paljon vapauksia, että sinällään ainakaan meiltä ei tultu tarkistamaan kun vaan kerran ne vastaukset, että mehän oltais voitu koko loppu aika tehdä mitä haluamme, mutta kyllä me silti työskenneltiin, että se on aika silleen, että annetaan aika paljon vastuuta. Mutta ehkä se on ihan hyvä. Kaikki näytti kuitenkin työskentelevän aika ahkerasti siellä.”

Vuorovaikutteisen työskentelyn merkitys tuli myös esiin toteamuksissa, joissa keskinäinen kokemusten ja ajatusten jakaminen oppilastovereiden kanssa mainittiin myönteisenä seikkana käsitellyn aihealueen sisäistämisen ja oman oppimisen näkökulmasta. Keskustelun koettiin myös antavan perspektiiviä toisten toimintaa ja käyttäytymistä kohtaan.

”Mun mielestä se oli tosi hauska ja semmonen kiva tapa käsitellä sitä aihetta ja silleen, että siitä kans oppi paljon ja sai kuulla uusia asioita ihmisiltä, ketä ei välttämättä tuntenut niin hyvin. Tai joltain toiselta luokalta esimerkiksi jotain omia kokemuksia, niin sit siinä periaattees tutustu vähän enemmän siihen ihmiseen, että onko se joskus kokenut jotain syrjintää tai jotain ja että olisko sen käytös jos se olis vaikka jotenkin aggressiivinen, että olisko se johtunu siitä tai tälleen”

”Ja sit se oli mun mielestä hyvin rento, että se ei ollu niinku yleensä oppilaat kyllästyy semmoseen, että siellä on yks ihminen, joka opettaa pälpättää, eikä anna oppilaiden työstää sitä samaa oppimisjuttua. Se oli hyvä, että ne anto just tällöisiä tehtäviä ja että sai kaikkien mielipiteet ja kaikki pääs puhumaan niistä asioista.”

Myös työpajan vetäjien omakohtaiset kertomukset saivat positiivisen vastaanoton tuoden työpajalle enemmän uskottavuutta sekä kannustaen nuoria osallistumaan.

”Kommunikointi oli helppoo, kun kaikki niinku ne ohjaajat kerto omii kokemuksii ja me kerrottiin omii kokemuksii, niin siihen samaistuu tosi paljon, että se oli kivaa ja kans avas sitä silleen mukavasti sitä tilannetta.”

”Niä ja sit omalla tavalla se oli rohkasevaa, kun nekin kerto sit omia kokemuksia.”

”Mun mielestä ne oli hyvin valittu ne ihmiset, jotka tuolla oli puhumassa, koska niillä oli kaikilla joku tällanen, että just joku toinen vanhempi oli ulkomaalaistaustainen tai jostain muusta maasta. Se oli mun mielestä tosi hyvin valittu, että siellä ei ollut ihan sellasia perus suomalaisii (..), koska toi oli paljon uskottavampi noin. Silleen jos niillä oli kans omia kokemuksia tästä rasismista tai tälleen.”

Pääasialliseksi palautteeksi työpajan järjestäjille muodostui toive siitä, että pienryhmätyöskentelyn aikana vetäjät osallistuisivat tasapuolisemmin nuorten keskusteluihin. Nuoret kokivat toisinaan, että osa ryhmistä sai enemmän huomiota toisten jäädessä täysin paitsi walterilaisten kanssa keskustelusta.

”No mun mielestä se, että kun ryhmässä mietittiin niitä vastauksia, niin parilta ryhmältä kysyttiin monesta asiasta ja sit parilta ryhmältä ei kysytty ollenkaan. Vaikka silleen en mä olis halunnu siin puhuu, mut ehkä että kaikki sais silleen vastata.”

Tämän ohella osa nuorista pohti myös pienryhmiin jakamisen perustetta, ja etenkin sitä, että työpaja tältä osin hieman ohjatumpana mahdollistaisi luokka-asteen sisäisen luokkien sekoittumisen ja ”pakottaisi” oppilaat ryhmätyön kautta tutustumaan sellaisiin rinnakkaisluokan oppilaisiin, joiden kanssa ei kenties muutoin tulisi oltua tekemisissä. Toisaalta, osa nuorista koki, että juuri tuttujen oppilastovereiden kanssa keskustelu teki tilanteesta vapautuneemman ja avoimemman.

5.2 Ennakkoluulot

Ennakkoluuloteemaan liittyen pohdimme nuorten kanssa kysymyksiä siitä, mitä ennakkoluulot ovat ja millaisten tekijöiden kautta heille itselleen tai ihmisille yleensä saattaisi syntyä ennakkoluuloisia ajatuksia tai oletuksia ihmisten tai asioiden tilasta ja olemuksesta. Lisäksi pohdimme sitä, kuinka mahdollisesti havaittuja tai syntyneitä ennakkoluuloja voisi käsitellä tai voisiko omien ennakkoluulojen syntymistä jotenkin välttää tai ehkäistä.

Nuorten puheissa ennakkoluulot eivät välttämättä automaattisesti suoraan kohdistuneet ihmisiin sinänsä, vaan toisinaan asiaa lähdettiin pohtimaan hieman konkreettisempien esimerkkien kautta, kuten ruoka tai musiikki. Tällöin pinnalle nousivat etenkin tuttuus ja tottumukset, jotka toisaalta esiintyivät myös keskustelussa ihmisiin kohdistuvissa ennakkoluuloissa esimerkiksi pelonomaisina tuntemuksina jotain uutta, tuntematonta tai ennen kokemattomaa kohtaan. Tähän samaan tematiikkaan liittyy läheisesti myös tiedon puute ja omiin ennako-oletuksiin perustuvat mielikuvat.

”(..) ennakkoluulot en mä tiää, miten se liittyy mikä tää tieteellinen selitys on, että joku uus asia pelottaa tietenkkin.”

”Sellasia omia käsityksiä, mitä muodostaa vaikka muista ihmisistä ilman että oikeesti on sitä tietoo. Se on niinku tiedon puutetta tavallaan.”

”No ennen kun on tutustunut asiaan ees kunnolla, niin vetää siitä jonku mielipiteen tai silleen, että aattelee jotenki jo valmiiks, että ei välttämättä edes tutustu siihen eka silleen ja kato, että mimmonen se oikeesti on.”

Ennakkoluuloteeman läpikäynnissä ennakkoluulojen synnylle löydettiin monenlaisia lähteitä. Ensinnäkin, paljon tuotiin esille sitä, kuinka lapsi tai nuori saattaa olla altis myös kodin ja läheisten negatiivisten asenteiden vaikutuksille. Tämä aihealue liitettiin ajatukseen lapsen rajallisista mahdollisuuksista päästä käsiksi toisenlaisiin tiedonlähteisiin tai kotona totutusta poikkeaviin asenteisiin. Useimmiten tämän kaltaiset ennakkoluulot koskivat erilaisia ihmisryhmiä, etenkin valtaväestöstä etniseltä taustaltaan selkeästi poikkeavia ryhmiä.

”No voi tulla, jos vaikka vanhemmilla on jotain ennakkoluuloja, niin sit voi periaatteessa oppia ne vielä ne samat tai silleen.”

”No ihan niinku no se riippuu vähän, minkälaisen kasvatuksen on saanut. Koska ethän sä pienenä tiedä yhtään mitään. Ja sit se, että jos sut opetetaan silleen, niin sit sä oot todennäköisesti opit sen, mitä sulle on opetettu.”

”No varmaan sitä, että sä jostain kotoa opittujen juttujen tai lähipiiristä kuultujen juttujen mukaan perustat sun mielipiteen johonkin vaikka tiettyyn ihmisryhmään. Tai se nyt voi koskee mitä tahansa niinku ennakkoluulot. Mutta että se just vaikka sä et oo varma tästä asiasta sä et tiedä siitä vielä oikein mitään, mut sä perustat sun mielipiteen siitä, mitä sä oot kuullu”

Myös kaveripiirin näkemyksillä koettiin olevan merkitystä. Nuoret pitivät täysin mahdollisena sitä, että omien mielipiteiden ja ajatusten rajaaminen vain kaveripiirissä esiintyviin näkemyksiin saattaa vaikuttaa omien mielipiteiden ja uskomusten kapeutumiseen. Kaverisuhteiden merkitys korostui myös edellisessä luvussa raportoitujen kyselyaineistojen tuloksissa, jolloin oppilaat antoivat kaverisuhteille kaikkein eniten painoarvoa avarakatseisuuden kehittämisessä. Mahdollisena pidettiin myös sitä, että kaveripiirin vahvat persoonat rakentavat yleisen kannan asioihin, joita ei syystä tai toisesta voida tai haluta lähteä kyseenalaistamaan.

”Kyllä sen huomaa, että jos sä oot kavereilta kuullu sitä, tätä ja tota ja sit yhtäkkiä itekin tajuut, että oho mäkin ajattelen tolla tavalla, vaikka mä en oo koskaan vaikka puhunut sen henkilön kaa (..)”

”Huomaa, että jos oot kuullu joltain jotain, niin sit sä ite alat ehkä kertoa sitä eteenpäin sitten jollekin muille ihmisille. Sitä on käynyt kuitenkin mä voin myöntää, että mä oon itekin tehny sitä.”

”(..) just kaveriporukassa yleensä käy silleen. On vähän vahvempi ihminen kyseessä, niin monet ihmiset menee sen kannalle. Monet ihmiset ei uskalla sitä omaa kantaansa ottaa, vaan nyökyttelee ja myöntäilee sille ihmiselle sen, että on samaa mieltä.

Tämän ohella nuoret mainitsivat useaan otteeseen median roolin yleisten mielipiteiden ja mahdollisesti myös ennakkoluulojen muokkaajana ja suuntaajana. Ulkomaita tai etnisiä vähemmistöjä koskevan uutisoinnin ei koettu olevan yksiselitteisen neutraalia, ja keskusteluissa nousi ajoin myös esille epäilyksiä siitä, kuinka myös omat näkemykset ja käsitykset saattavat värityä median tuottaman informaation myötä.

”Ja sitten kun uutisissakin näkee ulkomailta, että mitä siellä tapahtuu kaikkia niitä hirveitä asioita, että ne hyvät asiat ei saa silleen näkyvyyttä. Sit voi alkaa yleistään siitä, että okei tuolla tapahtuu kauheasti tommosta, että onko siellä mitään hyvää.”

”Ja sitten näkyy paljon mediasta jos tulee uutisista kaikkee, niin tulee semmonen ennakkoluulo niistä ihmisistä.”

”(..) voi niinku esittää sen asian mediassa sillain vaikka jättää jotain oleellista pois, niin sit näkyy eri valossa.”

Pohtiessaan sitä, kuinka asioista ja ihmisistä puhutaan tai kuinka ennakkoluulot ensikuulemalta yhtenäistä ihmisryhmää kohden näyttäisivät samankaltaisilta, eräs nuorista nosti esiin kenties yleistä ilmapiiriä laajemminkin reflektoivan näkemyksensä *mamu*-ilmaisun käyttöön.

”Niä ja sitten on vielä ennakkoluulo ja se, että käsite mamu on vähän tyhmä, koska suurin osa, jota pidetään mamuina on ihan oikeita suomalaisia, jotka ei millään tavalla liity maahanmuuttoon. Sitten kun maahanmuuttajista kumminkin murto-osa on vaan mustaihoisia. Monet on amerikkalaisia ja englantilaisia, jotka ei ketään haittaa, koska ne ei oo erilaisia.”

Kaikkea edellä esitettyä käsitellessään nuoret ottivat myös kantaa siihen, kuinka eri lähteistä saatavaan tietoon voi ja tulisi suhtautua myös tietyllä kriittisyydellä. Esimerkiksi kaikkia sukulaisten tai kavereiden asenteita ei haluta täysin kyseenalaistamatta uskoa tai omaksua. Ennakkoluulojen, ja yleensäkin uuden tai tuntemattoman kohtaamisessa nuoret korostivat tiedon hankinnan sekä ihmisiin tai asioihin tutustumisen tärkeyttä. Tämän voi väljästi tulkita viittaavan siihen, että nuorilla on kyky, ja useimmiten myös tahto, lähdekriittikkiin oli kyse sitten ihmisten välisen vuorovaikutuksen tai muun lähteen tuottamasta tiedosta. Toisaalta, vaikka nuoret tavallaan halusivat nojata ja uskoa omaan kriittisyyteensä sekä yrittää toimia ennakkoluulottomasti, olivat he osin myös tietoisia itsestään vaikutuksille alttiina ihmisinä.

”Just silleen kaverit jotka ei tunne toisiaan sanoo, et mä en tykkää siitä. Sit mä oon silleen, että sä et oo kyllä ikinä tavannu sitä, mutta että sun kannattaa ehkä eka tutustua ennen kun vedät mielipiteitä.”

”Joo siis kannattais varmaan silleen just hankkia sitä tietoo ja ehkä mennä tutustuun siihen ihmiseen ja tolleen. Sitten olis omia mielipiteitä, eikä niitä kaikkien sanomii ennakkoluuloi.”

”Ei että no esimerkiks mun mummo on tosi kovasti sitä mieltä, että tummaihoiset on tai silleen ne on tosi aggressiivisia ja ne on ihan erilaisia kun mitä vaaleempi ihoset. Niin ei se oo mitenkään mun käyttäytymistä ohjannut tai silleen.”

”Niin kyllä mä ainakin huomasin, että mä saatoin ajatella jostain ihmisestä jollain tietyllä lailla, kun en oo tutustunut, niin sit mä ajattelin silleen, että enhän mä oikeesti tiedä siitä mitään, niin silleen että kannattaa eka tutustua. Tai silleen että kyllä niihin pystyy kuitenkin kanssa vaikuttamaan. Vaikka ei se aina oo niin helppoa edes tajuta, että on jossain ennakkoluulonen.”

Pääsääntöisesti nuoret siis osoittivat ymmärrystä siitä, kuinka ja missä ennakkoluulot mahdollisesti syntyvät. Kerronnasta tuli myös esiin se, että nuoret eivät lähtökohtaisesti katso olevansa immuuneja ympäristön tuottamille ennakkoluuloja ohjaaville stereotyypioille. Kaiken kaikkiaan ennakkoluulot, niiden synty, havaitseminen ja niihin vaikuttaminen todettiin monella tapaa haasteellisiksi asioiksi, ja nuoret esiintyivät puheenvuoroissaan sekä asian tiedostavina että avarakatseisimpina kuin todellisuudessa olivatkaan.

5.3 Erilaisuus, samanlaisuus – erilaisuuden hyväksyminen

Olenainen osa Kytke-työpajatoimintaa rakentuu ajatukselle erilaisuuden hyväksymisestä, ja pajatyöskentelyssä tämä painottuu pääosin kulttuurien välisen vuorovaikutuksen ja monikulttuurisuuden käsittelyyn. Työpajoissa herätellään osallistujien ajatuksia liittyen kaikkien ihmisten kunnioittamiseen ja yhdenvertaisuuteen.

Työpajoissa käytyjen keskustelujen voi tulkita käsittelevän ihmisten keskinäistä erilaisuutta myös laajemmin, sillä koulumaailma ja oppilaiden kaveripiirit muodostavat moniulotteisen erilaisten kulttuurien kohtauspaikan, jossa erilaisuuden ydin ei aina välttämättä rakennu vahvimmin etnisten taustojen variaation kautta – kodit omina yhteisöinä luovat omia mikrokkulttuurejaan, joiden myötä koulun sisään syntyy erilaisia kulttuurisia kohtaamisia.

Tutkimuksellisenä tausta-ajatuksena on se, että jos on havaittavaa ja koettua erilaisuutta, on todennäköisesti myös joitakin samanlaisuutta määrittäviä tekijöitä, joiden kautta erilaisuus tietyissä tilanteissa ja ympäristöissä rakentuu. Haastatteluihin tämä näkökulma nosti kysymykset siitä, mitä ovat erilaisuus ja samanlaisuus, siis millaiset asiat nuorten puheissa nousevat erilaisuutta tai samanlaisuutta määrittäviksi ja kuinka näihin seikkoihin suhtaudutaan itsessä tai kanssaihmisissä. Erilaisuus-samanlaisuus -tematiikan pohdinnan voi nähdä pohjustuksena syrjintää käsittelevälle teemalle, sillä etenkin tietty samanlaisuus tai erilaisuus näyttäisi tuottavan ryhmään kuulumisen ja kuulumattomuuden tunteita ja tarpeita ja toiveita.

Nuoret lähestyivät erilaisuuden teemaa useasti varsin konkreettisten tekijöiden nimeämisten kautta, mutta myös antamalla moniulotteisempia määritelmiä. Yleisesti se, että joku on erilainen tai erilaista, näyttäytyi suuremmasta joukosta poikkeamisena. Tässä yhteydessä toisinaan muodostettiin dikotomia, akselille enemmistö ja vähemmistö, ja taas se, mikä kulloinkin muodostaa enemmistön tai vähemmistön, saattaa määräytyä kussakin kontekstissa eri tavoin.

”(..) erilainen yleensä kuuluu vähemmistöön ja sen takia se on, että niitä ei oo niin paljon, niin sit se jotenkin nostetaan esille tavallaan.”

”(..) se ei oo sellanen, millanen on suurin osa ihmisistä. Ei kuulu joukkoon. Se on erilainen kun joku joukko.”

”Erilaisuus on se, millä erotaan toinen toisista. Siis ihmiset niinkun (...) eroo toisistaan. Mutta ihminen kun ei tiedä mitään toisesta, ajattelee sitä myös joskus uhkaksi, koska näkee, että on eri esimerkiksi etnisen ryhmän tai ei kuulu esimerkiksi edes [omaan] luokkaan [koulussa]”

”(..) kyllähän ihminen on aika sosiaalinen otus, niin mieluummin vaikka haluaa olla samanlainen kun erilainen. Ellei sitten taas ole joukko erilaisia, jotka on samanlaisia kun sinä, niin sitten taas sä oot samanlainen niiden joukossa.”

”Se on silleen, että monella ihmisellä on tarve saada ihmisiä johonkin lokeroihin, että sä helpotat sun jotenki elämää sillä, että sä asettelet ihmiset, että joo noi kuuluu tonne ja nää kuuluu tonne. (..) no erilaisuus on tosi laajasti määriteltävissä, että voidaan miettiä, millä tavalla erilaisia. Jokainen ihminen on yksilönä erilainen. Mut sit just nää etniset taustat, sitten just tää kansalaisuus ja just ulkonäkö ne on kaikki tämmösiä määriteltäviä. Mut se on just, että sä et mahda tietyille asioille mitään. Sä et mahda sun etnisyydelle mitään ja sun kansallisuudelle. Ne on semmosia asioita, mihin ei voi vaikuttaa. Ja sit se on tosi hassu piirre ihmisissä, että sen on pakko jotenkin vaikka lokeroita itensä (..)”

Konkreettisiin esimerkkeihin lukeutuivat helposti havaittavat tekijät, kuten ulkonäkö yleensä tai tarkemmin määritellen jokin tietty tyyli, jonka kuvattiin muodostuvan pukeutumisen, hius- tai meikkaustyylin kautta. Lisäksi jo edellä esiin tuodun etnisen taustan voi osaltaan nähdä kuuluvan tähän ulkoisten tekijöiden kautta muodostuvaan erilaisuuden määreeseen.

”Samanlainen pukeutuminen tai ulkonäkö. Sama pukeutumistyyli.”

”(..) mä oon valkoihonen ja tää on vaikka tummaihonen. Se tekee vaikka erilaisuutta.”

”(..) No jos miettii tota niinku nuorten kannalta, niin kyllä aika monesti erilaisuus lasketaan siihen, että sä et pukeudu esimerkiks samalla tavalla ku kaikki muut. Et seuraa niitä trendei tai kuuntele samanlaista musiikkia tai tälleen.”

Keskusteluissa nostettiin esiin myös luonteeseen, mielipiteisiin ja ajattelutapaan liittyviä seikkoja, jotka koetaan ihmisten kanssakäymiseen erilaisuutta tuottaviksi tekijöiksi. Tähän lukeutuivat, ikään kuin kunkin omana kulttuurisena kontekstinaan, myös perhetausta ja kotona saatu kasvatusta. Eräissä keskusteluissa etenkin kasvatuksen roolia pohdittiin kahta eri kautta, tuotiin esiin kodin asennemaailman mahdollista suhdetta erilaisuuden kohtaamisen valmiuksiin. Hieman yleistäen voisi tulkita kyseessä olevan sellaisten tekijöiden, joilla on vaikutusta nuorten keskinäiseen kanssakäymiseen, ja etenkin sen mahdolliseen sujumiseen tai sujumattomuuteen.

”Erilainen luonne. Jos ihminen on erilainen luonteeltaan, sitä voidaan pitää outona.”

”Erilainen ajatusmaailma on varmaan suurin syy tai jos on vaikka erilainen moraalitai jotain tällasta, niin sit se on ehkä se erottuu silleen käyttäytymisessä eniten.”

”(..) tää rasismi muita kohti, niin se pitää aivan pienestä asti opettaa lasta, että ei eroo muista (...) Ja jos vanhemmillä on oma mielipide, niin kannattaa se jättää itselle niinku itse johonkin syvälle. Mutta lapsen pitää itse valita oma mielenkiinnon kohde, eikä vanhempien pidä kertoa, mistä pitäisi ja mistä ei pitäisi.”

”[edelliseen kommentoiden] Mä oon itse asiassa vähän silleen eri mieltä tosta. Kyllä lapsille on hyvä opettaa, että ollaan erilaisia. Ja se on ihan tottakin, että niinku erilaisuus on just rikkaus ja erilaisuus on hyvä asia, niin mun mielestä se pitäisi opettaa niinpäin, eikä ajatella silleen, että joo te ootte kaikki samanlaisia. Vaan opettaisi, että ollaan saman arvostaa, mutta ollaan erilaisia.”

Erilaisuus nähtiin useassa keskustelussa rikkautena, ja nuoret pitivät tärkeänä ja toivottavana sitä, että jokainen saisi uskaltansa ja voisi olla oma itsensä, tarkoittipa se sitten niin sanotusti massaan tai marginaaliin asettumista. Erilaisuus-samalaisuus -asettelussa mainittiin myös erilaisuuden pelko ja sen kautta syntyvä ryhmäpaine olla samanlainen – asioiden tekeminen tai mielipiteisiin yhtyminen oikeutuksena ryhmäjäsennyteen. Samanlaisuus tai sen tavoittelu ei aina näyttäytynyt positiivisena asiana. Pohdinnoissa nousi selkeästi esille se, että samanlaisuuden tavoittelu, joka tässä esiintyy myös ryhmään kuulumisena tai liiallisena toisten hyväksynnän hakemisena, ei saisi vaikuttaa yksilöön omaa persoonallisuutta ja sen ilmaisua ulkoapäin ohjauksella tavalla. Tämä kuitenkin näyttäytyi ajoittain haasteena nuorten keskuudessa.

”Paljon helpompaa olla samanlainen kun muut, kun olla erilainen.”

”Muuttaa ulkonäköä. Koittaa todistaa, että sä oot yhtä hyvä kun ne tekemällä jopa tyhmiä tekoja”

”(..) ihmisten pitäisi enemmän kertoa omaa mielipidettään tuoda esille, että ei kokoajan mee miten muut ajattelee. Ihan yhtä hyviä ihmisiä ne silti on, vaikka ajattelee toisin. Mut se nyt on, et ryhmäpaineet on nykyään niin suuret.”

”No silleen että jos on joku porukka. Sit siellä on joku yks ihminen, joka vaikka pukeutuu erilailla ja se näyttää erilaiselta ja se on vaikka eri maasta. (..) Sitten jotkut voi ajatella, että se on huono asia, että se on erilainen. Mun mielestä se on vaan hyvä, jos on erilainen kun muut.”

”Siis useimmat ihmisethän on erilaisia. Tai kaikki ihmiset on erilaisia, mutta musta tuntuu, että on yleensä se joku ns. pieni ryhmä, joka johtaa sitä ja sit kaikki yrittää jäljitellä niitä. Tavallaan että ei halua erottua joukosta, niin sit ne on samanlaisia”.

”Siis no samanlaisuudesta (..) sä kasvat tietyssä perheessä, sulla on se tietty ilmapiiri, missä sä kasvat ja sulla on kaveripiirit, niin totta kai siitä ottaa mallia silleen, että ahaa näin voi pukeutua, näin voi puhua, näin voi käyttäytyä. Tällasia asioita voi tehdä ja tällasia ei voi tehdä. Sit siitä voi muodostua semmonen tavallaan, jos ei ite osaa muodostaa itelle mielipiteitä tälleen yksin ja sit sieltä vaan tulee toisilta niitä vaikutteita, niin sillon rupee tosi helposti oleen samanlainen kun muut ja näin.”

Yleisesti ottaen samanlaisuus ja erilaisuus rakentuivat nuorten puheessa samojen tekijöiden kautta riippuen siitä, kuuluiko ominaisuus hallitsevaan, enemmistökategoriaan, vai vastaavasti tietyssä kontekstissa ilmenevään vähemmistöön tai pienempään ryhmään. Jakoa ei kuitenkaan nähty aivan näin yksinkertaisena, vaan suuremmasta joukosta poikkeaminen saattoi avata myös pääsyn niin sanottuun hyväksytyyn erilaisten joukkoon, etenkin, jos tämä erilaisuus muodosti oman pienen ryhmän laajemman yhteisön sisään olematta kuitenkaan täysin marginaalissa.

5.4 Syrjintä

Syrjintään liittyen keskustelimme nuorten havaitsemasta syrjinnästä. Keskusteluteemoihin lukeutui myös syrjintään puuttuminen siten, että olivatko nuoret itse joskus puuttuneet tai aikoneet puuttua, entä pitäisikö aikuisten puuttua tai olivatko aikuiset puuttuneet havaitsemaansa nuorten keskuudessa tapahtuvaan syrjintään joko koulussa tai muissa ympäristöissä.

Nuorten keskuudessa syrjintä, syrjivä käyttäytyminen ja kiusaaminen näyttäisivät olevan tuttuja ilmiöitä kaikille, ainakin jollain tasolla. Toisinaan syrjivä kohtelu ei ole niin ilmiselvää siten, että sen havaitseminen tai tunnistaminen olisi yksiselitteisen helppoa, vaikka sen olemassaolosta olisikin tietoa. Ja taas toisinaan, tapaukset ovat selkeästi havaittavia, ja kohdistuvat omiin kavereihin tai läheisiin. Se, että havaitsee syrjivää kohtelua aiheuttaa pahaa mieltä, kenties epäreilouden tunnetta sekä pohdintaa siihen jollain tavalla puuttumisesta. Tilanteeseen väliin meneminen ei ole kuitenkaan niin itsestään selvää, vaan puuttuminen ajatuksena voi herättää huolta tai pelkoja siitä, että puuttumalla tilanteeseen päätyy myös itse syrjinnän kohteeksi. Toisaalta kuitenkin tilanteeseen puuttumiseen voi olla muitakin keinoja kuin suora väliin meneminen, syrjinnän kohteeksi joutuneen nuoren voi myös pyrkiä huomioimaan muilla keinoin ja näin osoittaa huomiota häntä kohtaan. Lisäksi joissain tilanteissa myös oma ikä suhteessa kiusaajiin saattaa rajoittaa koettuja mahdollisuuksia toimia.

”No, mä en oo koskaan ite törmännyt tällaseen tilanteeseen, että ketään olis syrjitty, koska no yleensä syrjintähän on just sellasta, että sitä ei oikeestaan huomaa. Jos sä oot niinku, en mä esimerkiksi oo koskaan koulussakaan huomannut, että jotain olis syrjitty. Mut silti mä tiiän, että on joitain syrjitty.”

”En oo kyllä nähny puuttumista paljon yhtään, että kukaan olis puuttunut syrjintään. Kylläs emmonen tunne välillä on, että tekis mieli puuttua. Sit siinä tulee taas vastaan se, että miten se kaveriporukka siihen reagoi.”

”No mä oon monesti puuttunu kiusaamiseen ja syrjintään. Ja monesti oon jopa joutunu kohteeks sen takia, että mä oon niinku monta kaverii puolustanut. (..) Mutta sitä pystyy helposti, jos koulussa syrjitään jotain ihmistä, niin se että sä meet vaikka moikkaan sinne ja ollu sen kans viis minuuttii, niin se saattaa oikeesti sen elämää helpottaa, että siinä tulee hyvä mieli siitä, että joku on huomannu sen.”

”No mä sanoin jo tuolla siitä, ett mun veljeä on kiusattu ja niinku syrjitty kuus vuotta. Se oli mun kaa vuoden täällä samassa koulussa (..) niin se oli täällä silloin ysillä, kun mä olin seiskalla. Kyllä mä näin sitäkin sitä sen syrjimistä, mut en mä siihen itekään uskaltanut oikein puuttua, kun sit mä kans pelkäsin, että muakin sitten aletaan syrjiin, (..) koska mun veljeekin syrjitään. Mut sit mun vanhemmat puuttu siihen ja kyllä se sit loppu ysän jälkeen, kun se pääs lukioon.”

Keskusteluun syrjinnästä liitettiin myös omakohtaisia kokemuksia. Se, että syrjintään on puututtu, tuntuu luonnollisesti hyvälle ja muiden tuki on koettu tärkeäksi. Asia ei kuitenkaan näyttäisi olevan niin selkeä sikäli, että tunnetasolla kiitollisuus tuesta voi kääntyä syrjinnän osalta hankalampaan suuntaan. On myös mahdollista, että pitkäaikainen kiusaaminen johtaa ikään kuin syrjityn leiman syntymiseen. Tällöin keinot sen lopettamiseen voivat olla tavoittamattomissa, vaikka yritystä ja tahtoa olisikin.

”No itse mä oon ollut syrjinnän kohteena. Ja silloin mun paras kaveri se puuttu siihen. Se oli tosi mukavaa se autto. Se on hyvä, että siihen puututaan, mutta välillä se, että siihen puututaan ei ehkä oo se sinänsä, se on hyvä asia, että siihen puututaan ja näin. Mut välillä sille henkilölle, jota syrjitään se voi olla loppujen lopuksi enemmän haitallinen asia kuitenkin.”

”En kyllä usko, että ne kiusaajatkaan ymmärtää, mitä ne tekee. Niille se on hauskaa läppää, mut sitten kun sitä hauskaa läppää kuulee päivästä toiseen, niin se ei oo enää niin hauskaa. Niinku kyllähän mun vanhemmat yritti tehdä jotain. Mä kävin kuraattorilla, mä kävin psykologilla ja mun vanhemmat ainakin yritti kaikkensa, mut se ei vaan auttanut, kun se mielikuva, mikä oli pinttynyt niiden muiden mieleen ei sitä muunneta. Kyllähän me sit yritettiin päästä sieltä pois myydä kämppä, mut se oli niin iso, että siihen meni monta vuotta, ennen kun mä pääsin sieltä ees pois.”

Ilmiön kompleksisuudesta kertoo omaa tarinaansa myös se, että kiusaajia ei täysin yksiselitteisesti osata leimata yksinomaan syyllisiksi. Toki syrjintä tai kiusaaminen ilmiönä itsessään koetaan tuomittavana, mutta toisaalta toiminnan taustalle tulkitaan mahdollisia muita syitä, jotka ovat irrallaan itse kiusaamistapahtumasta. Toisin sanoen kiusaajaa ja tämän käytöstä pyritään ymmärtämään ja selittämään joidenkin kiusaajaan ja kiusattuun suhteessa kolmansien, tilanteesta irrallaan olevien, tapahtumien tai asiantilojen kautta kuten seuraava poiminta eräästä haastattelussa käydystä keskustelusta osoittaa.

”[oppilas 1]Niin just pitäis muistuttaa niille, että se ei oo toisen vika, että sulla on huono päivä tai että se on erilainen tai mitä kaikkee muutakaan.

[oppilas 2]Kyllä sille kiusaajallekin sitten pitäis kattoo myös, että onko sillä sit jotenkin vaikeeta.

[oppilas 3] Niin, että ei lähetä siitä, että se kiusaaja on se kaiken pahan alku. Ei ikinä.

[oppilas 1] Ei sellasta syyttelemistä, vaan että pitäis ottaa asia vakavasti.

[oppilas 2] Selvittää, mistä se voi johtua ennen kun ruvetaan lyttäämään maahan, että sä oot se kiusaaja sä oot se paha.

[oppilas 1] Totta kai se kiusaaja tekee väärin, mut kuitenkin siihen on yleensä syy ja sillä on motiivi, minkä takia se tekee sen."

Koulun ilmapiiriä ja opettajien roolia osana koulu yhteisöä, etenkin syrjinnän havaitsemisen ja siihen puuttumisen näkökulmasta pohdittaessa, nuoret kyseenalaistivat opettajien mahdollisuudet toimia ja puuttua tilanteisiin. Yläkoulua käyvät nuoret kokevat, että aikuisten maailma ja ymmärrys nuorten maailmasta ja todellisuudesta ei riitä syrjinnän tai kiusaamisen tunnistamiseen. Lisäksi esiin tuli myös epäily siitä, millaiset valmiudet ja keinot opettajilla on puuttua oppilaiden väliseen kanssakäymiseen, joka asettuu mahdollisesti ikään kuin harmaalle alueelle hyväntahtoisen satunnaisen kiusoittelun ja kiusaamiseksi koettavan käytöksen välillä.

"Eihän ne aikuiset nää läheskään kaikkea, mitä tapahtuu vaikka ennen tuntia tai välillä tai muuta."

"Opettajat ei oo mitenkään sisällä tässä oppilaiden maailmassa, niin niiden on tosi vaikee huomata, vaikka se olis tosi selvää. (..)"

"Mä oon yhden kerran huomannut, että joku opettajista on huomannut ilman että sille on kerrottu siitä. Mut harvemmin ne huomaa sitä. Mut jos ne huomaa, niin myös ne puuttuu siihen asiaan. Tai jos niille kertoo siitä."

"Ni ei sitä hahmota just, että onko ne oikeesti kavereita ja vitsaileeko ne vitsillä, vai onko se oikeesti niin, että ne haukkuu toisiaan sillain ihan tarkoituksella, että sitä on tosi vaikee huomata."

"Ja sit välillä tulee semmonen niinku ei enää ehkä välttämättä kun on ysiluokkalainen, mut sillon kun oli seiskalla tai kutosella, niin tuli sellanen fiilis, että jotkut opettajat oli vaan, että no pojat on poikki tai silleen no tytöt tekee tommosta kuitenkin."

"Niin se voi olla kans se juttu, et sit kun siellä mennään läpällä just sitä painia ja tällasta, niin aikuiset ei enää tiedä, onko se läpällä, vai eikö se oo, niin kokoajan viitti mennä siihen, että irti siitä irti. Me vaan leikitään. No okei sitten. Koska sit kun sitä tapahtuu oikeesti, niin sit ne aattelee, että joo no ne leikkii siellä en mä nyt siihen mee puuttumaan."

Ajoittaisesta epäilystään huolimatta nuorten puheessa heijastuu kokemukseen perustuva luottamus ja usko sitä kohtaan, että opettajat puuttuvat epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Kuitenkin nuoret pohtivat, keitä opettajista he tarvittaessa voisivat lähestyä, ja tuttuus opettajaan näyttäisi madaltavan kynnystä keskinäiseen vuorovaikutukseen syrjintää ja kiusaamista koskevista kysymyksistä.

"Siis mun mielestä täällä koulussa puututaan ihan hyvin, eikä meillä mun mielestä hirveesti ainaakaan mitään näkyvää oo. (..) meidän koulussa on ihan hyvä ilmapiiri, et meillä ei oo hirveesti tarvinnut puuttua tollaseen rasismi syrjintäjuttuun."

"Ni ja mun mielestä [meillä koulussa] on nyt silleen, että jos siitä sanoo, niin kyllä sit puututaan"

"(..) täällä koulussakin on kaikki tukioppilaat ja sitten on näitä opettajia luokanvalvoja ja näitä ne tosi hyvin ainakin puuttuu"

”Ja sen mä tiedän, että täällä on kyllä muutama opettaja, jotka oikeesti puuttuu asiaan. Sit mä tiedän ne opettajat, niin niille mä menisin sit sanomaan, jos mä näkisin tällasta tai itelle tulis tällasta, niin on muutama, jolle oikeesti voi sanoo.”

Koulumaailmaa pohtiessaan nuorilla oli useita erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka keskusteluvampaa, avoimempaa ja paremmin syrjinnän tunnistavaa ja syrjintään puuttuvaa ilmapiiriä voisi rakentaa. Nuoret eivät koe, että kaiken toiminnan tulisi olla lähtökohtaisesti opettaja-ohjautunutta, vaan nuorten itsensä osallisuus ja mahdollisuus vertaistukeen näyttäytyi yhtenä keinona madaltaa kynnystä huolten ilmaisulle. Joissakin haastattelukouluista nostettiin esiin myös tukioppilastoiminta, jonka roolissa nähdään kehittämismahdollisuuksia opettajien ja oppilaiden yhteistyön tiivistämisen näkökulmasta.

”Kyllä ne [opettajat] vois joskus kysyä vaikka että miten menee. Jos on vaikka huomannut, että on joskus vaikka yksin tai jotain, niin että kysyy vaikka joskus, että onko kaikki ihan ok. Kun se on vähän vaikee silleen kun ne vaan opettaa ja sit lähtee ja me lähetään, niin silleen vähän vaikee”

”Ja mun mielestä se olis just hyvä, että olis tämmösiä vaan että puhuttais tunnilla just näistä erilaisuudesta ja sellasesta just syrjinnästä tai sellasesta, koska että ei vaan sitten, jos tulee sellanen tilanne, niin sit aletaan sitä selvittää. Vaan silleen että yrittäis jo ennalta, että ihmiset oppis tai silleen en mä oikein tiää.”

”Niin tota sitten kun nyt esimerkiks ysiluokan tukarit niin ne vois ottaa näiden nuorempien esim. tällasia syrjintäjuttuja omiin käsiin tai silleen, että ne vois hoitaa ne. Sitten opettajillekaan ei tulis niin paljoo. Mut sit siitä pitäis kumminkin tietenkä ilmottaa opettajalle ja että se pystyy sit seuraan tilannetta, miten se menee. Sit jos se ei toimi mitenkään, niin sit jotkut aikuiset siihen. Tai kyllähän siinäkin vois olla sit joku aikuinen siinä selvittämistilanteessa ja tälleen. Mutta silleen että siitä ei tulis opettajille hirveetä taakkaa, koska ne ei koskaan jaksa perehtyä siihen asiaan kunnolla.”

Kaiken kaikkiaan syrjintä, sen havaitseminen ja siihen puuttuminen osoittautui moniulotteiseksi ja kompleksiseksi kysymykseksi nuorten keskusteluissa. Syrjintä ilmiönä esiintyi todellisena osana nuorten arkea, ja sen lähestyminen rakentavalla ja sitä ehkäisevällä tavalla näyttäytyy haasteellisena. Pääasiassa haastattelemiemme nuorten kouluissa oli käytössä ainakin joitain keinoja puuttua oppilaiden syrjivään käyttäytymiseen. Kuitenkin syrjintä on asia, johon kouluissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja myös tutkia erilaisia yhteisöllisiä, sekä opettajat että oppilaat, osallistavia, tapoja tunnistaa ja puuttua.

6 Lopuksi

Tässä Walter ry:n Kytke-työpajoja koskevassa selvityksessä olemme katsoneet työpajatoimintaa ulkopuolisen tarkkailijan silmin. Tällainen lähestymistapa voi parhaimmillaan kirkastaa kohteena olevan tahon oman toiminnan ydinviestiä myös toimijoille itselleen, ja tuoda mahdollisesti vahvistusta ja laajempaa oivallusta toiminnan merkityksestä. Tutkimuksellisena intressinä meillä on ollut ymmärryksen luominen siitä, mille työpaja varsinaisena toimintana ja osallistujien kokemana näyttäytyy. Mikä näyttäisi olevan keskeinen sanoma, ja kuinka se koulumaailmassa koetaan. Olemme myös pureutuneet osallistujien käsityksiin ja kertomuksiin työpajan keskeisistä teemoista. Tämän ohella on pyritty rakentamaan käsitys siitä, kuinka yläkouluikäiset nuoret yleensä, siis myös työpajaan osallistumattomat nuoret, näkevät sen temaattisen ydinalueen, jota Walter ry työpajatoiminnan kautta haluaa edistää. Nyt nostamme esiin keskeisiä kyselyjen ja haastattelujen kautta tekemiämme havaintoja.

Yleisesti tulkittuna Kytke-työpajat kuvautuvat tutkimuksessamme merkityksellisenä toimintana. Varsinaisessa työpajassa keskiöön nousevat käsitteet: rasismi, kansalaisuus, kansallisuus, syrjintä ja ulkomaalainen. Kyselyiden, niin muutosta kuin vertailuasetelmaa hyödyntävän otteen, perusteella oppilaiden itsensä arvioima ymmärrys edellä mainittuja käsitteitä kohtaan oli lisääntynyt. Tämän ohella työpajatoimintaa ohjaa avarakatseisuuden idea, ja tutkimusaineiston osana saadussa, Walter ry:n laatimassa opettajille suunnatussa materiaalissa, avarakatseinen henkilö kuvataan sanoilla ”*pyrkii olemaan positiivisen utelias uusista ihmisistä ja tilanteista*”. Kyselyssämme avarakatseisuus käsitteenä näyttäytyi vaikeimmin ymmärrettävänä sekä oppilaille että opettajille. Avarakatseisuus on siis periaatteessa yksi työpajatoimintaa ohjaavista kättoteemoista, vaikka se kevään 2015 työpajoissa ei käsitteen tasolla ollutkaan esillä. Tutkimusryhmämme näkee toisena, implisiittisenä ja myös tässä raportoinnin otsikototasolle nostettuna, Kytke-työpajatoimintaa ohjaavana ajatuksena *yksilöllisen erillaisuuden hyväksymisen*. Tämä näyttäisi kiteytyvän työpajoissa käydyissä keskusteluissa. Walter ry:n toiminnan myötä kouluihin välittyvät keskusteluteemat koetaan tärkeiksi niin oppilaiden kuin opettajienkin joukossa. Mielenkiintoista tässä keskustelun tärkeäksi kokemisessa on se, että molemmat vastaajaryhmät pitivät aiheen käsittelyä tärkeämpänä muille kouluyhteisön jäsenille kuin itselleen. Lisäksi haastattelemamme nuoret soisivat keskustelua käytävän myös itseään nuorempien ja vanhempien keskuudessa. Eräänlaisena pienenä, mutta sinällään merkittävänä, seikkana työpajatoiminnasta voidaan vielä todeta, että niiden toimintatapojen poikkeamisella tavanomaisesta koulutyöstä on merkitystä jo sinänsä. Nuoret näkivät, että jo se, että istuuduttiin pulpettien sijasta lattialle ja oltiin yhteisessä tilassa rinnakkaisluokkien oppilaiden kanssa, oli tärkeää. Nuoret kokivat erilaisena myös sen, että ryhmätehtävien vastauksia ei ”tarkistettu”. Tämä välittyi heille työpajan vetäjien antamana vastuuna ja luottamuksena toiminnassa, jonka kantavana toiminta-ajatuksena kulki ”ei ole väärää vastauksia”. Nuoret kokivat lisäksi merkityksellisenä oman ääneensä kuuluviin saamisen niin pienryhmän kuin koko työpajan osallistujien kesken. Heille oli tärkeää päästä itse jakamaan kokemuksiaan ja samalla kuulla muiden näkemyksiä.

Walter ry:n Kytke-työpajatoiminta kohdistaa huomion kolmeen ihmisten keskinäisessä kanssakäymisessä esiintyvään osa-alueeseen: *erillaisuus ja sen hyväksyminen, ennakkoluulot ja syrjintä*. Nämä tekijät ovat olennaisia, kun pohditaan yleistä yksilö- ja yhteisötason hyvinvointia. Lisäksi ne kietoutuvat yhteen ja niiden voi tulkita muodostavan toisiaan edistäviä tai estäviä vuorovaikutusketjuja. Erillaisuus, ja sen vastaparina samantaisuus, synnyttivät runsaasti keskustelua. Vaikka lähtökohtaisesti kaikki ovat erilaisia ja erillaisuus koetaan rikkautena, siihen näyttäisi liittyvän paljon tekijöitä, jotka haastavat ihmisen rohkeutta. Laajimmillaan erillaisuus määrittyi suuremmasta joukosta erottuvaksi yksilöksi tai ryhmäksi. Tämän myötä siis se, milloin erillaisuus koetaan yksilöä tai ryhmää koskevaksi, näyttäisi määräytyvän kulloistenkin ihmisten ja ympäristöjen vuorovaikutuksen tuloksena. Enemmistö kyselyymme vastanneista nuorista koki, että heidän kaveripiirissään

hyväksytään erilaisuus ja että he saavat olla vapaasti juuri sellaisia kuin ovat. Lisäksi pääosa nuorista myös vastasi hyväksyvänsä ihmisten erilaisuuden, ja ihmisten taustojen erilaisuus nähtiin suuressa osassa vastauksia luonnollisena osana elämää. Tämän ohella kyselymme osoitti, kuinka suomalainen yhteiskunta näyttäytyi nuorille pääosin avoimena erilaisille kulttuureille kun taas opettajat eivät nähneet yhteiskuntaamme yhtä avoimena paikkana. Tytöistä poikia suurempi osa tulkitsi monikulttuurisuuden olevan Suomelle hyväksi. Samaan aikaan tytöt kokivat poikia vahvemmin yhteiskunnassamme vallitsevan samanlaisuuden paineen. Samanlaisuuden paine ryhmäjäsennyden muodossa nousi esiin myös haastatteluissa, joissa toisaalta arvostettiin yksilöllisten piirteiden esiintuomista ja omana itsenään olemista, kun taas toisaalta pelättiin liian erilaiseksi leimautumista ja ryhmän ulkopuoliseksi jäämistä. Samanlaisuuden tavoittelu ryhmäjäsennyden tavoittelun tai säilyttämisen muodossa ja ryhmäpaineen alaisena toimiminen nähtiin tekijöinä, joiden kautta yksilön oma kriittinen ajattelu ja arviointikyky saattavat heiketä, jolloin saattaa syntyä otollista maaperää kollektiivisten ennakkoluulojen muodostumiselle.

Ennakkoluuloihin, niiden syntyyn ja tunnistamiseen paneudimme syvällisemmin haastattelujen kautta. Nuorilla oli varsin moniulotteinen käsitys siitä, mistä ennakkoluuloissa on kysymys ja kuinka ne mahdollisesti tulevat osaksi ajattelua. Yleisesti todettiin, että tiedon puute tai tiedon saannin rajoittuminen vain tiettyihin lähteisiin rajaa ihmisen kykyä muodostaa ja arvioida syntyneitä käsityksiä ympäröivästä maailmasta, sen ilmiöistä ja ihmisistä. Nuoret painottivat ihmisiin ja asioihin tutustumisen ja perehtymisen tärkeyttä oman mielipiteen rakentamisessa. He myös totesivat tiettyyn ryhmään ja ryhmäajatteluun tai -käyttöön sitoutumisen riskiksi omalle kriittiselle ajattelulle. (Vrt. Solares & Liebkind 2012.) Haastattelujen tulkinnassa on siis havaittavissa yhteneväisyyttä Walter ry:n opettajille suunnatun materiaalin määrittelylle ennakkoluuloista ”käsityksenä asiasta tai kohteesta, joka on muodostunut ilman tarkempaa tutustumista”. Haastattelemiemme nuorten puheessa ennakkoluulojen nähtiin herkästi muodostuvan kotona perheen tai muiden läheisten asennemaailman kautta. Yleensäkin se sosiaalisen vuorovaikutuksen piiri, jossa ihminen toimii, nähtiin potentiaalisena ennakkoluuloja synnyttävänä, ruokkivana ja ylläpitävänä ympäristönä. Ennakkoluulojen tunnistamisen, itsessä tai muissa, ei aina nähty olevan itsestään selvää. Vaikka haastattelemamme nuoret arvioivat itsensä pääsääntöisesti hieman todellisuutta avarakatseisimmiksi, eivät he olettaneet kuitenkaan olevansa immuuneja ennakkoluuloihin pohjaavalle ajattelulle tai käytökselle. (Vrt. Solares & Liebkind 2012.) Kiinnostavana ilmiönä tutkimuksessamme nousi esiin media ja sen välittämän tiedon oletettu suhde ennakkoluulojen muodostumiselle. Haastatteluissa nuoret mainitsivat useaan otteeseen median yleisten mielipiteiden ja mahdollisesti myös ennakkoluulojen muokkaajana ja suuntaajana. Pohtiessaan median roolia nuoret oivalsivat itsekkin, kuinka omatkin näkemykset ja käsitykset saattavat värittyä median tuottaman informaation myötä. Tämän ohella median vaikutus nousi esiin kyselyaineistossa: se keräsi koulua enemmän valintoja kun oppilailta kysyttiin, mitkä tekijät vaikuttavat avarakatseisuuden kehittymiseen. Opettajien vastauksissa puolestaan median merkitys avarakatseisuuden kehittämisessä oli kovin vähäinen.

Nuorisobarometri 2014 -tutkimuksen kyselyssä syrjintä oli kuvattu vastaajille seuraavasti: ”syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilöä tai ryhmää kohdellaan ilman hyväksyttävää oikeutusta eriarvoisesti esimerkiksi sukupuolen, iän, uskonnon, vamman, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen alkuperän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (...). Myös esimerkiksi koulukiusaaminen voi siis olla syrjintää.” (Myllyniemi 2015.) Syrjintä tuli esiin aineistoistamme aitona ja olemassa olevana sekä moniulotteisena ilmiönä. Nuoret ovat havainneet ja itse kokeneet syrjintää, ja haastattelujemme perusteella nuorten keskuudessa syrjintä, syrjivä käyttäytyminen ja kiusaaminen näyttäisivät olevan tuttuja ilmiöitä kaikille. Sama voidaan havaita kyselyaineistomme pohjalta, syrjintää ainakin joskus vastasi kokeneensa peräti 42 % tytöistä ja pojistakin 31 %. Yleisesti ottaen, kyselyjemme perusteella tytöt suhtautuivat poikia jonkin verran kielteisemmin syrjintään, ja siihen puuttumista pidettiin yksimielisesti tärkeänä niin tyttöjen kuin poikienkin vastauksissa. Tytöistä hiukan suurempi

osa vastasi nähneensä syrjivää kohtelua. Haastattelemamme nuoret toivat lisäulottuvuutta syrjinnän havaitsemiseen ja siihen puuttumisen mahdollisuuksiin. Ilmiönä syrjintä näyttäisi olevan vaikeasti tunnistettavissa. Etenkin koulumaailmassa nuoret kokevat koulun aikuisten maailman erilliseksi omastaan ja pohtivat yleisesti opettajien mahdollisuuksia havaita oppilaiden keskuudessa ilmenevää syrjivää käyttäytymistä. Tämä ei ole sikäli yllättävää. Nuoret itsekään eivät ole aina varmoja oman tulkintansa oikeellisuudesta, sillä ulkopuolisen on toisinaan vaikea vetää rajaa todellisen kiusaamisen tai syrjivän kohtelun tai nuorten käyttäytymiseen kuuluvan hyväntahtoisen kiusoittelun välille. Syrjivän kohtelun havaitsemisesta on kuitenkin matkaa siihen, että joko opettaja tai nuori itse puuttuisi tilanteeseen. Yhtenä tekijänä pelko siitä, että joutuu myös itse syrjinnän kohteeksi saattaa olla esteenä toimintaan puuttumiselle. Tosin, aina puuttumisenkaan ei koeta auttavan tilannetta, vaan tilanteeseen puuttumisella voi olla täysin aiottua päinvastaiset seuraukset. Kaiken kaikkiaan kouluyhteisön näkökulmasta katsottuna syrjintä esiintyy haasteellisena ilmiönä, ja yleisesti ottaen voidaan summata, että syrjintään puuttuminen edellyttää aina sen havaitsemista ja tunnistamista, ja että ihmiset myös poikkeavat toisistaan herkkyydessä tunnistaa syrjintää ja sen eri muotoja (Myllyniemi 2015). Nuoret kuitenkin näkivät, että syrjinnän ehkäisyssä, havaitsemisessa ja siihen puuttumisessa voisi vielä nykyistä enemmän lisätä opettajien ja oppilaiden yhteistyötä. Etenkin vahvistamalla tukioppilasverkostoa voitaisiin luoda enemmän niin sanottuja matalan kynnyksen vaihtoehtoja kertoa itseän tai kavereiin kohdistuvasta syrjinnästä.

Tämän tutkimuksen tulosten valossa sen kaltaiselle, alussa proaktiiviseksi kuvatulle työlle, jota Walter ry Kytke-työpajojen välityksellä tekee, näyttäisi olevan paikkansa sekä tarvetta ja tilausta koulumaailmassa. Kytke-toiminnan tärkein anti tulee esiin työpajoissa tapahtuvan vuorovaikutteisen kokemusten ja tiedon jakamisen kautta, joka luo osallistujille ajatuksia herättävän oppimistilanteen. Vaikka jotkut työpajan osa-alueet tuntuivat nuorten mielestä toisinaan tutuille, etenkin heidän itsensä kannalta, koettiin työpajan läpikäymistä teemoista puhuminen kouluyhteisön tasolla tärkeänä asioiden esille tuomisena tai asioista ”muistuttamisena”.

Lähteet

- Harju-Luukkainen, H., Kuukka, K., Paavola, H & Tarnanen, M. 2015. Vähemmistöjen asema koulutuksessa, teoksessa N. Ouakrim-Soivio, Rinkinen, A. ja T. Karjalainen Peruskoulun tulevaisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015: 8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 58–65.
- Jakku-Sihvonen, R., Koskimies-Sirén, T., Lavonen, J., Mäkitalo-Sigel, K. & Virta, A. 2015. Opettajakoulutuksen kehittäminen. Teoksessa N. Ouakrim-Soivio, A. Rinkinen & T. Karjalainen, (toim.) 2015. Tulevaisuuden peruskoulu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 94–105.
- King, N. & Horrocks, C. 2010. Interviews in Qualitative research. Lontoo: SAGE.
- Kuukka, K., Ouakrim-Soivio, N., Paavola, H. & Tarnanen, M. 2015. Kulttuurisen monimuotoisuuden edistäminen ja kehittämistarpeet teoksessa T. Pirinen (toim.) Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä - Koulutuksen saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi. Julkaisut 17:2015. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 181–199.
- Kuusela J., Etelälahti A., Hagman Å., Hievanen R., Karppinen K., Nissilä L., Rönnerberg U. & Siniharju M. 2008. Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistämisestä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2015. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja nro 51. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusseura.
- Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräys137011/2004. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus.
- Ouakrim-Soivio, N. & Pirinen, T. 2015. Maahanmuuttajataustaiset oppijat koulutusta ohjaavissa suunnitelmissa teoksessa T. Pirinen (toim.) Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä - Koulutuksen saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi Julkaisut 17:2015. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 51–60.
- Peräkylä, A. 1995. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteet ja ihmiskuva. Teoksessa J. Leskinen, (toim.) Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimus-keskus. 39–49.
- Solares, E. & Liebkind, K. 2012. Ryhmienväliset ennakkoluulot ja niihin vaikuttaminen. *Psykologia* 47(5–6), 357–368.
- Walter ry. Avarakatseinen opettaja.

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei!

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän lyhyeen kyselyyn.
Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin

Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
 Kansallisuus / etnisyys
 Uskonto
 Ulkonäkö
 Äidinkieli / kielitaito
 Asuinpaikka
 Nimi
 Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyä seuraavia asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5 = täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttanut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

Kiitos vastauksestasi!

Kysely KYTKE-työpajasta

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin Walter ry:n KYTKE-työpaja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä olivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsiteltiin esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän kyselyyn. Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
2. Työpajassa käsitellyistä asioista on mielestäni tarpeellista keskustella	☐	☐	☐	☐	☐
3. Työpajassa käytetyt työtavat sopivat mielestäni hyvin asian käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
4. Minulla on omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsiteltyihin asioihin liittyen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Työpajassa käsitellyt aiheet herättivät uusia ajatuksia	☐	☐	☐	☐	☐
6. Olen jo aiemmin miettinyt paljon niitä asioita, joita työpajassa käsiteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
7. Työpajan vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ymmärsin mistä työpajassa keskusteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
10. Työpajassa käyty keskustelu avasi suhtautumistani ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
11. Työpajassa käsitellyt asiat ovat itselleni tärkeitä	☐	☐	☐	☐	☐
12. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme oppilaille	☐	☐	☐	☐	☐
13. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme opettajille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Koulussamme on aiemmin käsitelty työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐
15. Koulussamme tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
- Kansallisuus / etnisyys
- Uskonto
- Ulkonäkö
- Äidinkieli / kielitaito
- Asuinpaikka
- Nimi
- Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyä seuraavia asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!

Kysely KYTKE-työpajasta

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin Walter ry:n KYTKE-työpaja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä olivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsiteltiin esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän kyselyyn. Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En
2. En päässyt osallistumaan Kytke-työpajaan koska En ollut koulussa silloin
 En halunnut osallistua
 Muu syy
3. Jos Kytke-työpaja järjestettäisiin koulussasi uudelleen haluaisitko osallistua siihen? Kyllä
 En

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin vuoden 2014 tai 2015 aikana Walter ry:n KYTKE-työpaja, jossa käsiteltiin avarakatseisuuteen, erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän kyselyyn. Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En

- 1B. Milloin osallistuit koulullasi järjestettyyn työpajaan Lukuvuonna 2013–2014
 Lukuvuonna 2014–2015
 En muista tarkalleen

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
2. Työpajassa käsitellyistä asioista on mielestäni tarpeellista keskustella	☐	☐	☐	☐	☐
3. Työpajassa käytetyt työtavat sopivat mielestäni hyvin asian käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
4. Minulla on omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsiteltyihin asioihin liittyen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Työpajassa käsitellyt aiheet herättivät uusia ajatuksia	☐	☐	☐	☐	☐
6. Olen jo aiemmin miettinyt paljon niitä asioita, joita työpajassa käsiteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
7. Työpajan vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ymmärsin mistä työpajassa keskusteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
10. Työpajassa käyty keskustelu avasi suhtautumistani ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
11. Työpajassa käsitellyt asiat ovat itselleni tärkeitä	☐	☐	☐	☐	☐
12. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme oppilaille	☐	☐	☐	☐	☐
13. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme opettajille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Koulussamme on aiemmin käsitelty työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐
15. Koulussamme tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
- Kansallisuus / etnisyys
- Uskonto
- Ulkonäkö
- Äidinkieli / kielitaito
- Asuinpaikka
- Nimi
- Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyviä seuraavia asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin vuoden 2014 tai 2015 aikana Walter ry:n KYTKE-työpaja, jossa käsiteltiin avarakatseisuuteen, erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän kyselyyn. Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
 Kansallisuus / etnisyys
 Uskonto
 Ulkonäkö
 Äidinkieli / kielitaito
 Asuinpaikka
 Nimi
 Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyy seuraavia asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei!

Teemme tutkimusta yläkoululaisten näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Pyydämme sinua vastaamaan huolellisesti tähän lyhyeen kyselyyn.
Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Voit milloin vain kysyä apua opettajalta kyselyyn liittyen.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Olen 7. luokalla
 8. luokalla
 9. luokalla
 Muu luokka-aste

2. Sukupuoli Tyttö
 Poika

3. Koulun nimi:

4. Paikkakunta:

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
 Kansallisuus / etnisyys
 Uskonto
 Ulkonäkö
 Äidinkieli / kielitaito
 Asuinpaikka
 Nimi
 Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyviä asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttanut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

Kiitos vastauksestasi!

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten ja heidän opettajiensa näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin vuoden 2014 tai 2015 aikana Walter ry:n KYTKE-työpaja, jossa käsiteltiin avarakatseisuuteen, erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta.

Pyydämme sinua vastaamaan tähän lyhyeen kyselyyn.
Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Kysely on rakennettu siten, että lomakkeelle aukeaa osioita sen mukaisesti onko vastaaja osallistunut KYTKE-työpajaan vai ei.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Sukupuoli Nainen
 Mies

2. Koulun nimi:

3. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En

- 1B. Milloin osallistuit koulullasi järjestettyyn työpajaan? Lukuvuonna 2013–2014
 Lukuvuonna 2014–2015
 En muista tarkalleen

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
2. Työpajassa käsitellyistä asioista on mielestäni tarpeellista keskustella	☐	☐	☐	☐	☐
3. Työpajassa käytetyt työtavat sopivat mielestäni hyvin asian käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
4. Minulla on omakohtaisia kokemuksia työpajassa käsiteltyihin asioihin liittyen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Työpajassa käsitellyt aiheet herättivät uusia ajatuksia	☐	☐	☐	☐	☐
6. Olen jo aiemmin miettinyt paljon niitä asioita, joita työpajassa käsiteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
7. Työpajan vetäjät osasivat keskustella nuorten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ymmärsin mistä työpajassa keskusteltiin	☐	☐	☐	☐	☐
10. Työpajassa käyty keskustelu avasi suhtautumistani ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
11. Työpajassa käsitellyt asiat ovat itselleni tärkeitä	☐	☐	☐	☐	☐
12. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme oppilaille	☐	☐	☐	☐	☐
13. Työpajassa käsitellyt asiat ovat mielestäni tärkeitä kaikille koulumme opettajille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Koulussamme on aiemmin käsitelty työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐
15. Koulussamme tulisi käsitellä enemmän työpajassa esiin nousseita teemoja	☐	☐	☐	☐	☐

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
- Kansallisuus / etnisyys
- Uskonto
- Ulkonäkö
- Äidinkieli / kielitaito
- Asuinpaikka
- Nimi
- Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyä seuraavia asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!

Kysely avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen

Hei,

Teemme tutkimusta yläkoululaisten ja heidän opettajiensa näkemyksistä ja kokemuksista avarakatseisuuteen, syrjintään ja suomalaisuuteen liittyen.

Koulussasi järjestettiin vuoden 2014 tai 2015 aikana Walter ry:n KYTKE-työpaja, jossa käsiteltiin avarakatseisuuteen, erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta.

Pyydämme sinua vastaamaan tähän lyhyeen kyselyyn.
Vastaaminen kestää 5–10 minuuttia.

Vastaathan kyselyyn vaikka et olisi osallistunut työpajaan. Kysely on rakennettu siten, että lomakkeelle aukeaa osioita sen mukaisesti onko vastaaja osallistunut KYTKE-työpajaan vai ei.

Terveisin
Helsingin yliopiston tutkijat

1. Sukupuoli Nainen
 Mies

2. Koulun nimi:

3. Paikkakunta:

KYTKE-työpaja

Walter ry järjestää yläkouluissa KYTKE-työpajoja avarakatseisuuteen liittyen. Työpajojen vetäjinä toimivat urheilijat, joilla on monikulttuurinen tausta. Työpajoissa käsitellään esimerkiksi erilaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä.

1. Oletko osallistunut koulussasi järjestettyyn KYTKE-työpajaan? Kyllä
 En

Avarakatseisuus, suomalaisuus, syrjintä

1. Mielestäni kolme tärkeintä suomalaisuuden määrittäjää ovat?

- Kansalaisuus
 Kansallisuus / etnisyys
 Uskonto
 Ulkonäkö
 Äidinkieli / kielitaito
 Asuinpaikka
 Nimi
 Joku muu

2. Minulle on selvää mitä seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
a. avarakatseisuus	☐	☐	☐	☐	☐
b. rasismi	☐	☐	☐	☐	☐
c. kansalaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
d. kansallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
e. syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐
f. ulkomaalainen	☐	☐	☐	☐	☐

3. Avarakatseisuuteen liittyviä asioita (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- toisten kunnioittaminen
- avoin suhtautuminen uusiin asioihin
- omien ennakkoluulojen tunnistaminen
- toisten ennakkoluulojen tunnistaminen
- oikeus olla erilainen
- ihmisten yhdenvertaisuus
- omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- toisten ennakkoluulojen kyseenalaistaminen
- Joku muu

4. Mielestäni parhaiten ihmisen avarakatseisuuden kehittymiseen vaikuttaa (valitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää)

- Yhteinen tekeminen
- Kaverisuhteet
- Kotona vallitsevat asenteet
- Koulun vaikutus
- Matkustelu
- Harrastukset
- Oman elinympäristön erilaiset ihmiset
- Media
- Oivallus ihmisten yhdenvertaisuudesta
- Kasvatus
- Tiedonhankinta
- Avoin suhtautuminen uuteen
- Kyky asettua toisen asemaan
- Joku muu

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1= täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä

	1= täysin eri mieltä	2	3	4	5= täysin samaa mieltä
5. Kaveripiirissäni hyväksytään erilaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
6. Pysin hyväksymään kaikki ihmiset sellaisina kuin he ovat	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hyväksyn ihmisten erilaisuuden	☐	☐	☐	☐	☐
8. Muodostan mielipiteeni toisesta ihmisestä vasta sitten, kun olen ensin tutustunut häneen	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yleistän herkästi yksittäiseen ihmiseen liittyvät kielteiset kokemukset koko ihmisryhmää koskeviksi	☐	☐	☐	☐	☐
10. Taustojen erilaisuus on luonnollinen osa arkea ja elämää	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mikään ihmisryhmä ei ole muiden yläpuolella	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ketään ei saa syrjiä	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suomalainen yhteiskunta on avoin erilaisille kulttuureille	☐	☐	☐	☐	☐
14. Monikulttuurisuus on hyväksi Suomelle	☐	☐	☐	☐	☐
15. Olen tervetullut kaikkien kavereideni kotiin	☐	☐	☐	☐	☐
16. Olen nähnyt, kuinka toista ihmistä on kohdeltu syrjivästi	☐	☐	☐	☐	☐
17. On hyväksyttävää syrjiä ihmisiä, joita jo syrjitään, koska he ovat tottuneet syrjivään kohteluun	☐	☐	☐	☐	☐
18. Koulumme ilmapiiri on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
19. Koulussamme suhtaudutaan syrjintään kielteisesti	☐	☐	☐	☐	☐
20. Koulussamme puututaan syrjintään nopeasti	☐	☐	☐	☐	☐
21. Syrjintään puuttuminen on tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐
22. Saan vapaasti olla sellainen kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suomessa on liian vahva samanlaisuuden paine	☐	☐	☐	☐	☐
24. Suomessa suhtaudutaan hyväksyvästi ihmisten erilaisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
25. Olen syrjinnän uhan/pelon takia välttänyt menemästä johonkin paikkaan	☐	☐	☐	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla: Kyllä usein, kyllä joskus, ei, en osaa sanoa

	kyllä usein	kyllä joskus	ei	en osaa sanoa
26. Oletko itse joskus kokenut joutuneesi syrjityksi?	☐	☐	☐	☐
27. Oletko ollut mukana syrjimässä muita?	☐	☐	☐	☐
28. Oletko itse puuttunut havaitessasi syrjintää?	☐	☐	☐	☐

Kiitos vastauksestasi!

HAASTATTELURUNKO

Työpajaan liittyvät väittämät + palauteosio:

- I. Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi
- II. Työpajan aikana mikään työpajaan liittyvä käsite tai asia ei jäänyt epäselväksi
- III. Työpajassa käytetyt työskentelytavat olivat hyviä

- IV. Nyt olisi mahdollista antaa vielä palautetta. (Ajatuksella: jos saisitte kehittää työpajaa, miten sitä muuttaisitte tai kehittäisitte? Vai: oliko työpajan toteutus sellainen, että sitä ei tarvitsisi muuttaa? jne.)
 - a. Miten muuttaisi?

Ennakkoluulo-teemaan liittyvät väittämät/kysymykset:

1. Mitä ennakkoluulot mielestäsi ovat?
 - a. Tarkentaen: Miten ne ilmenevät/syntyvät?

2. Tunnistan omat ennakkoluuloni

3. Tunnistan toisten ennakkoluulot

4. Kavareideni ennakkoluulot ohjaavat käyttäytymistäni

5. Ennakkoluuloja on mahdollista käsitellä (ihan yleisesti)
 - a. tarkentaen: Kuinka? Miksi?

6. Omiin ennakkoluuloihin voi vaikuttaa

7. Toisten ennakkoluuloihin voi vaikuttaa

HAASTATTELURUNKO

Työpajaan liittyvät väittämät + palauteosio:

- I. Työpajassa käytetyt käsitteet määriteltiin selkeästi
 - a. Siis: Työpajan aikana mikään työpajaan liittyvä käsite tai asia ei jäänyt epäselväksi
- II. Työpajassa käytetyt työskentelytavat olivat hyviä
- III. Tarvitaanko keskustelua työpajan teemoista:
 - a. Teidän koulullanne?
 - b. Yleisesti Suomessa (siis noin laajemminkin)?
- IV. Nyt olisi mahdollista antaa vielä palautetta. (Ajatuksella: jos saisitte kehittää työpajaa, miten sitä muuttaisitte tai kehittäisitte? Vai: oliko työpajan toteutus sellainen, että sitä ei tarvitsisi muuttaa? jne.)
 - a. Miten muuttaisi?

Ennakkoluulo-teema:

1. Mitä ennakkoluulot mielestäsi ovat?
 - a. Haetaan näkemystä seuraaviin tekijöihin:
 - i. Miten ne ilmenevät/syntyvät?
 - ii. Ennakkoluulojen tunnistaminen (omat/muiden)
 - iii. Kavereiden ennakkoluulojen vaikutus
 - iv. Tulisiko ennakkoluuloja käsitellä jotenkin

Erilaisuuden hyväksyminen:

2. Erilaisuus/samanlaisuus
 - a. Mitä ne teille tarkoittavat?
 - i. Mistä erilaisuus rakentuu (mitä tekijöitä)?
 - ii. Mistä samanlaisuus rakentuu (mitä tekijöitä)?

Syrjintä-teema:

3. Omat kokemukset (koulu, kaveripiiri, vapaa-aika, harrastukset jne.)
 - a. Oletko koskaan kokenut tarvetta puuttua toisen ihmisen syrjivään kohteluun?
TAI
 - b. Oletko ollut mukana, kun joku kaverisi, lähipiiristäsi on kokenut tarvetta puuttua, ja puuttuiko hän?
JA
 - c. Millaista tämä "erilaisuus" oli, joka synnytti syrjinnän?
Tarkentaen:
 - i. KYLLÄ -> miten? -> mitä seurasi?
 - ii. EI -> mikä esti? -> mitä seurasi
4. Omat kokemukset: aikuisten suhtautuminen/puuttuminen syrjivään kohteluun?
 - a. Puuttuvatko tuntemasi aikuiset syrjivään kohteluun (koulussa, vapaa-ajalla, harrastuksissa jne.)?
 - i. Pitäisikö puuttua?
 - ii. Millaisissa tilanteissa?
 1. Puututaanko koululla (opettajat, rehtori, muu hlökunta)?
 2. Kuinka opettajat/rehtori huomioivat tällaiset tilanteet?

